

Εικαστικά
Α' & Β' Δημοτικού

Βιβλίο Δασκάλου

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	Θωμάς Ζωγράφος , Καθηγητής Καλλιτεχνικών Β/θμιας Εκπαίδευσης Δημήτρης Μπέσσας , Καθηγητής Εικαστικών στο Π.Τ.Δ.Ε. Δυτικής Μακεδονίας Ελεονόρα Μπέσσα , Δασκάλα
ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ	Όλγα Ζιρώ , Απόφοιτος Α.Σ.Κ.Τ, Μ.Α. Ιστορίας της Τέχνης Σωτηρία Λαζάρου , Σχολική Σύμβουλος Καλλιτεχνικών Μαθημάτων Β/θμιας Εκπαίδευσης Σταμάτης Σινιώρης , Δάσκαλος
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ	Εύα Μπαζού , Σκιτσογράφος - Εικονογράφος
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ	Βασιλική Αναστασοπούλου , Φιλολόγος
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ	Γιώργος Σιγάλας , Σύμβουλος Καλλιτεχνικών Μαθημάτων του Π.Ι.
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ	Ιωάννης Τσιρίκος , Δάσκαλος
ΕΞΩΦΥΛΛΟ	Κωνσταντίνος Πανιάρας , Εικαστικός Καλλιτέχνης
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	ACCESS ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ Α.Ε.

Γ' Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 / Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:
«Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
Δημήτριος Γ. Βλάχος
Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ
Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Πράξη με τίτλο:

«Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΓΣ για το Δημοτικό και το Νηπιαγωγείο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Γεώργιος Τύπας
Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Γεώργιος Οικονόμου
Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Θωμάς Ζωγράφος Δημήτρης Μπέσσας Ελεονόρα Μπέσσα

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ Α.Ε.

Εικαστικά
Α΄ & Β΄ τάξη Δημοτικού
Βιβλίο δασκάλου

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

1. Λίγα λόγια για όλο το διδακτικό πακέτο

Το βιβλίο αυτό αποτελεί ένα βοήθημα για τη γνωστική και μεθοδολογική-διδακτική υποστήριξη του μαθήματος των εικαστικών. Η μέθοδός του στηρίζεται στη βιωματική προσέγγιση της τέχνης και η διαδικασία που ακολουθεί για τη δημιουργία ενός έργου τέχνης βασίζεται στο παρακάτω κλασικό τρίπτυχο:

- Συγκίνηση και συναισθηματική φόρτιση.
- Διαμόρφωση ειδικής γλώσσας έκφρασης μέσα από την παρατήρηση, το πείραμα και την κατάκτηση του μέσου.
- Δημιουργία και επικοινωνία.

2. Διδακτική μεθοδολογία

Με το βιωματικό τρόπο προσέγγισης της τέχνης:

- Ο δάσκαλος γίνεται ο «εμπυκνωτής» της τάξης.
- Προκαλεί τον προβληματισμό και ωθεί τα παιδιά να ερευνήσουν, να παρατηρήσουν, να πειραματιστούν, να δημιουργήσουν και να καταλήξουν στα δικά τους συμπεράσματα.
- Αξιοποιεί τις προσωπικές εμπειρίες και τα βιώματα των παιδιών.
- Επιδιώκει τη διασύνδεση των νέων γνώσεων με φαινόμενα της φύσης και γεγονότα της καθημερινής ζωής.
- Χρησιμοποιεί ποικίλους τρόπους προσέγγισης της γνώσης με σκοπό την επέκταση και εφαρμογή της νέας γνώσης και σε άλλους γνωστικούς χώρους (διαθεματικότητα).
- Επίσης καλλιεργεί δημιουργικό κλίμα στην τάξη, φροντίζει τη συνεργασία των ομάδων έρευνας και προάγει την αυτενέργεια των παιδιών. Σέβεται την οπτική αντίληψη των παιδιών, τον προσωπικό ρυθμό ανάπτυξης κάθε παιδιού, τον τρόπο γραφής και έκφρασής του.

Στην όλη εκπαιδευτική διαδικασία σημαντικό ρόλο αποτελεί η τριμερής αξιολόγηση:

α) *Αξιολόγηση του μαθητή*: Ο μαθητής αξιολογεί ο ίδιος τον εαυτό του, την εργασία της ομάδας του και τις εργασίες των υπολοίπων ομάδων της τάξης ως προς τη συνεργασία, την έρευνα, τα αποτελέσματα, τις νέες γνώσεις που απέκτησε, τα προβλήματα που αντιμετώπισε και τον τρόπο που εργάστηκε και οργάνωσε τις δραστηριότητές του.

Οι μαθητές αξιολογούνται από το δάσκαλο για τη συμμετοχή τους στις δραστηριότητες και για τις δεξιότητες που αναπτύσσουν, την κατανόηση και αξιοποίηση των νέων γνώσεών τους, τη συνεργασία με τους συμμαθητές τους. Χωρίς να αξιολογεί και να κρίνει τα έργα και τις δημιουργίες των μαθητών, ενισχύει θετικά τις ομάδες κατά τη διαδικασία της όλης δραστηριότητας.

β) *Αξιολόγηση της ενότητας*: Δάσκαλος και μαθητές αξιολογούν κάθε ενότητα ως προς την επίτευξη των στόχων, την παρουσίαση και τον τρόπο επεξεργασίας του θέματος, τις γνώσεις και τις εμπειρίες που απέκτησαν.

γ) *Αξιολόγηση του δάσκαλου:* Ο δάσκαλος αξιολογεί τον εαυτό του ως προς τα υλικά και εποπτικά μέσα που χρησιμοποίησε, την επάρκεια των γνώσεών του για κάθε ενότητα και την επίτευξη των στόχων κάθε ενότητας. Επίσης αξιολογεί το βαθμό εμπύκωσης, ικανοποίησης και δημιουργικής σκέψης και δράσης των μαθητών του.

3. Παρουσίαση των τριών βιβλίων

Το διδακτικό πακέτο της Α΄ και Β΄ τάξης αποτελείται από τρία βιβλία που σηματοδοτούν μόνο την αρχή, την εισαγωγή στον κόσμο της τέχνης. Κάθε ενότητά τους αποτελεί την αφορμή για περαιτέρω εμβάθυνση στο θέμα. Οι μαθητές σε κάθε ενότητα μπορούν να βρουν περισσότερο υλικό για κάθε καλλιτέχνη και είδος τέχνης και να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους ανατρέχοντας σε διάφορες πηγές, όπως τα μουσεία, τους διάφορους φορείς, τα βιβλία και τα περιοδικά τέχνης, τις εγκυκλοπαίδειες και το διαδίκτυο.

A. Βιβλίο για το μαθητή

Η επεξεργασία κάθε θέματος στο βιβλίο του μαθητή βασίζεται στην αξιοποίηση των βιωμάτων και των γνώσεων των παιδιών. Η διάρθρωση κάθε θέματος στηρίζεται σε τρία μέρη:

Φύση (φυσικό περιβάλλον). Οι μαθητές έρχονται σε επαφή με εικόνες και νοήματα του φυσικού περιβάλλοντος. Με την προσεκτική παρατήρηση επεκτείνουν τη συγκεκριμένη λειτουργία στις καθημερινές τους εικόνες, αντλώντας από αυτές την πληρότητα, τη σοφία και την αρμονία με την οποία λειτουργεί η φύση. Πέρα από το θαυμασμό τους γι' αυτήν αναπτύσσουν το σεβασμό και συνειδητοποιούν την ανάγκη της προστασίας της.

Θέση (δομημένο περιβάλλον). Οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα μέσα από τις εικόνες του βιβλίου να κατανοήσουν πώς το νόημα του θέματος βρίσκει εφαρμογή σε ό,τι ο άνθρωπος κατασκεύασε για τις πρακτικές και καθημερινές ανάγκες του. Αποκτούν κριτική θέση απέναντι στα ανθρώπινα δημιουργήματα και καλλιεργούν την αισθητική τους.

Τέχνη (έργο τέχνης). Οι μαθητές κατανοούν ότι αυτά που εφαρμόζει και ακολουθεί ο καλλιτέχνης όταν φτιάχνει ένα έργο στηρίζονται σε εμπειρίες αιώνων και σε προσωπικούς εικαστικούς συλλογισμούς που απορρέουν από τη συνεχή παρατήρηση, τη μελέτη της φύσης, τον πειραματισμό. Ανακαλύπτουν ότι η εικόνα της φύσης έχει να μας δώσει πολλούς προβληματισμούς και λύσεις πέρα από την πιστή αντιγραφή της.

Το περιεχόμενο χωρίζεται σε τέσσερις ενότητες:

Στην *πρώτη ενότητα* παρουσιάζονται τα μορφικά στοιχεία (σημείο, γραμμή, σχήμα, χρώμα, μορφή), τα οποία είναι απαραίτητα στοιχεία για κάθε δημιουργία. Οι μαθητές θα αντιληφθούν τη σημαντικότητα των στοιχείων αυτών και θα την ανακαλύπτουν σε όλες τις ενότητες και σε όλες τις δημιουργίες.

Στη *δεύτερη ενότητα* οι μαθητές πραγματεύονται θέματα που προέρχονται από την παρατήρηση της φύσης και των φυσικών φαινομένων. Παρατηρούν με προσοχή, προβληματίζονται και δημιουργούν με αφορμή τα θέματα της ενότητας.

Η *τρίτη ενότητα* πραγματεύεται μόνο τις μορφές τέχνης που δεν υπάρχουν στις άλλες ενότητες.

Στην *τέταρτη ενότητα* οι μαθητές προσεγγίζουν καλλιτέχνες και έργα τέχνης.

Τα θέματα που πραγματεύονται οι ενότητες είναι επιλεγμένα από τα άμεσα βιώματα των παιδιών και τις προσωπικές τους παρατηρήσεις και εμπειρίες. Ο δάσκαλος έχει τη δυνατότητα να επιλέγει ελεύθερα κάθε φορά ποιο θέμα θα παρουσιάσει, ανάλογα με τα

ενδιαφέροντα των παιδιών και τις αφορμές που θα δοθούν κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς. Αυτό σημαίνει ότι δεν είναι απαραίτητο να πραγματευτεί ένα θέμα μια μόνο φορά, αλλά να έρχεται και να επανέρχεται σε αυτό κάθε φορά που θα δίνονται οι αφορμές από άλλα μαθήματα (διαθεματικότητα), από παρατηρήσεις και εμπειρίες των παιδιών (φύση, φυσικά φαινόμενα, δομημένο περιβάλλον), από εξωσχολικούς παράγοντες (ειδήσεις, κοινωνικά γεγονότα, εκδηλώσεις) κ.λπ. Η εικόνα του κόσμου είναι ενιαία και όχι κατακερματισμένη και αποκομμένη από το περιεχόμενο κάθε θέματος, γι' αυτό, εκτός από τον εσωτερικό κόσμο του παιδιού, η έμπνευση για δημιουργία προέρχεται και από τη φύση και το δομημένο περιβάλλον. Ο δάσκαλος εκμεταλλεύεται τους περιπάτους των παιδιών, έτσι ώστε να παρατηρούν άμεσα όλα τα θέματα που διαπραγματεύεται το βιβλίο του μαθητή και όχι μόνο αυτά, αλλά ν' ανακαλύπτουν νέες εικόνες, νέα ενδιαφέροντα και να πλουτίζουν τις εμπειρίες και τις γνώσεις τους. Επίσης οργανώνει εξωσχολικές δραστηριότητες (επισκέψεις σε μουσεία, γκαλερί, εργαστήρια δημιουργίας) και εκθέσεις, εκδηλώσεις και συζητήσεις (στο χώρο του σχολείου). Απαραίτητο είναι το εποπτικό υλικό (φωτογραφίες, σλάιντς, διαφάνειες, περιοδικά τέχνης και επιστήμης, εγκυκλοπαίδειες, διαδίκτυο κ.λπ.), το οποίο θα βοηθήσει τα παιδιά να διευρύνουν τους ορίζοντές τους και ν' αντιληφθούν γεγονότα και δράσεις του ανθρώπου σε όλο τον κόσμο. Εποπτικό υλικό μπορούν να φέρνουν και οι μαθητές μέσα στην τάξη, συμμετέχοντας έτσι ενεργά στην απόκτηση γνώσεων και εμπειριών.

Σε κάθε ενότητα προτείνονται αρκετές ιδέες για δημιουργία, οι οποίες απορρέουν από τη διαπραγμάτευση κάθε θέματος και στοχεύουν στη βιωματική προσέγγιση της τέχνης. Οι πολλές εικόνες βοηθούν τα παιδιά να παρατηρήσουν, να προβληματιστούν, να εκφράσουν τη δική τους άποψη, να σκεφτούν και να επιλέξουν ποιες δραστηριότητες θα πραγματοποιήσουν. Αποφεύγονται οι πολλές οδηγίες και κατευθύνσεις για τη δημιουργία των έργων, για να καλλιεργηθεί η φαντασία και η ευρηματικότητα των παιδιών. Το βιβλίο προσφέρει τις ιδέες και προκαλεί τα παιδιά να δημιουργήσουν ελεύθερα και με φαντασία.

Επίσης προτείνονται δραστηριότητες με διαφορετικό βαθμό δυσκολίας. Ο δάσκαλος επιλέγει ποιες δραστηριότητες θα πραγματοποιεί στην α' και ποιες στη β' τάξη, ανάλογα με τις δεξιότητες που κατέχουν οι μαθητές του. Μια ενότητα μπορεί να διδαχθεί και στις δύο τάξεις με διαφορετική όμως προσέγγιση και δραστηριότητες.

Απαραίτητος κρίνεται ο *ομαδικός τρόπος εργασίας*. Κάθε ομάδα δημιουργεί τα δικά της έργα και στο τέλος παρουσιάζουν όλες οι ομάδες τις δημιουργίες τους, τις σχολιάζουν και τις εκθέτουν στην τάξη. Προτείνεται να υπάρχει ένας συγκεκριμένος χώρος, μια εικαστική γωνιά σε κάθε τάξη, όπου θα τοποθετούνται τα έργα των παιδιών, τα υλικά και τα εργαλεία τους.

Εκτός από τα χρώματα, τα πινέλα, τα χρωματιστά χαρτιά, τα ψαλίδια και τις κόλλες, το υπόλοιπο υλικό μπορεί να είναι φυσικό, άχρηστο και ανακυκλώσιμο.

Επειδή η μία διδακτική ώρα δεν αρκεί για να καλυφθούν αρκετές από τις δραστηριότητες που προτείνονται, ο δάσκαλος χρησιμοποιεί το χρόνο της ευέλικτης ζώνης. Μέσα στα σχέδια εργασίας που οργανώνει (περιβαλλοντικά, αγωγής υγείας, ολυμπιακής παιδείας, πολιτιστικών θεμάτων) συμπεριλαμβάνει πολλές από τις προτεινόμενες δραστηριότητες.

B. Τετράδιο Εργασιών για το μαθητή

Οι μαθητές αμέσως μετά τη μελέτη του βιβλίου προβληματίζονται, συζητούν και επεξεργάζονται τις προτεινόμενες ασκήσεις του τετραδίου. Οι ασκήσεις έχουν στόχο την

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

εμπέδωση και εμπάθунση όσων αναλύθηκαν στο βιβλίο. Είναι απλές δοκιμασίες που αποτελούν την πρώτη δοκιμή-εφαρμογή των νέων τεχνικών και γνώσεων με παιγνιώδη και ευχάριστο τρόπο. Ζητείται από τα παιδιά να σχεδιάσουν, να ζωγραφίσουν, να γράψουν. Αποφεύγεται το κολάζ, το κόψιμο σελίδων και οτιδήποτε άλλο μπορεί να καταστρέψει το τετράδιο, το οποίο πρόκειται να χρησιμοποιηθεί για δύο συνεχείς σχολικές χρονιές.

Στο τέλος του τετραδίου υπάρχει ένα παράρτημα και με άλλες προτάσεις δημιουργίας, τις οποίες μπορεί να πραγματοποιήσει ο μαθητής στον ελεύθερο χρόνο του, μόνος ή με τους φίλους ή ακόμα και στο σχολείο. Η επιλογή είναι ελεύθερη και προαιρετική.

Μετά την ενασχόληση με το τετράδιο εργασιών, οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες και επιλέγουν ποιες από τις προτεινόμενες δραστηριότητες του βιβλίου τους θα πραγματοποιήσουν. Καταγράφουν τα υλικά που θα χρειαστούν και τα φέρνουν στην τάξη. Ο προβλεπόμενος χρόνος είναι αρκετός εφόσον τα παιδιά εργαστούν ομαδικά. Κάθε ομάδα μπορεί να πραγματοποιήσει μία προτεινόμενη δραστηριότητα και στο τέλος να παρουσιάσει τα έργα της στις άλλες ομάδες εκθέτοντάς τα μέσα στην τάξη.

Γ. Βιβλίο για το δάσκαλο

Το βιβλίο αυτό βοηθά το δάσκαλο να κατανοήσει τις βασικές αρχές που διέπουν όλο το διδακτικό πακέτο. Δίνει λεπτομερείς οδηγίες για την επεξεργασία της ύλης του βιβλίου του μαθητή και συγκεκριμένα:

– Δικαιολογεί την επιλογή του θέματος και τη διασύνδεσή του με τους άλλους άξονες. Κατά την εκπαιδευτική διαδικασία δεν είναι δυνατόν να λειτουργήσει κανένας άξονας αυτόνομα και μεμονωμένα. Ειδικότερα, ο *πρώτος άξονας* που περιέχει ποικίλα υλικά δημιουργίας (χρώματα, πηλό, χαρτιά και άλλα), καθώς και φυσικά και ανακυκλώσιμα υλικά, εμπλέκεται εκ των πραγμάτων με όλους τους υπόλοιπους άξονες για τον απλό λόγο ότι τα παραπάνω υλικά είναι απαραίτητα για τη δημιουργία κάθε έργου. Τα μορφικά στοιχεία (γραμμή, χρώμα, σχήμα, μορφή, υφή) που περιέχονται στο *δεύτερο άξονα* είναι το αλφαβητάρι των καλλιτεχνών και ως εκ τούτου αποτελούν τα θεμελιώδη χαρακτηριστικά οποιουδήποτε εικαστικού έργου. Ο *τρίτος άξονας* είναι η αφητηρία για την εικαστική δημιουργία. Η παρατήρηση της φύσης και του ευρύτερου δομημένου περιβάλλοντος, όπως επίσης θέματα που συγκινούν και ευαισθητοποιούν τα παιδιά κινητοποιούν τη δημιουργική τους έκφραση. Κατά συνέπεια, κάθε εικαστική δημιουργία των παιδιών πηγάζει από αυτόν τον άξονα. Ο *τέταρτος άξονας* περιλαμβάνει τις διάφορες μορφές εικαστικών τεχνών (σχέδιο, ζωγραφική, πηλοπλαστική, κολάζ, τυπώματα, κατασκευές, υφαντική και άλλα) και, όπως ο πρώτος άξονας, εφαρμόζεται εκ των πραγμάτων στις εικαστικές δραστηριότητες. Ο *πέμπτος άξονας* καλεί τον εκπαιδευτικό να προσεγγίσει μαζί με τους μαθητές του έργα τέχνης και καλλιτέχνες καλύπτοντας τις χρονικές περιόδους από την αρχαία έως τη σύγχρονη εποχή. Ο *έκτος άξονας* εισάγει το μαθητή στην καλαισθησία προτείνοντας απλούς εικαστικούς όρους καθώς και τρόπους προσέγγισης των έργων τέχνης.

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται η διασύνδεση των αξόνων στο θέμα «*Η γέφυρα του ουράνιου τόξου*» από την 1η ενότητα με τα μορφικά στοιχεία:

ΑΞΟΝΕΣ	Η γέφυρα του ουράνιου τόξου		ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΙ ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗ ΘΕΜΑΤΟΣ
1	ΕΞΟΙΚΕΙΩΣΗ ΜΕ ΑΠΛΑ ΥΛΙΚΑ, ΜΕΣΑ, ΤΕΧΝΙΚΕΣ		Μολύβια, χρωματιστά κραγιόνια, μαρκαδόροι, χαρτόνια και χαρτιά, κουτιά, κόλλες, τυχαίο και άχρηστο υλικό
2	ΑΠΛΑ ΜΟΡΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	Χ	Χρώματα
3	ΘΕΜΑ		Παρατήρηση φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος, μνήμη, φαντασία, συναίσθημα
4	ΜΟΡΦΕΣ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ		Ζωγραφική, κατασκευές
5	ΕΡΓΑ ΤΕΧΝΗΣ		Προσέγγιση ενός μοντέρνου έργου τέχνης
6	ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΚΑΛΛΙΣΤΗΣΙΑ		Χρήση απλών όρων τέχνης, προφορική έκφραση σκέψεων, περιγραφική και συναισθηματική προσέγγιση έργων τέχνης

Με ανάλογο τρόπο συνδέονται όλα τα θέματα του βιβλίου και με τους έξι άξονες του αναλυτικού προγράμματος.

Επιπλέον το βιβλίο για το δάσκαλο:

- Καθορίζει με λεπτομέρεια και σαφήνεια το βασικό και τους επιμέρους στόχους.
 - Διασυνδέει το μάθημα με προηγούμενες και επόμενες ενότητες.
 - Προσφέρει επιπλέον κίνητρα στους μαθητές για μεγαλύτερη συμμετοχή στη δραστηριότητα.
 - Δίνει την παιδαγωγική μέθοδο και αναλυτική πορεία για την επεξεργασία του θέματος.
 - Προκαθορίζει το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα.
 - Πληροφορεί το δάσκαλο για το υποστηρικτικό υλικό και τα εποπτικά μέσα που θα χρειαστεί.
 - Προτείνει πηγές και βιβλιογραφία.
 - Ερμηνεύει νέους όρους που θα συναντήσει ο μαθητής κατά τη διεξαγωγή της δραστηριότητας.
 - Περιέχει βιογραφικά στοιχεία των καλλιτεχνών που παρουσιάζονται στο βιβλίο.
 - Περιέχει την ανάλυση των ασκήσεων που περιλαμβάνονται στο τετράδιο ασκήσεων.
- Στο βιβλίο του δασκάλου περιέχονται επίσης οι προτεινόμενες δραστηριότητες, καθώς και άλλες εναλλακτικές προτάσεις τις οποίες μπορούν να υλοποιήσουν οι μαθητές στο σχολείο ή στον ελεύθερο χρόνο τους στο σπίτι, μόνοι ή με τους φίλους τους.
- Συγκεκριμένα κάθε προτεινόμενη δραστηριότητα συνοδεύεται από την πλήρη περιγραφή της δραστηριότητας, τη μέθοδο που θα ακολουθηθεί, τα υλικά και μέσα (εργαλεία) που θα χρησιμοποιηθούν, τα στάδια εργασίας και τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα.

4. Διαθεματικότητα – Σχέδια εργασίας (projects)

Ένα μέρος της επεξεργασίας κάθε θέματος αφιερώνεται στη **διαθεματικότητα**.

Προτείνονται έννοιες οι οποίες ανήκουν στο χώρο των εικαστικών τεχνών και διασυνδέονται με άλλα μαθήματα. Δίνονται ιδέες για διαθεματικά σχέδια εργασίας που εύκολα μπορούν τα παιδιά να πραγματοποιήσουν έτσι ώστε να εμβαθύνουν στο θέμα που θα διαπραγματευτούν. Ο δάσκαλος έχει τη δυνατότητα να ασχοληθεί με διάφορα σχέδια εργασίας (τουλάχιστον ένα μεγάλο ή δύο-τρία μικρότερα) κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς και την ώρα της ευέλικτης ζώνης σε συνδυασμό με τα άλλα μαθήματα της τάξης. Η επιλογή των σχεδίων εργασίας, η τροποποίηση και η διάρκεια της εφαρμογής τους εξαρτώνται από τις ικανότητες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών.

Ο σχεδιασμός ενός σχεδίου εργασίας γίνεται με ευθύνη της ομάδας και στοχεύει κυρίως στην ολοκλήρωση κάποιου έργου που θα δώσει λύσεις και απαντήσεις σε ερωτήματα και προβληματισμούς των παιδιών, πλουτίζοντας τις γνώσεις και τις προσωπικές τους εμπειρίες.

Στη συνέχεια παρουσιάζεται μια ενδεικτική πορεία οργάνωσης ενός σχεδίου εργασίας, το οποίο χωρίζεται σε πέντε φάσεις:

A ᾽ φάση: Επιλογή θέματος: «Τα φρούτα» από την ενότητα «Μια ιστορία για φρούτα»

A1. Αιτιολόγηση επιλογής του θέματος: Προβληματισμοί και ενδιαφέροντα των παιδιών (η γεύση τους, οι χυμοί, οι βιταμίνες που έχουν, η καλλιέργειά τους κ.λπ.).

A2. Καθορισμός των στόχων: Θα πραγματοποιήσουν ένα πρόγραμμα Αγωγής Υγείας και θα κατανοήσουν το ρόλο των φρούτων στην υγεία μας. Επίσης θα συγκεντρώσουν πληροφορίες για την καλλιέργεια και παραγωγή των φρούτων, την παρασκευή άλλων προϊόντων από τα φρούτα (κομπόστες, χυμοί, μαρμελάδες), τη χρήση τους στη ζαχαροπλαστική και φυσικά θα δουν τα φρούτα μέσα από τα μάτια των καλλιτεχνών.

A3. Επιλογή στοιχείων και πληροφοριών που θα περιλαμβάνει η έρευνα:

α) Η καλλιέργεια των φρούτων.

β) Φρούτα και υγιεινή διατροφή.

γ) Φρούτα και Τέχνη.

A4. Χρονοδιάγραμμα και σχεδιασμός των εργασιών που αποφασίστηκαν: Ένα τρίμηνο.

A5. Καταμερισμός των εργασιών σε ομάδες: Τα παιδιά θα χωριστούν σε ομάδες και θα διαπραγματευθούν το θέμα τους με ποικίλους και πρωτότυπους τρόπους, σύμφωνα με τις εμπειρίες και τα ενδιαφέροντά τους και θα βρουν πληροφορίες για το θέμα τους:

A ομάδα: Η καλλιέργεια των φρούτων.

– Φρούτα της Ελλάδας.

– Εποχές και φρούτα.

– Περιβόλια και λοιπές καλλιέργειες, επισκέψεις και παρατηρήσεις.

– Μανάβικα, επαγγέλματα, εμπόριο, επισκέψεις σε ανάλογους χώρους.

– Προϊόντα που βγαίνουν από τα φρούτα, τρόποι παρασκευής, συνταγές, δημιουργία τέτοιων προϊόντων.

B ομάδα: Φρούτα και υγιεινή διατροφή.

– Επισκέψεις σε διαιτολόγους, γιατρούς, νοσοκομεία, συνεντεύξεις από ειδικούς επιστήμονες.

– Δημιουργία αφισών και διαφημιστικών φυλλαδίων για τη θρεπτική αξία των φρούτων.

- Βιταμίνες και φρούτα, δημιουργία μικρών ιστοριών.
- Αβιταμίνωση.

Γ ομάδα τέχνης: Φρούτα και Τέχνη.

- Ποιήματα και τραγούδια για τα φρούτα.
 - Μικρές παιδικές ιστορίες για φρούτα (Φρουτοπία κ.λπ.), θεατρικές-κουκλοθεατρικές παραστάσεις με ανάλογο θέμα.
 - Συνθέσεις με φρούτα. Συλλογή έργων από πολλούς καλλιτέχνες.
- Ταυτόχρονα όλες οι ομάδες δημιουργούν φρούτα με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους.

Β´ φάση: Αναζήτηση και συγκέντρωση των πληροφοριών.

B1. Αναζήτηση των πληροφοριών από διάφορες πηγές (βιβλία, εγκυκλοπαίδειες, εφημερίδες, περιοδικά τέχνης και επιστήμης, μουσεία, ιντερνέτ, βιντεοκασέτες, ντοκιμαντέρ, επισκέψεις σε περιβόλια, κήπους, αγροκτήματα, μουσεία, συνεντεύξεις από γεωπόνους, παραγωγούς, μανάβηδες, ιατρούς, διαιτολόγους κ.ά).

B2. Συγκέντρωση, ταξινόμηση και ανάλυση των πληροφοριών. Δημιουργία βιβλίων, αφισών, καταλόγων, φυλλαδίων κ.ά.

B3. Παρουσίαση του υλικού στην ομάδα.

B4. Αξιολόγηση της πορείας της έρευνας και των αποτελεσμάτων της. Αναφέρει ο καθένας πώς εργάστηκε, ποιες δυσκολίες αντιμετώπισε, πού βρήκε τα στοιχεία που έψαχνε, ποιος τον βοήθησε κ.λπ.

Γ´ φάση: Πραγματοποίηση της συνθετικής εργασίας.

Γ1. Σύνθεση των επιμέρους εργασιών των ομάδων. Θα ενώσουν τις εργασίες και τις δραστηριότητές τους σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο μέσα στην τάξη.

Δ´ φάση: Αξιολόγηση της έρευνας όλων των ομάδων με βάση τους αρχικούς στόχους.

Συζήτηση, έλεγχος, διορθώσεις.

Ε´ φάση: Αξιοποίηση-παρουσίαση της έρευνας.

Θα οργανώσουν μια εκδήλωση με θέμα «**Τα φρούτα**». Θα παρουσιάσουν την έρευνά τους στο σχολείο, σε γονείς και συμμαθητές και σε άλλα σχολεία και θα τη δημοσιεύσουν στη σχολική εφημερίδα, στον τοπικό τύπο ή θα δημιουργήσουν με τη βοήθεια του δασκάλου τους ιστοσελίδες στο διαδίκτυο. Η εκδήλωση θα έχει τη μορφή μιας γιορτής με φρούτα, όπου οι καλεσμένοι εκτός από το θεωρητικό-εικαστικό-ιατρικό μέρος θα απολαύσουν φρούτα, χυμούς, κομπόστες και φρουτοσαλάτες που έφτιαξαν τα ίδια τα παιδιά.

Σύμφωνα με τις πέντε φάσεις του παραπάνω προτεινόμενου σχεδίου εργασίας, μπορούν να οργανωθούν και να υλοποιηθούν και άλλα σχέδια εργασίας που θα προκύψουν από τα ενδιαφέροντα και τις αναζητήσεις των παιδιών. Μια μεγάλη ποικιλία προσφέρεται κι από την ψηφιακή ταινία DVD των Εικαστικών που συνοδεύει και εμπλουτίζει το όλο μάθημα.

Τα παιδιά της α´ και β´ τάξης του Δημοτικού σχολείου είναι μικρά και γι' αυτό το λόγο η παρουσία και η συμμετοχή του δασκάλου στην οργάνωση και υλοποίηση του σχεδίου εργασίας είναι σημαντική και αναγκαία έτσι ώστε να εθιστούν σε αυτό το μοντέλο έρευνας και δημιουργίας.

Περιεχόμενα

ΕΝΟΤΗΤΑ Α. Μορφές από γραμμές, σχήματα και χρώματα

A1. Παντού γραμμές.....	15
A2. Ο κόσμος όλος με σχήματα	19
A3. Η γέφυρα του ουράνιου τόξου.....	22
A4. Μορφές... από και 	26
A5. Χρωματογράμματα.....	29

ΕΝΟΤΗΤΑ Β. Μικρός περίπατος στη φύση

B1. Με το πινέλο και τα χρώματα της φύσης.....	33
B2. Η παλέτα των λουλουδιών	37
B3. Πρόσωπα που μιλούν	41
B4. Ένα παιδί ζωγραφίζει τ' άστρα	45
B5. Τέχνη της γης	50

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ. Και άλλες ιδέες για δημιουργία

Γ1. Στο εργαστήρι του Δημήτρη Μυταρά	54
Γ2. Μικρά γλυπτά.....	57
Γ3. Αιωρούμενα παιχνίδια	61
Γ4. Παιχνίδια με τον άνθρωπο	66
Γ5. Μια ιστορία για φρούτα	69

ΕΝΟΤΗΤΑ Δ. Ταξίδια στο φανταστικό κόσμο των δημιουργών

Δ1. Ταξίδια με το ζωγράφο της χαράς και του ονείρου	75
Δ2. Άνθρωποι στη σειρά	79
Δ3. Καράβι που ταξιδεύει στο όνειρο	82
Δ4. Το ραντεβού των σκουπιδιών	85
Δ5. Ο Πάουλ Κλέε μιλάει με ένα παιδί.....	88

ΕΝΟΤΗΤΑ Ε. Όλα όσα... δημιουργήσαμε!

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ	94
ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΙ ΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ	99
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	100

ΕΝΟΤΗΤΑ Α

Μορφές από γραμμές, σχήματα και χρώματα

Α1. ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ: «Παντού γραμμές»

Επιλογή θέματος

Με αφορμή τον **2ο άξονα**, το θέμα διασυνδέεται: **1ο άξονας:** μολύβια και μαρκαδόροι, χαρτιά, χαρτόνια, κόλλες, τυχαίο και άχρηστο υλικό. **2ος άξονας:** γραμμές. **3ος άξονας:** παρατήρηση φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος. **4ος άξονας:** σχέδιο, ζωγραφική, κατασκευές. **5ος άξονας:** γνωριμία με σύγχρονα έργα τέχνης. **6ος άξονας:** περιγραφή έργων τέχνης και χρήση απλών όρων τέχνης.

Βασικός στόχος: Να αναγνωρίσουν τα παιδιά τις γραμμές ως βασικά στοιχεία στη φύση και στην τέχνη και να δημιουργήσουν με αυτές.

Επιμέρους στόχοι

- Να παρατηρήσουν τα παιδιά γραμμές στη φύση και στο δομημένο περιβάλλον.
- Να γνωρίσουν εργαλεία με τα οποία μπορούν να φτιάξουν γραμμές, να πειραματιστούν και να παίξουν με αυτές.
- Να γνωρίσουν τα βασικά είδη γραμμών και να δημιουργήσουν με αυτές.
- Να γνωρίσουν έργα τέχνης, όπου κυριαρχούν οι γραμμές.
- Να περιγράψουν τις γραμμές χρησιμοποιώντας τους σωστούς όρους (ευθεία, καμπύλη, τεθλασμένη, κυματοειδής, σπειροειδής).

Χρόνος: Για την καλύτερη επεξεργασία του θέματος προτείνουμε δίωρο διδασκαλίας. Την πρώτη ώρα τα παιδιά με τη βοήθεια του βιβλίου τους θα παρατηρήσουν και θα περιγράψουν τις γραμμές στη φύση και στο δομημένο περιβάλλον, θα καταθέσουν τις βιωματικές τους εμπειρίες και θα αναπαραστήσουν με το σώμα τους και με παιχνίδια τα είδη των γραμμών. Τη δεύτερη ώρα θα γνωρίσουν πώς χρησιμοποιούν οι καλλιτέχνες τις γραμμές στα έργα τους και θα επιλέξουν ποιες από τις δραστηριότητες θα πραγματοποιήσουν.

Σημ. Οι προαναφερόμενοι χρόνοι είναι ενδεικτικοί και ο δάσκαλος μπορεί να τους προσαρμόσει κατά την κρίση του.

Κίνητρα: Για να αυξηθεί το ενδιαφέρον των παιδιών, ο δάσκαλος ενθαρρύνει το παιχνίδι, την ελεύθερη έκφραση και τον αυτοσχεδιασμό. Τα προτρέπει στην ελεύθερη χρήση των γραμμών, ακολουθώντας τη βιωματική μέθοδο (κιναισθητική γραφή). Επίσης μπορεί να δώσει ως ειδικά κίνητρα διάφορα παιχνίδια για τη δημιουργία και την παρουσίαση των γραμμών.

I. ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΤΗ

Γενική μέθοδος: Θα ακολουθηθεί σύνθετη μέθοδος διδασκαλίας (πολυπαραδειγματική). Ο δάσκαλος θα αξιοποιήσει τις βιωματικές εμπειρίες των παιδιών, τις παρατηρήσεις και τις γνώσεις τους από άλλα μαθήματα. Στην αρχή τα παιδιά θα προσεγγίσουν βιωματικά τις γραμμές με την άμεση παρατήρηση. Στους σχολιασμούς των σελίδων θα χρησιμοποιηθεί ο προβληματισμός, η παρατήρηση και ο πειραματισμός με τον ελεύθε-

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

ρο διάλογο και στο τέλος θα δημιουργήσουν με φαντασία χρησιμοποιώντας όλα τα είδη των γραμμών.

Επεξεργασία και εφαρμογή της ενότητας

Εισαγωγή (προβληματισμός). Ο δάσκαλος προτρέπει τα παιδιά να παρατηρήσουν τη φύση και το δομημένο περιβάλλον και να ανακαλύψουν τις γραμμές που υπάρχουν σε διάφορες μορφές (ένας περίπατος στη φύση, σε πάρκο ή στη γειτονιά του σχολείου θα ήταν ο ιδανικότερος τρόπος). Εναλλακτικά ο δάσκαλος δείχνει στα παιδιά εικόνες από το φυσικό και το δομημένο περιβάλλον (φύλλα, λουλούδια, χάρτες, αρχιτεκτονικά σχέδια, ράγες τρένων). Τα παιδιά συζητούν για τις γραμμές, τις περιγράφουν, τις αναπαριστούν με τα χέρια και ολόκληρο το σώμα τους και αναφέρουν και άλλες μορφές όπου έχουν προσέξει την παρουσία γραμμών.

1η σελίδα

Παρατηρούν και σχολιάζουν το φύλλο, το ψαροκόκαλο, το δέντρο και το σαλιγκάρι και εστιάζουν στις γραμμές. Το ίδιο γίνεται και με τη φωτογραφία του ποταμού. Τα παιδιά περιγράφουν με το χέρι ή με το σώμα τους τις γραμμές που βλέπουν. Στις επόμενες φωτογραφίες βλέπουν δημιουργίες παιδιών πάνω στο χιόνι και καλούνται να φτιάξουν κι αυτά τις δικές τους γραμμές πάνω σε άμμο, χώμα, χιόνι ή οποιαδήποτε άλλη επιφάνεια θελήσουν. Θα χρησιμοποιήσουν φυσικά υλικά (ξυλάκια, πέτρες και άλλα υλικά).

Η μέθοδος για τις παραπάνω δράσεις είναι βιωματική (παρατηρούν, προβληματίζονται, δημιουργούν). Τα υλικά που θα χρειαστούν είναι φυσικά και προτείνεται ένας περίπατος στη φύση.

2η σελίδα

Τα παιδιά παρατηρούν την πρώτη φωτογραφία με τα είδη των γραμμών και εκφράζουν τις απόψεις και τις προσωπικές τους εμπειρίες. Ο δάσκαλος αναφέρει τη σωστή ορολογία των γραμμών (ευθεία, κυματοειδής, τεθλασμένη, καμπύλη, σπειροειδής). Συζητούν για τα εργαλεία γραφής και αναφέρουν αν γνωρίζουν και άλλα (στυλό, πένες, φτερά). Συζητούν για τις παχιές και τις λεπτές γραμμές, καθώς και με ποια εργαλεία τις δημιουργούμε. Περιγράφουν και σχολιάζουν τα παιδικά έργα και ανακαλύπτουν τις γραμμές.

Προτεινόμενη δραστηριότητα

Δημιουργούν μια εγκατάσταση με χαρτόκουτα στην τάξη με όλα τα είδη των γραμμών και με διαφορετικά εργαλεία.

Με την παρατήρηση, το διάλογο και την κατάθεση των βιωματικών τους εμπειριών θα γνωρίσουν τα είδη των γραμμών και θα τις χρησιμοποιήσουν στα έργα τους. Με τη χρήση πολλών εργαλείων γραφής θα αντιληφθούν ότι το πάχος της γραμμής εξαρτάται από αυτά. Τα υλικά και τα μέσα που θα χρειαστούν είναι χαρτόκουτα, τέμπερες, μαρκαδόροι, κιμωλίες, κάρβουνο, μολύβια.

Επίσης προσπαθούν να φτιάξουν ένα τοπίο μόνο με γραμμές σε χαρτί του μέτρου.

3η σελίδα

Τα παιδιά γνωρίζουν τις φωτογραφίες. Βλέπουν τον Πικάσο (Pablo Picasso) να διαγράφει στον αέρα μια φιγούρα με φακό και καλούνται να παίξουν και να πειραματιστούν και τα ίδια δημιουργώντας διάφορες φωτογραφίες.

Περιγραφή της δραστηριότητας: Χάραξη πάνω σε ηχητή τέμπερα.

Μέθοδος: Παρατήρηση, προβληματισμός, προσωπική δημιουργία.

Υλικά-μέσα: Χαρτιά λευκά, κηρομπογιές, μαύρη τέμπερα, λεπτά ξυλάκια ή καπάκια από στυλό.

Στάδια εργασίας:

- Γεμίζουν όλη την επιφάνεια του χαρτιού με κηρομπογιές, φροντίζοντας να χρησιμοποιήσουν πολλά χρώματα.
- Περνούν μια στρώση μαύρη τέμπερα πάνω από τη χρωματισμένη επιφάνεια.
- Όταν στεγνώσει το χρώμα, χαράσσουν με το ξυλάκι γραμμές, δημιουργώντας τις εικόνες που επιθυμούν. Το αποτέλεσμα θυμίζει εικόνες με γραμμές μέσα στην νύχτα.

4η σελίδα

Βλέπουν, σχολιάζουν και περιγράφουν παιδικά έργα με γραμμές. Στο έργο του Πάουλ Κλέε (Paul Klee) περιγράφουν τις γραμμές και δίνουν το δικό τους τίτλο.

Προτεινόμενη δραστηριότητα

Καλούνται να ζωγραφίσουν ανθρώπινες φιγούρες μόνο με γραμμές.

Τα παιδιά παρατηρούν, περιγράφουν και στο τέλος πειραματίζονται και τα ίδια. Θα χρησιμοποιήσουν μαρκαδόρους και το μπλοκ τους.

Επιδιωκόμενα αποτελέσματα: Τα παιδιά θα αναγνωρίσουν τις γραμμές στη φύση και στο δομημένο περιβάλλον, θα εξοικειωθούν με τα είδη των γραμμών και τα διάφορα εργαλεία γραφής μαθαίνοντας πώς χρησιμοποιούνται στην τέχνη.

Υποστηρικτικό υλικό και εποπτικά μέσα. Σλάιντς, διαφάνειες, φωτογραφίες με γραμμές, κάρτες και κυρίως φυσικό υλικό που θα φέρουν τα ίδια τα παιδιά.

Πηγές-βιβλιογραφία

1. Τζούλιετ Χέζλεγοντ, *Γνωριμία με τον Πικάσο*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 1993.
2. Άννα Μοσχονά, Πάουλ Κλέε, *Η Εικαστική Σκέψη Ι*, Μετάφραση-καλλιτεχνική επιμέλεια, Εκδοτικός οίκος Μέλισσα.
3. Klee Paul, *Για τη Μοντέρνα Τέχνη*, Κάλβος, Αθήνα 1981.

Κατάλογος εικόνων

1. «Ο Πικάσο δημιουργεί φωτογραμμές με φακό», φωτογραφία του 1949.
2. Πάουλ Κλέε, «Επιτέλους, η έξοδος βρέθηκε !!», Μολύβι και ακουαρέλα, 1935.

Νέοι όροι

Γραμμή: Η πορεία που διαγράφει ένα σημείο πάνω σε μια επιφάνεια.

Φωτογραμμές: Οι γραμμές που δημιουργούνται από φωτεινή δέσμη φωτός.

Ευθεία: Είναι η ίσια γραμμή που δεν αλλάζει ποτέ την πορεία της. Μπορεί να είναι οριζόντια, κάθετη, διαγώνια.

Καμπύλη: Η γραμμή που δεν έχει γωνίες. Αντίθετη της ευθείας.

Κυματοειδής: Η καμπύλη γραμμή που η κίνησή της θυμίζει την κίνηση του κύματος.

Τεθλασμένη: Η ευθεία που σπάει και σχηματίζει γωνίες.

Σπειροειδής: Η γραμμή που διαγράφει κυκλική πορεία γύρω από το αρχικό της σημείο και μοιάζει με το σαλιγκάρι.

II. ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Οι ασκήσεις είναι εμπεδωτικού χαρακτήρα. Στην πρώτη σελίδα τσαλακώνουν ένα χαρτί, το ξεδιπλώνουν και με μαρκαδόρους ακολουθούν τα ίχνη που δημιουργήθηκαν από τα τσακίσματα του χαρτιού. Επίσης δημιουργούν ένα τοπίο με μαρκαδόρους, προσέχοντας να χρησιμοποιήσουν όλα τα είδη των γραμμών.

Στη δεύτερη σελίδα δημιουργούν τυχαίες γραμμές. Σε αραιωμένη τέμπερα βουτούν βώλους και στη συνέχεια τους κυλούν πάνω σε χαρτί του μέτρου.

Τα παιδιά ζωγραφίζουν δέντρα χρησιμοποιώντας παχιές και λεπτές γραμμές.

Ανάλυση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων του παραρτήματος

1. Τα παιδιά φτιάχνουν διάφορες γραμμές με τυχαίο υλικό και τις κολλούν στο μπλοκ τους.

2. Βουτούν σπάγκους σε αραιωμένη τέμπερα και τους σέρνουν πάνω σε χαρτί του μέτρου δημιουργώντας όλα τα είδη των γραμμών. Το αποτέλεσμα είναι τυχαίο και εντυπωσιακό.

3. Εξασκούνται στο μπλοκ ζωγραφίζοντας πρόσωπα με τις γραμμές που έμαθαν.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η ενότητα «Παντού γραμμές» συνδέεται διαθεματικά με τα εξής μαθήματα: **Γλώσσα** (εμπλουτισμός λεξιλογίου), **Μαθηματικά** (είδη γραμμών), **Μελέτη περιβάλλοντος** (παρατήρηση φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος), **Φυσική αγωγή** (το ανθρώπινο σώμα, παιχνίδια με γραμμές).

Το θέμα «Γραμμές» μπορεί να γίνει αφετηρία για ένα μικρό οργανωμένο σχέδιο εργασίας, όπου τα παιδιά δρώντας βιωματικά θα εμπεδώσουν με τον καλύτερο τρόπο τις έννοιες του θέματος. Τα παιδιά θα χωριστούν σε ομάδες και καθεμία θα αναλάβει να παρουσιάσει από μια γραμμή. Η παρουσίαση θα είναι πολυποίκιλη. Με τη βοήθεια του δασκάλου-εμπυκνωτή θα ψάξουν να βρουν όσο περισσότερους τρόπους μπορούν.

α) Θα φτιάξουν άλμπουμ που θα περιέχει εικόνες και ζωγραφιές για το κάθε είδος γραμμής. Θα συμβουλευτούν τα μαθηματικά, θα παρατηρήσουν τη φύση και θα ζωγραφίσουν αντικείμενα που εμπεριέχουν τη γραμμή που διαπραγματεύονται κ.λπ.

β) Κάθε ομάδα θα μπει σε σειρά και θα σχηματίσει τη γραμμή που επέλεξε (Φυσική αγωγή).

γ) Θα βρουν τη μουσική που ταιριάζει στη γραμμή τους (Μουσική αγωγή).

Θα πραγματοποιήσουν επισκέψεις σε χώρους που κυριαρχούν οι γραμμές (σιδηροδρομικός σταθμός, εργοστάσια παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, αρχιτεκτονικό γραφείο κ.λπ.). Θα συλλέξουν πληροφορίες και φωτογραφικό υλικό. Θα συγκεντρώσουν τις εργασίες τους και θα διοργανώσουν ένα μικρό πανηγύρι με γραμμές που θα το παρουσιάσουν στο σχολείο και στους γονείς τους.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Τα παιδιά θα μάθουν να διακρίνουν και να ονομάζουν τις γραμμές. Θα τις εντάξουν στο λεξιλόγιό τους και θα κατανοήσουν το σημαντικό ρόλο τους στην απόδοση των μορφών.

A2. ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ: «Ο κόσμος όλος με σχήματα»

Επιλογή θέματος

Με αφορμή τον **2ο άξονα**, το θέμα διασυνδέεται: **1ο άξονας:** μολύβια, μαρκαδόροι, χαρτόνια, κόλλες, τυχαίο και άχρηστο υλικό. **2ος άξονας:** σχήματα. **3ος άξονας:** παρατήρηση φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος. **4ος άξονας:** σχέδιο, ζωγραφική, κολάζ, κατασκευές. **5ος άξονας:** γνωριμία με ελληνικά και ξένα έργα τέχνης. **6ος άξονας:** περιγραφή έργων τέχνης.

Βασικό στόχος: Να αναγνωρίσουν τα παιδιά εικόνες από τη φύση και το δομημένο περιβάλλον που έχουν έντονη γεωμετρική δομή και να κατασκευάσουν τα δικά τους έργα καλλιεργώντας την αναλυτική και συνθετική τους ικανότητα.

Επιμέρους στόχοι

- Παρατήρηση και ανάλυση απλής γεωμετρικής εικόνας.
- Απλή ανάλυση έργου τέχνης.
- Ανάπτυξη φαντασίας και δημιουργικότητας.

Χρόνος: 2 διδακτικές ώρες. Την πρώτη ώρα, με τη βοήθεια του βιβλίου, την άμεση και έμμεση παρατήρηση και τη συζήτηση, θα κατανοήσουν τις έννοιες: ανάλυση και σύνθεση των μορφών. Τη δεύτερη ώρα θα επιλέξουν ποιες δραστηριότητες θα πραγματοποιήσουν και θα δημιουργήσουν ομαδικά και ατομικά.

Σημ. Οι προαναφερόμενοι χρόνοι είναι ενδεικτικοί και ο δάσκαλος μπορεί να τους προσαρμόσει κατά την κρίση του.

Κίνητρα: Για να αυξηθεί το ενδιαφέρον των παιδιών, ο δάσκαλος πρέπει να ενθαρρύνει την ελεύθερη έκφραση και τον αυτοσχεδιασμό των παιδιών, να επαινεί, να ενισχύει τις πρωτοβουλίες τους, να επιβραβεύει κάθε προσπάθειά τους και γενικότερα να τα αξιολογεί θετικά. Επίσης μπορεί να δώσει και ειδικά κίνητρα, π.χ. μια έκθεση δημιουργημάτων με σχήματα στην τάξη.

I. ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΤΗ

Γενική μέθοδος: Αρχικά θα χρησιμοποιηθεί η βιωματική προσέγγιση και στη συνέχεια με την άμεση και έμμεση παρατήρηση και τον προβληματισμό θα κατανοήσουν την ανάλυση των μορφών σε σχήματα, τη σύνθεση μορφών με σχήματα και θα δημιουργήσουν με αυτά.

Επεξεργασία και εφαρμογή της ενότητας

Εισαγωγή (προβληματισμός). Γίνεται συζήτηση για τα γεωμετρικά σχήματα που γνωρίζουν τα παιδιά (τρίγωνο, τετράγωνο, παραλληλόγραμμο, κύκλος). Τα παιδιά ταυτίζουν αντικείμενα από τη φύση και το δομημένο περιβάλλον με τα σχήματα που αναφέρονται (τρίγωνο: φύλλο δέντρου, τετράγωνο: πίνακας, βιβλίο, παράθυρο, κύκλος: ήλιος). Στη συνέχεια ο δάσκαλος ρωτά αν γνωρίζουν πράγματα που περιέχουν δύο ή περισσότερα σχήματα, όπως το σπίτι (τετράγωνο-τρίγωνο). Γίνεται συζήτηση και τα παιδιά εκφράζουν τις εμπειρίες και τις απόψεις τους ελεύθερα.

1η σελίδα

Παρατηρούν συνθέσεις σχημάτων που καταλήγουν σε συγκεκριμένες μορφές. Με αφορμή αυτές αναζητούν παρόμοιες συνθέσεις σχημάτων στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

2η σελίδα

Ανάλυση απλής γεωμετρικής εικόνας. Τα παιδιά ψάχνουν μορφές σε περιοδικά και εφημερίδες και τις αναλύουν σε σχήματα.

Περιγραφή της δραστηριότητας: Κολάζ από φωτογραφίες παιδικών ρούχων και παιχνιδιών

Μέθοδος: Παρατήρηση, προβληματισμός, προσωπική δημιουργία.

Υλικά-μέσα: Φωτογραφίες από περιοδικά και εφημερίδες, κόλλες, χαρτί του μέτρου.

Στάδια εργασίας:

- Τα παιδιά βρίσκουν μορφές σε περιοδικά.
- Τις αναλύουν σε σχήματα και τα κόβουν.
- Κολλούν τα σχήματα σε χαρτί του μέτρου συνθέτοντας όποιες μορφές επιθυμούν.

Η μέθοδος είναι βιωματική (ερευνούν, παρατηρούν, προβληματίζονται, δημιουργούν). Τα υλικά και μέσα που θα χρειαστούν είναι μαρκαδόροι, κόλλες, περιοδικά, ψαλίδια.

3η σελίδα

Τα παιδιά κατασκευάζουν μια φανταστική σχηματούπολη με την τεχνική του **στένσιλ**.

Περιγραφή της δραστηριότητας: Μορφές με τρίγωνα, τετράγωνα, κύκλους, παραλληλόγραμμο και σύνθετα σχήματα

Μέθοδος: Παρατήρηση, προβληματισμός, προσωπική δημιουργία.

Υλικά-μέσα: Χαρτόκουτα, ξυλάκια, τέμπερες, πινέλα και μια μεγάλη πλάκα φελιζόλ.

Στάδια εργασίας:

- Σχεδιάζουν με γεωμετρικά σχήματα διάφορες μορφές πάνω σε κομμάτια χαρτονιού από χαρτόκουτα.
- Κόβουν το περίγραμμα των μορφών, χωρίς να χαλάσουν το κομμάτι του χαρτονιού.
- Δημιουργούν μορφές (σπίτια, δέντρα, τρένα).
- Βάφουν τα χαρτόνια με τέμπερες.
- Στερεώνουν ξυλάκια πάνω στο χαρτόνι.
- Τοποθετούν τα χαρτόνια πάνω στο φελιζόλ.

4η σελίδα

Σχολιάζουν τα έργα των καλλιτεχνών και διαπιστώνουν πως κι αυτά έχουν γίνει με συνθέσεις σχημάτων. Καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι συνθέσεις αφορούν ανθρώπινες φιγούρες. Συγκεκριμένα ο Καντίνσκι (Vassily Kandinsky) έχει αφαιρέσει τα στοιχεία εκείνα που χαρακτηρίζουν τη μορφή του ανθρώπου και έχει κρατήσει μόνο τα γεωμετρικά σχήματα που αποδίδουν συνθετικά τις μορφές. Βρίσκουν ένα φανταστικό τίτλο για το έργο του Μάλεβιτς (Kasimir Malevich), συγκρίνουν τα έργα μεταξύ τους και ανακαλύπτουν την πέμπτη, έκτη και όγδοη φιγούρα στο έργο του Καντίνσκι που δημιουργήθηκε με τρία τρίγωνα.

Προτεινόμενη δραστηριότητα της σελίδας

Τα παιδιά θα σχεδιάσουν μια φιγούρα μόνο με σχήματα που θα επιλέξουν τα ίδια.

Επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Τα παιδιά θα κατανοήσουν ότι οι φυσικές και τεχνητές

μορφές μπορούν να αποδοθούν με τη σύνθεση των βασικών σχημάτων. Θα μάθουν νέους όρους και με τις δικές τους δραστηριότητες θα εμβαθύνουν στην ανάλυση και τη σύνθεση των σχημάτων.

Υποστηρικτικό υλικό και εποπτικά μέσα: Βιβλία με έργα των καλλιτεχνών (Καντίνσκι, Μάλεβιτς). Σλάιντς, φωτογραφίες με παρόμοια θέματα από επιστημονικά και καλλιτεχνικά περιοδικά.

Πηγές-βιβλιογραφία

1. Faucheteaus. "Malevich", Academy Editions, London 1992.
2. Kandinsky W. *Για το πνευματικό στην Τέχνη*, Νεφέλη, Αθήνα 1991.
3. Jeannine Fiedler Peter Feierabend, *Bauhaus*, Editors, Konemann.

Κατάλογος εικόνων

1. Μάλεβιτς, «Κορίτσια στο λιβάδι», λάδι, 1928-30 (106 x 125 εκ.)
2. Καντίνσκι, «Φιγούρες», ακουαρέλα (30 x 40 εκ.)

Εικόνα του τετραδίου ασκήσεων

Αντικείμενα από το Μπάουχάους, 1921 (εκθέματα από το εργαστήριο μεταλλοτεχνίας).

Νέοι όροι

Σύνθεση: Η διάταξη των μορφών ενός πίνακα ή άλλου έργου τέχνης σε ένα ενιαίο εικαστικό σύνολο, έτσι που το αποτέλεσμα να είναι κάτι πολύ περισσότερο από το άθροισμα των επιμέρους στοιχείων.

Αφηρημένη τέχνη: Η τέχνη που δεν μιμείται ούτε αναπαριστά άμεσα την εξωτερική πραγματικότητα. Ο πρώτος αφηρημένος πίνακας (μη εικονικός) έγινε το 1910 από τον Καντίνσκι.

Στένσιλ: Μέθοδος αναπαραγωγής ενός σχεδίου. Το επιθυμητό σχήμα κόβεται από ένα φύλλο χαρτονιού και αφού περαστεί ο κενός χώρος με χρώμα, αναπαράγεται στο χαρτί που βρίσκεται από κάτω. Το στένσιλ χρησιμοποιήθηκε στην εικονογράφηση και στην αναπαραγωγή σχεδίων για υφάσματα.

II. ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Οι ασκήσεις είναι εμπεδωτικού χαρακτήρα. Τα παιδιά στην πρώτη σελίδα ανακαλύπτουν τα σχήματα στα οποία αναλύονται τα αντικείμενα του Μπάουχάους και τα σχεδιάζουν πάνω στις εικόνες. Επίσης σχεδιάζουν με σχήματα όποιες μορφές επιθυμούν. Στη δεύτερη σελίδα παρατηρούν και περιγράφουν τις εικόνες, προσέχουν τη σχηματική ανάλυση στις φωτογραφίες, αναλύουν τις μορφές, αναζητούν και άλλες αντίστοιχες μορφές και καλούνται να σχεδιάσουν ποδήλατα, αυτοκίνητα και αερόστατα με σχήματα. Αναλύουν σχηματικά τις μορφές και τις χρωματίζουν.

Ανάλυση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων του παραρτήματος

1. Τα παιδιά παρατηρούν ένα κομμένο πορτοκάλι και καταγράφουν τα σχήματα που βλέπουν. Κάνουν το ίδιο και με άλλα φρούτα.
2. Φτιάχνουν ένα αντικείμενο μόνο με κύκλους, ένα άλλο με κύκλους και τρίγωνα και ένα ακόμα με τρίγωνα, τετράγωνα και κύκλους.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Τα «**Σχήματα**» συνδέονται διαθεματικά με τα εξής μαθήματα: **Γλώσσα** (εμπλουτισμός λεξιλογίου), **Μαθηματικά** (επίπεδα σχήματα, αναγνώριση μορφής), **Μελέτη περιβάλλοντος** (παρατήρηση φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος), **Φυσική αγωγή** (παραδοσιακά παιχνίδια).

Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να γίνει αφορμή και για περαιτέρω εμβάθυνση στο θέμα, με ένα «μίνι» οργανωμένο σχέδιο εργασίας, όπου τα παιδιά θα χωριστούν σε ομάδες και θα φτιάξουν τις ιστορίες των σχημάτων. Κάθε ιστορία θα παρουσιάζει και ένα σχήμα. Οι ομάδες θα ενώσουν τα βιβλία τους και θα φτιάξουν το «σχηματοβιβλίο» της τάξης τους. Θα παρουσιάσουν παραδοσιακούς χορούς και παιχνίδια (κυκλικά). Θα βρουν έργα τέχνης με σχήματα (αφηρημένη τέχνη, κυβισμός) σε εγκυκλοπαίδειες και περιοδικά. Θα οργανώσουν μια έκθεση στο σχολείο τους, όπου θα παρουσιάσουν το υλικό που θα βρουν και τις εικαστικές τους δημιουργίες.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Τα παιδιά θα μάθουν να αναλύουν σχηματικά διάφορες μορφές, να συνθέτουν μορφές με σχήματα και να κατανοούν το βασικό ρόλο των σχημάτων στη δημιουργία ενός έργου.

A3. ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ: «**Η γέφυρα του ουράνιου τόξου**»

Επιλογή θέματος

Με αφορμή τον **2ο άξονα**, το θέμα διασυνδέεται: **1ος άξονας:** μολύβια, χρώματα, χαρτόνια, χαρτιά, κόλλες, κουτιά, τυχαίο και άχρηστο υλικό. **2ος άξονας:** χρώμα. **3ος άξονας:** παρατήρηση φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος, μνήμη, φαντασία, συναίσθημα. **4ος άξονας:** σχέδιο, ζωγραφική, κολάζ, κατασκευές. **5ος άξονας:** γνωριμία με ελληνικά και ξένα έργα τέχνης. **6ος άξονας:** συναισθηματική προσέγγιση έργων τέχνης και χρήση απλών όρων τέχνης.

Βασικός στόχος: Να αντιληφθούν την ποικιλία χρωμάτων στη φύση και στο περιβάλλον και να κατανοήσουν απλούς κανόνες μίξεων και τρόπους δημιουργίας νέων χρωμάτων.

Επιμέρους στόχοι

- Να γνωρίσουν βιωματικά τα βασικά και σύνθετα χρώματα και να κατανοήσουν τα μυστικά των μίξεων.
- Να παίξουν με τα χρώματα και να δοκιμάσουν ποικίλους τρόπους χρωματισμού.
- Να δημιουργήσουν με φαντασία και συναίσθημα.
- Να μάθουν απλούς όρους τέχνης και να τους χρησιμοποιούν στις δημιουργίες τους.
- Να γνωρίσουν τα παιδιά πώς χρησιμοποιούν το χρώμα οι μεγάλοι ζωγράφοι και να έρθουν σε επαφή με έργα τέχνης.

Χρόνος: 2 διδακτικές ώρες. Την πρώτη ώρα θα μιλήσουν για τα χρώματα και θα σχολιάσουν τις σελίδες του βιβλίου και τη δεύτερη θα πειραματιστούν με τις μίξεις και θα δημιουργήσουν με χρώματα και φαντασία.

Σημ. Οι προαναφερόμενοι χρόνοι είναι ενδεικτικοί και ο δάσκαλος μπορεί να τους προσαρμόσει κατά την κρίση του.

Κίνητρα: Το θέμα είναι από τα πιο αγαπημένα των παιδιών. Το καλύτερο κίνητρο είναι τα ίδια τα χρώματα που ασκούν μια «μαγεία» στα παιδιά. Απαραίτητος κρίνεται ένας περίπατος, όπου θα εστιάσουν την προσοχή τους στα μοναδικά χρώματα της φύσης. Ο δάσκαλος μπορεί να προσκαλέσει παιδιά και γονείς σε ένα πρωτότυπο ραντεβού: να απολαύσουν μαζί ένα πρωινό την ανατολή του ήλιου.

I. ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΤΗ

Γενική μέθοδος: Χρησιμοποιείται σύνθετη (πολυπαραδειγματική) μέθοδος διδασκαλίας. Τα παιδιά καταθέτουν τις βιωματικές εμπειρίες τους, παρατηρούν, προβληματίζονται, συζητούν και στο τέλος πειραματίζονται και δημιουργούν.

Επεξεργασία και εφαρμογή της ενότητας

Εισαγωγή (προβληματισμός). Η ζωή μας είναι πλημμυρισμένη από χρώμα. Ο δάσκαλος προκαλεί μια συζήτηση και καλεί τα παιδιά να παρατηρήσουν τη φύση, το δομημένο περιβάλλον και τα προσωπικά τους αντικείμενα και να αναφέρουν ποια χρώματα βλέπουν. Θα αντιληφθούν την πληθώρα των χρωμάτων και χρωματικών αποχρώσεων και θα καταθέσουν προσωπικές απόψεις, εμπειρίες και γνώσεις.

1η σελίδα

Παρατηρούν τοπία με ποικιλία χρωμάτων (βασικά και σύνθετα χρώματα) και μιλούν για τα χρώματα του ουράνιου τόξου. Ο δάσκαλος εξηγεί το χρωματικό «λουλούδι» και αναφέρει το ρόλο των βασικών χρωμάτων (κίτρινο, κόκκινο, μπλε) στη δημιουργία των υπολοίπων (σύνθετων).

Προτεινόμενη δραστηριότητα

Βρίσκουν τοπία σε περιοδικά και δημιουργούν ένα κολάζ με χρώματα της φύσης.

Με την έρευνα θα εστιάσουν την προσοχή τους στα χρώματα της φύσης. Θα χρειαστούν παλιά περιοδικά, ψαλίδια, λευκά χαρτιά, κόλλες.

2η σελίδα

Παρατηρούν έργα παιδιών με τις μίξεις των βασικών χρωμάτων. Συζητούν για τα σύνθετα χρώματα και καταθέτουν τις δικές τους γνώσεις. Ο δάσκαλος μπορεί να προσφέρει ταυτόχρονα τέμπερες για άμεσο πειραματισμό και διεξαγωγή πορισμάτων από τα ίδια τα παιδιά. Στο έργο της σελίδας παρατηρούν και αναφέρουν τα χρώματα που έχουν προκύψει από τις ενώσεις του κίτρινου, του κόκκινου και του μπλε και δίνουν έναν τίτλο στο έργο.

Προτεινόμενες δραστηριότητες

«Παίζουν» με τυχαίες ενώσεις των βασικών χρωμάτων. Σε αυτό τον πειραματισμό βοηθάει η βρεγμένη επιφάνεια, όπου τα χρώματα κυλούν και ενώνονται τυχαία δημιουργώντας φανταστικά αποτελέσματα.

Ο πειραματισμός θα βοηθήσει τα παιδιά να κατανοήσουν βιωματικά τις ενώσεις των χρωμάτων με παιγνιώδη τρόπο.

3η σελίδα

Παρατηρούν και συζητούν για το ουράνιο τόξο και τα χρώματά του. Στο δαχτυλίδι του ουράνιου τόξου προσέχουν την εναλλαγή των χρωμάτων και των αποχρώσεων. Κατα-

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

θέτουν βιωματικές εμπειρίες και αναφέρουν ό,τι γνωρίζουν για το ουράνιο τόξο (πότε δημιουργείται και γιατί, τα χρώματά του κ.λπ.). Ο δάσκαλος προτρέπει τον ελεύθερο διάλογο και συμπληρώνει τις γνώσεις των παιδιών.

Περιγραφή της δραστηριότητας: Μια πόλη γεμάτη ουράνια τόξα.

Μέθοδος: Παρατήρηση, προβληματισμός, προσωπική δημιουργία.

Υλικά-μέσα: Τέμπρες, πινέλα διαφόρων μεγεθών, ρολά βαψίματος, χαρτί του μέτρου, πιάτα πλαστικά.

Στάδια εργασίας:

– Κολλάμε τρεις σειρές χαρτί του μέτρου (ύψος 3μ. και πλάτος 2μ.) για να δημιουργήσουμε μια μεγάλη επιφάνεια.

– Βάζουμε τα βασικά χρώματα σε πλαστικά πιατάκια και με αυτά φτιάχνουμε και τα σύνθετα και τα αραιώνουμε με λίγο νερό.

– Ζωγραφίζουμε μια πόλη και πολλά ουράνια τόξα με πινέλα και ρολά.

Προτεινόμενες δραστηριότητες

– Ζωγραφίζουν ένα τοπίο με τα χρώματα του ουράνιου τόξου.

– Με λωρίδες από γκοφρέ χαρτί φτιάχνουν στην τάξη τους μια γωνιά του ουράνιου τόξου.

4η σελίδα

Δραματοποίηση με τα «παιδιά του ουράνιου τόξου». Σχολιάζουν τις φωτογραφίες για την προετοιμασία της μικρής θεατρικής παράστασης και συζητούν για τα στάδια κατασκευής των στεφανιών και των κοστούμιών.

Περιγραφή της δραστηριότητας: Τα παιδιά του ουράνιου τόξου.

Μέθοδος: Παρατήρηση, προβληματισμός, προσωπική δημιουργία.

Υλικά-μέσα: Τέμπρες, πινέλα διαφόρων μεγεθών, λευκά χαρτόνια, ξυλάκια, κόλλες, χαρτόκουτα.

Στάδια εργασίας:

– Φτιάχνουν κρίκους από χαρτόκουτα.

– Κόβουν σε κύκλους λευκά χαρτόνια και τα κολλούν (αφού ανοίξουν μια τρύπα στο κέντρο τους) πάνω στους κρίκους μαζί με ξυλάκια για να είναι πιο σταθερά.

– Χρωματίζουν στα χρώματα του ουράνιου τόξου τα στεφάνια που έφτιαξαν με διάφορους τρόπους (λωρίδες, ημικύκλια κ.λπ.)

– Ντύνονται με χρωματιστές λωρίδες από γκοφρέ χαρτί και είναι έτοιμοι για τη γιορτή των χρωμάτων!

Προτεινόμενη δραστηριότητα

– Δημιουργούν μια ιστορία με τα χρώματα του ουράνιου τόξου και τη δραματοποιούν μέσα στην τάξη.

– Διοργανώνουν τη γιορτή των χρωμάτων.

Θα προσεγγίσουν βιωματικά την ποικιλία των χρωμάτων και με το θέατρο θα μάθουν τα χρώματα από τα οποία αποτελείται το ουράνιο τόξο.

5η σελίδα

Παρατηρούν το έργο του Ντελονέ (Robert Delaunay). Περιγράφουν τα χρώματα που βλέπουν και τα ονομαζούν. Ο δάσκαλος αναφέρει λίγα βιογραφικά στοιχεία του καλλιτέχνη.

Προτεινόμενη δραστηριότητα

Ζωγραφίζουν το ουράνιο τόξο με λουλούδια.

Επιδιωκόμενο αποτέλεσμα: Θα αντιληφθούν την ποικιλία των χρωμάτων και των αποχρώσεων, τις ενώσεις των βασικών χρωμάτων και τη δημιουργία των σύνθετων. Θα γνωρίσουν πώς χρησιμοποιούν το χρώμα οι καλλιτέχνες, θα εκφραστούν ελεύθερα και θα δημιουργήσουν εικαστικά και θεατρικά.

Υποστηρικτικό υλικό και εποπτικά μέσα: Σλάιντς, αφίσες, βιβλία σχολικά και άλλα με ποικιλία χρωμάτων.

Πηγές-βιβλιογραφία

1. Ντελονέ *Ρόμπερτ και Σόνια*, Mam, Musée D'Art Moderne De la Ville de Paris, 1987
2. Λέο Μπουσκάλια, *Να ζεις, ν' αγαπάς και να μαθαίνεις*, εκδ. Γλάρος, Απρίλιος 1988.

Κατάλογος εικόνων

Ντελονέ, «*Λουλούδια και το ουράνιο τόξο στον ουρανό*», λάδι σε καμβά, Galerie Gmurzynska, Köln.

Νέοι όροι

Βασικά χρώματα: Τα τρία καθαρά χρώματα (κίτρινο, κόκκινο και μπλε) που αποτελούν τη βάση για τη δημιουργία των άλλων χρωμάτων.

Σύνθετα χρώματα: Τα χρώματα που δημιουργούνται από τις ενώσεις των βασικών χρωμάτων όπως είναι το πορτοκαλί, το πράσινο και το βιολέ.

II. ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Οι ασκήσεις είναι εμπεδωτικού χαρακτήρα. Τα παιδιά στην πρώτη σελίδα συζητούν για το απόσπασμα του Λέο Μπουσκάλια και ζωγραφίζουν ένα δέντρο με πολλά χρώματα. Στη δεύτερη σελίδα ζωγραφίζουν με πολλά χρώματα αερόστατα, μπαλόνια και χαρταετούς.

Ανάλυση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων του παραρτήματος

1. Πειραματίζονται με τα βασικά χρώματα και την προσθήκη άσπρου και μαύρου.
2. Απλώνουν με τέμπερες τα βασικά χρώματα σε ένα χαρτί και όταν στεγνώσουν ζωγραφίζουν πάνω τους με μαρκαδόρους μορφές φρούτων.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η «**Γέφυρα του ουράνιου τόξου**» συνδέεται διαθεματικά με τα εξής μαθήματα: **Γλώσσα** (εμπλουτισμός λεξιλογίου, άσκηση προφορικού λόγου), **Μαθηματικά** (μέτρηση ποσοτήτων), **Μελέτη περιβάλλοντος** (φύση), **Φυσική αγωγή** (ελεύθερη έκφραση, κίνηση).

Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να γίνει αφορμή για ένα οργανωμένο σχέδιο εργασίας με θέμα «**Το χρώμα στη ζωή μας**».

Τα παιδιά θα χωριστούν σε ομάδες και με τη βοήθεια και των γονιών τους:

Α) Θα βρουν πληροφορίες για το πώς δημιουργούνται τα χρώματα και ποια ήταν τα πρώτα χρώματα που χρησιμοποίησε ο άνθρωπος.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

Β) Θα ψάχνουν και θα φέρνουν στο σχολείο φωτογραφίες που θα βρίσκουν με τοπία, εικόνες από το διάστημα, ηφαίστεια, βυθούς και όποια άλλη εικόνα έχει πληθώρα χρωμάτων.

Γ) Θα βρουν πληροφορίες για το ουράνιο τόξο και τα χρώματα της ίριδας.

Δ) Θα ετοιμάσουν ένα μικρό θεατρικό με θέμα «Τα χρώματα» και θα επιμεληθούν τα κοστούμια και τα σκηνικά της παράστασης.

Ε) Θα δημιουργήσουν εικαστικά έργα με πολλά χρώματα και διαφορετικές τεχνικές.

ΣΤ) Θα ψάξουν να βρουν φωτογραφικό υλικό για τη φυλή των Ινδιάνων και άλλες φυλές και για το ρόλο που παίζουν τα χρώματα στις τελετές και τα έθιμά τους.

Θα ενώσουν τις εργασίες τους και θα διοργανώσουν μια εκδήλωση στο σχολείο τους όπου θα παρουσιάσουν το χρώμα με ποικίλους και πρωτότυπους τρόπους: **α)** Θεωρητική ενημέρωση για το χρώμα και το ουράνιο τόξο, με επίδειξη φωτογραφικού υλικού.

β) Αφίσες και φωτογραφίες με εικόνες γεμάτες χρώματα. **γ)** Έκθεση εικαστικών έργων των παιδιών. **δ)** Θεατρική παράσταση. **ε)** Διαγωνισμό για την πιο πολύχρωμη ζωγραφιά.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Τα παιδιά θα παρατηρήσουν την πληθώρα των χρωμάτων στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον, σε παιδικές ζωγραφιές και δημιουργήματα μεγάλων καλλιτεχνών. Θα πειραματιστούν και θα ανακαλύψουν πολλά χρώματα και θα δημιουργήσουν με αυτά.

A4. ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ: «Μορφές... από και

Επιλογή θέματος

Με αφορμή τον **2ο άξονα** το θέμα διασυνδέεται: **1ο άξονας:** μολύβια, χρώματα, χαρτόνια, χαρτιά, κόλλες, κουτιά, φελιζόλ, τυχαίο και άχρηστο υλικό. **2ος άξονας:** μορφές, γραμμές, σχήματα, χρώματα. **3ος άξονας:** παρατήρηση φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος, μνήμη, φαντασία, συναίσθημα. **4ος άξονας:** σχέδιο, ζωγραφική, κολλάζ, κατασκευές. **5ος άξονας:** γνωριμία με ελληνικά και ξένα έργα τέχνης. **6ος άξονας:** εικαστική προσέγγιση έργων τέχνης και χρήση απλών όρων τέχνης.

Βασικός στόχος:

Να αντιληφθούν ότι οι μορφές που βλέπουν γύρω τους δημιουργούνται από γραμμές, σχήματα και χρώματα. Να κατανοήσουν ότι τα μορφικά στοιχεία είναι τα απαραίτητα μέσα των καλλιτεχνών στην απόδοση των μορφών τους.

Επιμέρους στόχοι

- Να παίξουν με τα μορφικά στοιχεία και να δοκιμάσουν ποικίλους τρόπους δημιουργίας.
- Να δημιουργήσουν με φαντασία και συναίσθημα.
- Να μάθουν απλούς όρους τέχνης και να τους χρησιμοποιούν στις δημιουργίες τους.
- Να γνωρίσουν πώς χρησιμοποιούν τα μορφικά στοιχεία οι μεγάλοι ζωγράφοι και να έρθουν σε επαφή με σημαντικά έργα τέχνης.

Χρόνος: 2 διδακτικές ώρες. Την πρώτη ώρα θα μιλήσουν για το πώς δημιουργούνται οι μορφές με γραμμές, σχήματα και χρώματα και θα σχολιάσουν τις σελίδες του βιβλίου και τη δεύτερη ώρα θα πειραματιστούν και θα δημιουργήσουν με τα μορφικά στοιχεία και με φαντασία.

Σημ. Οι προαναφερόμενοι χρόνοι είναι ενδεικτικοί και ο δάσκαλος μπορεί να τους προσαρμόσει κατά την κρίση του.

Κίνητρα: Το θέμα αποτελεί συνέχεια της γραμμής, του σχήματος και του χρώματος. Στη συγκεκριμένη ενότητα θα εμπεδώσουν τις προηγούμενες γνώσεις τους και θα δημιουργήσουν συνδυαστικά. Ένα καλό κίνητρο θα ήταν να ενώσουν τις δημιουργίες και των προηγούμενων ενοτήτων και να διοργανώσουν μια μεγάλη εικαστική εκδήλωση με το αλφαβητάρι των καλλιτεχνών (τα μορφικά στοιχεία).

I. ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΤΗ

Γενική μέθοδος: Χρησιμοποιείται σύνθετη (πολυπαραδειγματική) μέθοδος διδασκαλίας. Τα παιδιά καταθέτουν τις βιωματικές εμπειρίες τους, παρατηρούν, προβληματίζονται, συζητούν, θυμούνται και στο τέλος πειραματίζονται και δημιουργούν.

Επεξεργασία και εφαρμογή της ενότητας

Εισαγωγή (προβληματισμός). Ο δάσκαλος προκαλεί μια συζήτηση και καλεί τα παιδιά να θυμηθούν τις γραμμές, τα σχήματα και τα χρώματα. Παρατηρούν διάφορες μορφές μέσα στην τάξη και τις περιγράφουν, χρησιμοποιώντας τις λέξεις: γραμμές, σχήμα, χρώμα, μορφή. Με αυτό το παιχνίδι θα κατανοήσουν ότι μια μορφή δημιουργείται από τις γραμμές, τα σχήματα και τα χρώματα.

1η σελίδα

Παρατηρούν τα έργα του Ντιμπυφέ (Jean Dubuffet). Εστιάζουν με ποιον τρόπο έφτιαξε τις μορφές του. Περιγράφουν τα έργα και ανακαλύπτουν τις γραμμές, τα σχήματα και τα χρώματα (μορφικά στοιχεία), τα μέσα που χρησιμοποιεί ο καλλιτέχνης για να συνθέσει τις μορφές του. Ο δάσκαλος αναφέρει τα βιογραφικά του καλλιτέχνη και καλεί τα παιδιά να γράψουν στο τέλος της σελίδας τα μέσα που χρησιμοποιούν οι καλλιτέχνες για τις συνθέσεις των μορφών τους (γραμμή, σχήμα, χρώμα).

Με την παρατήρηση θα εστιάσουν την προσοχή τους στα μορφικά στοιχεία.

2η σελίδα

Τα παιδιά φτιάχνουν το μάγο με τα δύο πρόσωπα.

Περιγραφή της δραστηριότητας: Μια μορφή με δύο διαφορετικές όψεις.

Μέθοδος: Παρατήρηση, προβληματισμός, προσωπική δημιουργία.

Υλικά-μέσα: Τέμπερες, πινέλα διαφόρων μεγεθών, ξυλάκια, κόλλες, φελιζόλ.

Στάδια εργασίας:

– Σχεδιάζουν πάνω σε φελιζόλ τα μέλη του σώματος ενός ανθρώπου (κορμός σώματος, χέρια, πόδια, κεφάλι) και τα κόβουν με τη βοήθεια του δασκάλου με κοπίδι ασφαλείας. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί και χαρτόνι χαρτόκουτου.

– Ενώνουν τα μέλη με ξυλάκια και φτιάχνουν μια μεγάλη μορφή.

– Χρωματίζουν με όποιον τρόπο θέλουν τη μια πλευρά (με πολλά χρώματα, ελεύθερα σχήματα και γραμμές).

– Το ίδιο κάνουν και στην άλλη πλευρά, αλλά με τρία μόνο χρώματα (άσπρο, μαύρο, γκρι και γραμμές που δημιουργούν γεωμετρικά σχήματα).

– Παρατηρούν το έργο, συγκρίνουν τις δύο πλευρές και εντοπίζουν τις διαφορές.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

Επιδιωκόμενο αποτέλεσμα: Θα αντιληφθούν ότι οι γραμμές, τα σχήματα και τα χρώματα είναι τα απαραίτητα μέσα για την εικαστική δημιουργία και θα εκφραστούν ελεύθερα και με φαντασία.

Υποστηρικτικό υλικό και μέσα: Σλάιντς, αφίσες, βιβλία τέχνης, έργα τέχνης με ποικιλία γραμμών, σχημάτων και χρωμάτων.

Πηγές-βιβλιογραφία

Jean Dubuffet, Museum der Moderne Salzburg.

Κατάλογος εικόνων

1. Ντιμπιφέ, «*Κινητοποίηση*» (λεπτομέρεια), (50 x 70 εκ.), acryl auf papier collag, 9 Ιουλίου 1979, Collection Fondation Dubuffet, Paris.

2. Ντιμπιφέ, «*Αυτοπροσωπογραφία II*», (25 x 16,5 εκ.), marker auf papier, 9 Νοεμβρίου 1966, Collection Fondation Dubuffet, Paris.

3. Ντιμπιφέ, «*Chien*», «Αγελάδα».

Εικόνα του τετραδίου ασκήσεων

Dubuffet, «*Logogriphe à la grimace*», Αινιγματική έκφραση.

Νέοι όροι

Μορφή: Οτιδήποτε υπάρχει γύρω μας έχει μια μορφή. Η μορφή ενός εικαστικού έργου εξαρτάται από το χειρισμό των βασικών οπτικών στοιχείων (σημείο, γραμμή, σχήμα, χρώμα) και τη σύνθεσή τους στο χώρο.

II. ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Οι ασκήσεις είναι εμπεδωτικού χαρακτήρα. Τα παιδιά στην πρώτη σελίδα συμπληρώνουν ένα έργο του Ντιμπιφέ με όποια χρώματα θέλουν. Στη δεύτερη σελίδα ανακαλύπτουν τον κρυμμένο μάγο και σχεδιάζουν με μαρκαδόρους τη μορφή του. Παρατηρούν τη διπλή μορφή του μάγου και τη χρωματίζουν ανάλογα.

Ανάλυση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων του παραρτήματος

1. Βρίσκουν έργα ζωγράφων και τα φέρνουν στην τάξη. Παρατηρούν και σχολιάζουν όλα τα έργα και αντιλαμβάνονται τη σπουδαιότητα των μορφικών στοιχείων στην εικαστική δημιουργία.

2. Χωρίζονται σε δύο ομάδες και η μια ομάδα σκέφτεται μια ιστορία με τα μορφικά στοιχεία (γραμμές, σχήματα, χρώματα) και η άλλη την εικονογραφεί.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η «**Μορφή**» συνδέεται διαθεματικά με τα εξής μαθήματα: **Γλώσσα** (εμπλουτισμός λεξιλογίου, άσκηση προφορικού λόγου), **Μαθηματικά** (γραμμές, σχήματα, μέτρηση ποσοτήτων), **Μελέτη περιβάλλοντος** (φύση, δομημένο περιβάλλον, μνήμη, φαντασία), **Φυσική αγωγή** (ελεύθερη έκφραση, κίνηση).

Η ενότητα αυτή αποτελεί ανακεφαλαίωση των μορφικών στοιχείων, γι' αυτό θα μπορούσε ο δάσκαλος να εκμεταλλευτεί όλες τις προηγούμενες εργασίες και δραστηριότητες των παιδιών και να τους προτείνει να τις παρουσιάσουν σε μια εκδήλωση-έκθεση (εφ' όλης της ύλης) στο σχολείο τους. Θα προστεθούν και οι νέες δημιουργίες των παιδιών. Θα προσκαλέσουν και γειτονικά σχολεία να συμμετάσχουν στην εικαστική τους

εκδήλωση. Επίσης θα μπορούσαν να καλέσουν ένα ζωγράφο να εγκαινιάσει την έκθεσή τους, να τους μιλήσει για τον τρόπο που δημιουργεί τα έργα του και να ζωγραφίσει μαζί τους.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Τα παιδιά θα κατανοήσουν το σημαντικό ρόλο των γραμμών, των σχημάτων και των χρωμάτων στη σύνθεση των μορφών και θα υιοθετήσουν στα έργα τους (συνειδητά πλέον) τα μορφικά στοιχεία.

A5. ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ: «Χρωματογράμματα»

Επιλογή θέματος

Με αφορμή τον **2ο άξονα**, το θέμα διασυνδέεται: **1ος άξονας:** χαρτόνια, χαρτιά, μάλλινες κλωστές, κορδέλες, κόλλες, χρώματα, εφημερίδες, περιοδικά. **2ος άξονας:** γραμμές, χρώματα, σχήματα, μορφές. **3ος άξονας:** παρατήρηση δομημένου περιβάλλοντος, γράμματα και αριθμοί. **4ος άξονας:** ζωγραφική, κολάζ, στένσιλ, μόμπιλς. **5ος άξονας:** γνωριμία με έργα καλλιτεχνών. **6ος άξονας:** περιγραφή έργων τέχνης, χρήση απλών όρων τέχνης.

Βασικός στόχος: Να δημιουργήσουν τα παιδιά με γραμμές, σχήματα και χρώματα γράμματα, αριθμούς και σύμβολα χρησιμοποιώντας διαφορετικούς τρόπους και τεχνικές.

Επιμέρους στόχοι

- Ν' αντιληφθούν το ρόλο των γραμμών και των σχημάτων στη δημιουργία των γραμμάτων και των αριθμών.
- Να κατανοήσουν και να εμπεδώσουν τις γνώσεις των προηγούμενων ενοτήτων, ότι με γραμμές, σχήματα και χρώματα φτιάχνουμε μορφές.
- Να δημιουργήσουν γράμματα με πολλούς τρόπους και τεχνικές και να συνδυάσουν τη γνώση με το παιχνίδι.
- Να τονωθεί το συνεργατικό πνεύμα της τάξης.
- Να γνωρίσουν έργα καλλιτεχνών και να εμπνευστούν από αυτά.
- Να δημιουργήσουν ελεύθερα, να παίξουν, να ευχαριστηθούν και να απολαύσουν τα έργα που θα δημιουργήσουν.

Χρόνος: 2 διδακτικές ώρες. Θα χωριστούν σε ομάδες και θα δημιουργήσουν γράμματα και αριθμούς με διαφορετικό τρόπο η κάθε ομάδα. Στο τέλος θα παρουσιάσουν τα έργα τους και θα δημιουργήσουν με αυτά μια γωνιά στην τάξη τους.

Σημ. Οι προαναφερόμενοι χρόνοι είναι ενδεικτικοί και ο δάσκαλος μπορεί να τους προσαρμόσει κατά την κρίση του και σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα των παιδιών.

Κίνητρα: Σ' αυτή την ηλικία τα παιδιά μαθαίνουν τα πρώτα γράμματα και τους αριθμούς. Ο δάσκαλος μπορεί να εκμεταλλευτεί την ενότητα αυτή και να την πραγματευτεί παράλληλα με τη γλώσσα και τα μαθηματικά, πετυχαίνοντας τον κυριότερο στόχο του σχολείου, δηλαδή την απόκτηση των γνώσεων με ευχάριστο και βιωματικό τρόπο.

I. ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΤΗ

Γενική μέθοδος: Ο δάσκαλος θα αξιοποιήσει τις βιωματικές εμπειρίες των παιδιών, τις παρατηρήσεις και τις προηγούμενες γνώσεις τους. Η παρατήρηση, η συζήτηση και ο

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

προβληματισμός θα βοηθήσουν τα παιδιά να δημιουργήσουν ελεύθερα και με φαντασία.

Επεξεργασία και εφαρμογή της ενότητας

Εισαγωγή (προβληματισμός): Ο δάσκαλος καλεί τα παιδιά να παρατηρήσουν τα τετράδια, τα βιβλία τους και τα βιβλία της σχολικής βιβλιοθήκης. Παρατηρούν και περιγράφουν τα γράμματα και τους αριθμούς (συγκρίνουν το ίδιο γράμμα πώς είναι σε κάθε βιβλίο και πώς το γράφουν αυτοί κ.λπ.). Μετά τις παρατηρήσεις και τα σχόλια των παιδιών τα καλεί να «παίξουν» με τα γράμματα.

1η σελίδα

Ο Στέργιος και η Ειρήνη είναι η αφορμή για τις δημιουργίες που προτείνονται στην ενότητα. Θέλοντας να συνδυάσουν το παιχνίδι αλλά και να μάθουν τα γράμματα και τους αριθμούς προτείνουν στα παιδιά μια σειρά δραστηριοτήτων.

Προτεινόμενες δραστηριότητες

α. Γράφουν τ' όνομά τους με χρωματιστούς μαρκαδόρους, κηρομπογιές, χρωματιστά μολύβια και πινέλα με πολλές γραμμές (τη μια μέσα στην άλλη).

β. Ζωγραφίζουν γράμματα, αριθμούς και σύμβολα σε χαρτί του μέτρου με τέμπερες.

γ. Κάνουν ένα κολάζ με γράμματα και αριθμούς χρησιμοποιώντας εφημερίδες, κορδέλες και χρωματιστά χαρτιά.

2η σελίδα

Παρατηρούν τα έργα των δύο καλλιτεχνών, τα περιγράφουν και τα συγκρίνουν. Ο Γιάννης Κουνέλλης χρησιμοποιεί μαύρο χρώμα, η διάταξη των συμβόλων του είναι πιο ελεύθερη και τα έργα του περιέχουν και τους αριθμούς. Ο Μποέτι (Alighiero e Boetti) χρησιμοποιεί πολλά χρώματα με αυστηρή διάταξη (μέσα σε τετράγωνα) και ζωγραφίζει μόνο γράμματα σχεδόν ίδια μεταξύ τους ως προς το μέγεθος.

Προτεινόμενη δραστηριότητα

Τα παιδιά καλούνται να βρουν τις διαφορές ανάμεσα στα έργα των δύο καλλιτεχνών.

3η σελίδα

Γράμματα και αριθμοί με την τεχνική του στένσιλ. Μόνο με ευθείες (μικρές και μεγάλες) και καμπύλες (μικρές και μεγάλες) θα φτιάξουν όλα τα γράμματα. Είναι ταυτόχρονα και μια συνθετική άσκηση τόσο για τη δημιουργία των συμβόλων όσο και για την κατανόηση του ότι όλες οι μορφές γίνονται με γραμμές.

Περιγραφή της δραστηριότητας: Γράμματα και αριθμοί με ευθείες και καμπύλες

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση (παρατηρούν, προβληματίζονται και δημιουργούν με ευχάριστο τρόπο).

Υλικά-μέσα: Χαρτόνια, κοπίδι ασφαλείας και ψαλίδια, μολύβια, τέμπερες, σφουγγάρια και πινέλα.

Στάδια εργασίας:

α. Κόβουν μικρά χαρτόνια και σχεδιάζουν ευθείες και καμπύλες σε διαφορετικά μεγέθη.

β. Κόβουν τα σχέδια με το κοπίδι και τα αφαιρούν δημιουργώντας στένσιλ.

- γ. Τοποθετούν πάνω σε χαρτί τα στένσιλ με τέτοιο τρόπο ώστε να φτιάξουν ένα γράμμα.
 - δ. Χρωματίζουν με σφουγγαράκια και πινέλα το εσωτερικό των στένσιλ.
 - ε. Αφαιρούν τα στένσιλ και δημιουργούν με αυτό τον τρόπο το έργο τους.
- Σημ. Κρίνεται απαραίτητη η συμμετοχή του δασκάλου.

4η σελίδα

Γεμίζει ο κόσμος όλος με χαρούμενα γράμματα γεμάτα με χρώματα: η πόλη, τα τετράδια, οι μολυβοθήκες, οι κασετίνες, διάφορα διακοσμητικά μόμπιλς. Ο δάσκαλος παροτρύνει τα παιδιά να πουν και τις δικές τους ιδέες και να πραγματοποιήσουν όποιες επιθυμούν.

Προτεινόμενες δραστηριότητες

α. Η πόλη των γραμμάτων: Με χαρτόκουτα φτιάχνουν σπίτια, δέντρα, αυτοκίνητα και ό,τι άλλο θέλουν. Χρωματίζουν με τέμπερες τις κατασκευές τους και κολλούν χρωματιστές κολλητικές ταινίες δημιουργώντας γράμματα και αριθμούς σε διαφορετικά μεγέθη και η πόλη των γραμμάτων είναι έτοιμη!

β. Σε μικρά χαρτονένια τετραγωνάκια γράφουν με πινέλα λεπτά και χοντρά γράμματα, αριθμούς και σύμβολα και τα κολλούν σε παλιές κασετίνες, τετράδια, μολυβοθήκες κ.λπ. με κόλλα stick.

γ. Φτιάχνουν απλά διακοσμητικά μόμπιλς με δύο τρόπους: α) κρεμούν σε μια κρεμάστρα από τη μια μεριά μια λέξη και από την άλλη χωριστά τα γράμματα που την αποτελούν, β) κρεμούν ισοδύναμες αριθμητικές πράξεις, π.χ. $3+5=4+4$. Τα μόμπιλς ισορροπούν και τα παιδιά δημιουργούν παίζοντας και μαθαίνοντας!

Επιδιωκόμενα αποτελέσματα: Ν' ανακαλύψουν μέσα από το παιχνίδι τη δημιουργία και τη γνώση και μέσα από τη δημιουργία και τη γνώση, το παιχνίδι.

Υποστηρικτικό υλικό και εποπτικά μέσα: Τα γράμματα και οι αριθμοί που έχουν τα βιβλία των παιδιών και της σχολικής βιβλιοθήκης, έργα καλλιτεχνών που δημιούργησαν με γράμματα, εφημερίδες και περιοδικά.

Πηγές-βιβλιογραφία

1. Ιντερνέτ: Γιάννης Κουνέλλης
2. Γιάννης Κουνέλλης, *Λιμναία Οδύσσεια*, κείμενα και συνεντεύξεις 1966-1989, εκδ. Άγρα-Γκαλερί Bernier, Αθήνα 1990.
- 3,4. Ιντερνέτ: Α. Μποέτι.

Κατάλογος εικόνων

1. Γιάννης Κουνέλλης, «Χωρίς τίτλο».
2. Γιάννης Κουνέλλης, «Χωρίς τίτλο», 1963, σιδηρομπογιά σε κανναβάτσο.
3. Μποέτι, «Χωρίς τίτλο».
4. Μποέτι, «Χωρίς τίτλο».

II. ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Οι ασκήσεις έχουν εμπεδωτικό χαρακτήρα. Στην πρώτη σελίδα τα παιδιά σχεδιάζουν και χρωματίζουν γράμματα και αριθμούς με πολλές γραμμές, ευθείες και καμπύλες. Στο τέλος χρωματίζουν και το τετράγωνο πλαίσιο κάνοντας δικούς τους συνδυασμούς χρω-

Εικαστικά

μάτων, εμπνευσμένους από τον Μποέτι. Άσκηση απλή, με όμορφο αποτέλεσμα.

Στη δεύτερη σελίδα παρατηρούν το όνομα της Ειρήνης, που είναι γραμμένο με διαφορετικά χρώματα, τη μια φορά με φωτεινά χρώματα και σκούρο φόντο και την άλλη το αντίθετο, και κάνουν και αυτά το ίδιο με το ονοματεπώνυμό τους. Άσκηση παρατήρησης και εμπέδωσης των χρωμάτων, των σχημάτων και των γραμμών.

Ανάλυση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων του παραρτήματος

1. Τα παιδιά σκέφτονται μόνα τους ένα δικό τους τρόπο να γράψουν τ' όνομά τους και το παρουσιάζουν στους συμμαθητές τους. Τα έργα αναρτώνται στον πίνακα της τάξης.

2. Με τη βοήθεια του δασκάλου ή των γονιών τους βρίσκουν στον Η/Υ τις γραμματοσειρές, γράφουν το όνομά τους με όλες, το εκτυπώνουν και το φέρνουν στην τάξη. Παρατηρούν το διαφορετικό τρόπο γραφής που υπάρχει.

3. Το ίδιο κάνουν με παραμύθια και διάφορα βιβλία που φέρνουν στην τάξη.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Το θέμα μας συνδέεται διαθεματικά με τα εξής μαθήματα: **Γλώσσα** (γραφή και ανάγνωση, διάλογος), **Μαθηματικά** (αριθμοί, σχήματα, πράξεις), **Μελέτη περιβάλλοντος** (κώδικες επικοινωνίας, σύμβολα, πινακίδες).

Ο δάσκαλος μπορεί να πραγματευτεί την ενότητα σε συνδυασμό με τη Γλώσσα και τα Μαθηματικά όλη τη σχολική χρονιά. Κάθε γράμμα, κάθε λέξη, κάθε αριθμό και τις αριθμητικές πράξεις, μπορεί να τις παρουσιάζει με παιγνιώδη και ευχάριστο τρόπο. Τα παιδιά θα εθιστούν σε αυτή την τακτική και θα ανακαλύπτουν συνεχώς νέους τρόπους έκφρασης και παρουσίασης των γνώσεων που θα αποκτούν.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Θα γίνει η μάθηση παιχνίδι και δημιουργία.

ΕΝΟΤΗΤΑ Β

Μικρός περίπατος στη φύση

Β1. ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ: «Με το πινέλο και τα χρώματα της φύσης»

Επιλογή θέματος

Με αφορμή τον **5ο άξονα**, το θέμα διασυνδέεται: **1ος άξονας**: μαρκαδόροι, τέμπρες, χαρτιά, χαρτόνια, πλαστελίνη, κόλλες κ.λπ. **2ος άξονας**: γραμμές, χρώματα, σχήματα, μορφές. **3ος άξονας**: παρατήρηση της φύσης, ζώα. **4ος άξονας**: ζωγραφική, κολάζ, κατασκευές. **5ος άξονας**: «έργα τέχνης» της φύσης. **6ος άξονας**: απλή περιγραφή έργων τέχνης, συναισθηματική προσέγγιση έργων τέχνης.

Βασικός στόχος: Να αντιληφθούν τα παιδιά την ομορφιά της φύσης, να ευαισθητοποιηθούν και να δουν με «άλλα μάτια» τα πλάσματα που την αποτελούν.

Επιμέρους στόχοι

- Να δημιουργήσουν με διαφορετικούς τρόπους, υλικά και τεχνικές.
- Να εκτιμήσουν τη φύση και τα πλάσματά της και να εθιστούν στη βαθύτερη παρατήρηση.
- Να παρατηρήσουν χρώματα, γραμμές και σχήματα πάνω στις διάφορες μορφές.
- Να καταθέσουν γνώσεις από άλλα μαθήματα, προσωπικές εμπειρίες και να καλλιεργηθεί ο προφορικός τους λόγος.
- Να παίξουν και να ευχαριστηθούν με τα έργα που θα δημιουργήσουν.
- Να κατανοήσουν ότι οι καλλιτέχνες διδάχθηκαν από τη φύση και τα χρώματά τους.

Χρόνος: 2 διδακτικές ώρες. Τα παιδιά με τη βοήθεια του βιβλίου τους θα παρατηρήσουν φωτογραφίες σπάνιων ψαριών και πεταλούδων. Θα σχολιάσουν, θα εκφράσουν τις απόψεις τους, θα χωριστούν σε ομάδες και θα δημιουργήσουν όποιες κατασκευές επιθυμούν.

Σημ. Οι προαναφερόμενοι χρόνοι είναι ενδεικτικοί και ο δάσκαλος μπορεί να τους προσαρμόσει κατά την κρίση του και σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα των παιδιών.

Κίνητρα: Η δημιουργία συλλογής ή έκθεσης θα κερδίσει το ενδιαφέρον των παιδιών και θα δημιουργήσουν με ευχαρίστηση. Ο δάσκαλος μπορεί να προκαλέσει τα παιδιά να βρουν πολλές φωτογραφίες με όμορφα και σπάνια ζώα και φυτά και να κάνουν πρωτότυπες συλλογές, τις οποίες θα εκθέσουν στην τάξη τους.

I. ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΤΗ

Γενική μέθοδος: Ο δάσκαλος θα αξιοποιήσει τις βιωματικές εμπειρίες των παιδιών, τις παρατηρήσεις και τις γνώσεις τους. Η μορφή διδασκαλίας εναλλάσσεται ανάλογα με τους στόχους και τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα. Η παρατήρηση και η συζήτηση αρχικά θα εισαγάγουν τα παιδιά στο θέμα και στη συνέχεια θα ερευνήσουν, θα ανακαλύψουν και θα δημιουργήσουν τα δικά τους έργα.

Επεξεργασία και εφαρμογή της ενότητας

Εισαγωγή (προβληματισμός). Φωτογραφίες με σπάνια είδη ζώων και φυτών, σλάιντς ή ντοκιμαντέρ με ανάλογο θέμα θα βοηθήσουν το δάσκαλο να εισαγάγει τα παιδιά στο θέμα και να τραβήξει το ενδιαφέρον τους. Η ενότητα πραγματεύεται ψάρια και πεταλούδες. Ο δάσκαλος μπορεί να επεκτείνει το θέμα και στην παρατήρηση και μελέτη και άλλων πλασμάτων της φύσης που έχουν αντίστοιχα όμορφα στοιχεία.

1η σελίδα

Διαβάζουν τον τίτλο της ενότητας και συζητούν γι' αυτόν. Ο δάσκαλος ανακαλεί γνώσεις και εμπειρίες των παιδιών σχετικές με την ομορφιά της φύσης και τα παιδιά καταθέτουν ελεύθερα τις απόψεις τους. Παρατηρούν τις φωτογραφίες και τις περιγράφουν, μιλούν για σπάνια ζώα που έχουν δει και εστιάζουν στα χρώματα και στα σχήματά τους. Ο δάσκαλος διαβάζει το απόσπασμα από ένα ποίημα του Κουστό, χωρίς να κάνει κανένα σχόλιο.

Προτεινόμενες δραστηριότητες

- Φτιάχνουν ψάρια με πολλούς τρόπους και υλικά (χρωματιστά χαρτιά, πλαστελίνες, χρώματα και ό,τι άλλο θελήσουν).
- Τα παιδιά βρίσκουν φωτογραφίες με διάφορα ψάρια από περιοδικά και φτιάχνουν ένα λεύκωμα με τον κόσμο του βυθού.

2η σελίδα

Ομορφιά κρυμμένη στα βάθη του βυθού. Τα παιδιά απολαμβάνουν και ένα άλλο ποίημα του Κουστό και φτιάχνουν ένα πολύχρωμο βυθό με την τεχνική του στένσιλ.

Περιγραφή της δραστηριότητας: Βυθός με στένσιλ.

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση (παρατηρούν, πειραματίζονται και δημιουργούν με ευχάριστο τρόπο).

Υλικά-μέσα: Χαρτόνια, ψαλίδια, μπλε χαρτί του μέτρου, κλωστές, πούλιες, χάντρες, κουμπιά.

Στάδια εργασίας:

- Σχεδιάζουν σε χαρτόνια περιγράμματα ψαριών σε διαφορετικά μεγέθη και αφαιρούν τον εσωτερικό χώρο δημιουργώντας στένσιλ.
- Τοποθετούν τα στένσιλ πάνω στο χαρτί του μέτρου και χρωματίζουν τον κενό χώρο.
- Συμπληρώνουν τα ψάρια που έφτιαξαν και με τα άλλα υλικά κάνουντάς τα πιο όμορφα και πιο πρωτότυπα.

3η σελίδα

Ιπτάμενα στολίδια. Τα παιδιά παρατηρούν τις πεταλούδες και τις περιγράφουν. Εκφράζουν τα συναισθήματά τους και καταθέτουν δικές τους εμπειρίες. Εστιάζουν στην ποικιλία των χρωμάτων και των σχεδίων. Καλούνται να ζωγραφίσουν πεταλούδες με πολλά χρώματα.

Περιγραφή της δραστηριότητας: Πεταλούδες με κολάζ.

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση (προβληματίζονται, παρατηρούν και δημιουργούν με ευχάριστο τρόπο).

Υλικά-μέσα: Χρωματιστά χαρτόνια, τέμπερες, πινέλα, τρέσες, χάντρες, πούλιες, πούπουλα, χρυσόσκονες.

Στάδια εργασίας:

Διπλώνουν ένα χρωματιστό χαρτόνι, σχεδιάζουν μια πεταλούδα και την κόβουν.
Τη χρωματίζουν και κολλούν στα φτερά της τρέσες, κάντρες, πούλιες κ.ά.
Συμπληρώνουν το κολάζ με χρυσόσκονη και πούπουλα.
Προσέχουν τη συμμετρία.

4η σελίδα

Παιδιά-πεταλούδες: Τα παιδιά ντύνονται πεταλούδες και υποδέχονται την άνοιξη (αυτή η δραστηριότητα μπορεί να συνδυαστεί με τις αντίστοιχες δραστηριότητες των λουλουδιών, όπου τα παιδιά θα δημιουργήσουν σε ομάδες και θα υποδεχτούν θεατρικά την άνοιξη).

Περιγραφή της δραστηριότητας: Μεγάλα φτερά πεταλούδας από χαρτόνι.

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση (προβληματίζονται, παρατηρούν και δημιουργούν με ευχάριστο τρόπο).

Υλικά-μέσα: Χαρτόνια, τέμπερες, πινέλα, χρωματιστά χαρτιά, ψαλίδια, χρυσόσκονες κ.λπ.

Στάδια εργασίας:

– Σχεδιάζουν ένα μεγάλο φτερό πεταλούδας πάνω σε ένα διπλωμένο χαρτόνι και το κόβουν.

– Χρωματίζουν τα φτερά με τέμπερες.

– Κολλούν όποια υλικά επιθυμούν πάνω στα φτερά για να τα κάνουν πιο όμορφα.

– Με χρωματιστά χαρτιά «ντύνουν» το σώμα τους, στερεώνουν τα φτερά πάνω στις μπλουζές τους και γίνονται πεταλούδες. Απαραίτητη είναι η βοήθεια του δασκάλου.

Σημ. Για ανακεφαλαίωση της ενότητας τα παιδιά γράφουν ένα μικρό ποίημα για την ομορφιά της φύσης. Ο δάσκαλος μπορεί να συγκεντρώσει όλα τα ποιήματα-σκέψεις και να τα δημοσιεύσει στη σχολική ή τοπική εφημερίδα.

Επιδιωκόμενα αποτελέσματα: Τα παιδιά θα ευαισθητοποιηθούν και θα δουν με άλλο μάτι την ομορφιά της φύσης. Θα δημιουργήσουν με φαντασία και πρωτοτυπία και θα εκτιμήσουν όλα τα πλάσματα της φύσης.

Υποστηρικτικό υλικό και εποπτικά μέσα: Φωτογραφίες με πολλά και διαφορετικά ζώα, πουλιά, φυτά κ.λπ., ντοκιμαντέρ με ανάλογο θέμα, σλάιντς.

Πηγές-βιβλιογραφία

1. *Εγκυκλοπαίδεια Κουιστώ*, Ο κόσμος των θαλασσών, εκδ. Αλκυών.
2. *Ο κόσμος των φυτών και των ζώων*, τόμος 1, Εκδοτικός Οργανισμός "Χρυσός Τύπος" Α.Ε., Αθήνα.
3. Ο θαυμαστός κόσμος των γνώσεων, *Πρωτότυπη εγκυκλοπαίδεια, Disney*, Συντροφιά με τα ζώα II.

Κατάλογος εικόνων

1η σελίδα: Φωτογραφίες ψαριών.

3η σελίδα: Πεταλούδες.

II. ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Οι ασκήσεις έχουν εμπεδωτικό χαρακτήρα. Στην πρώτη σελίδα: α) Τα παιδιά φτιάχνουν μια πεταλούδα «καθρεφτίζοντας» το ένα φτερό της σε διπλωμένο χαρτί. Χρειάζεται τέμπερες για να αποτυπωθεί καλά το χρώμα και στο δεύτερο φύλλο χαρτιού. β) Σχε-

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

διάζουν συμμετρικά την πεταλούδα της σελίδας και τη χρωματίζουν, προσέχοντας η μία πλευρά να είναι ίδια με την άλλη (συμμετρία ως προς άξονα).

Στη δεύτερη σελίδα συμπληρώνουν τα σχέδια των ψαριών, τα χρωματίζουν και αν θέλουν ζωγραφίζουν και άλλα ψάρια. Η άσκηση αναπτύσσει τις σχεδιαστικές και τις γραφικές ικανότητες των παιδιών.

Ανάλυση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων του παραρτήματος

1. Βρίσκουν σε εγκυκλοπαίδειες και επιστημονικά περιοδικά φωτογραφίες και άλλων ζώων και φυτών πλην των ψαριών και των πεταλούδων και φτιάχνουν δύο βιβλία.

2. Πραγματοποιούν ανάλογη έρευνα και για τα είδη που δεν φημίζονται για την ομορφιά τους, τα περιγράφουν και εκφράζουν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους.

Η μέθοδος για τις παραπάνω δραστηριότητες είναι βιωματική (ερευνούν, παρατηρούν, προβληματίζονται, δημιουργούν).

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Το θέμα μας συνδέεται διαθεματικά με τα εξής μαθήματα: **Γλώσσα** (παραγωγή λόγου, εμπλουτισμός λεξιλογίου, περιγραφικός λόγος), **Μαθηματικά** (μετρήσεις, σχήματα, συμμετρία), **Μελέτη περιβάλλοντος** (ζώα και φυτά), **Φυσική αγωγή** (τρέξιμο, άλματα, παιχνίδια κινητικά), **Μουσική αγωγή** (τραγούδια για ψάρια και πεταλούδες).

Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να γίνει αφορμή και για περαιτέρω εμπάθυνση στο θέμα, με ένα οργανωμένο σχέδιο εργασίας που μπορεί να διαρκέσει όλη τη χρονιά. Τα παιδιά θα χωριστούν σε ομάδες και θα πραγματευθούν το θέμα τους με ποικίλους και πρωτότυπους τρόπους, σύμφωνα με τις εμπειρίες και τα ενδιαφέροντά τους. Θα ερευνήσουν το μαγικό κόσμο των ζώων και των φυτών και θα αντιληφθούν πόσο όμορφη είναι η φύση μας.

Α ομάδα: Θα συλλέξει φωτογραφικό υλικό για τα ζώα (πουλιά, ψάρια, ερπετά, έντομα) και θα δημιουργήσει μια μεγάλη αφίσα.

Β ομάδα: Θα φτιάξει μια αφίσα με φωτογραφίες φυτών (δέντρων, λουλουδιών).

Γ ομάδα: Θα βρει τραγούδια και ποιήματα που μιλούν για ζώα και φυτά, θα δημιουργήσει μια συλλογή και θα την εικονογραφήσει.

Δ ομάδα τέχνης: Θα ψάξει να βρει εικαστικά έργα διάφορων καλλιτεχνών με θέμα τους την ομορφιά της φύσης και θα κατανοήσει ότι οι καλλιτέχνες εμπνέονται από αυτήν.

Όλες οι ομάδες ταυτόχρονα θα δημιουργούν έργα και κατασκευές με σκοπό την προετοιμασία τους για την εκδήλωση της τάξης τους, όπου θα παρουσιάσουν σε γονείς και συμμαθητές το πόσο όμορφη είναι η φύση. Αν υπάρχει δυνατότητα, μπορεί να δημιουργήσουν δική τους ιστοσελίδα στο διαδίκτυο για να εκμεταλλευτούν τα ευρήματά τους και άλλα σχολεία.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Τα παιδιά με ευχάριστο και δημιουργικό τρόπο θα αντιληφθούν πόσο όμορφα και σοφά δημιουργήθηκε ο κόσμος όλος και θα συνδυάσουν τη γνώση με την ευχαρίστηση.

B2. ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ: «Η παλέτα των λουλουδιών»

Επιλογή θέματος

Με αφορμή τον **3ο άξονα**, το θέμα διασυνδέεται: **1ος άξονας:** μολύβια, μαρκαδόροι, χαρτόνια, κόλλες, τυχαίο και άχρηστο υλικό. **2ος άξονας:** γραμμές, χρώματα, σχήματα. **3ος άξονας:** παρατήρηση φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος, φυτά. **4ος άξονας:** σχέδιο, ζωγραφική, κολάζ, κατασκευές. **5ος άξονας:** γνωριμία με ελληνικά και ξένα έργα τέχνης. **6ος άξονας:** περιγραφή έργων τέχνης, συναισθηματική προσέγγιση έργων τέχνης.

Βασικός στόχος: Να αντιληφθούν τα παιδιά τη μεγάλη ποικιλία χρωμάτων και σχημάτων στις μορφές των λουλουδιών και να γνωρίσουν διαφορετικούς τρόπους έκφρασης.

Επιμέρους στόχοι

– Να έρθουν τα παιδιά σε επαφή με έργα μεγάλων ζωγράφων με την αντίστοιχη θεματολογία. Να τους προσεγγίζουν γνωστικά, αλλά και συναισθηματικά. Να τους περιγράψουν, να τους συγκρίνουν και να εκφράζουν τις απόψεις τους.

– Να γνωρίσουν απλές τεχνικές, να πειραματιστούν και να δώσουν δικές τους ερμηνείες και προτάσεις.

– Να ανακαλύψουν τις ιδιότητες των υλικών (νεροχρώματα, μαρκαδόροι, κραγιόνια).

– Να χρησιμοποιούν νέους και απλούς όρους τέχνης (όμορφο, παραστατικό, όμοιο και διαφορετικό).

– Να δημιουργήσουν με φαντασία και συναίσθημα πρωτότυπα λουλούδια.

Χρόνος: 2 διδακτικές ώρες. Την πρώτη ώρα θα μιλήσουν για τα λουλούδια και με τη βοήθεια του βιβλίου θα εντοπίσουν τα χρώματα, τα σχήματα και θα γνωρίσουν έργα ζωγράφων με λουλούδια. Τη δεύτερη ώρα θα αποφασίσουν ποιες δραστηριότητες θα πραγματοποιήσουν. Το θέμα είναι πολύ ενδιαφέρον και μπορεί τα παιδιά να το πραγματοποιούν περισσότερο χρόνο με ένα μικρό οργανωμένο σχέδιο εργασίας.

Σημ. Οι προαναφερόμενοι χρόνοι είναι ενδεικτικοί και ο δάσκαλος μπορεί να τους προσαρμόσει κατά την κρίση του.

Κίνητρα: Για να αυξηθεί το ενδιαφέρον των παιδιών, ο δάσκαλος πρέπει να ενθαρρύνει την ελεύθερη έκφραση και τον αυτοσχεδιασμό των παιδιών, να επαινεί, να ενισχύει τις πρωτοβουλίες τους, να επιβραβεύει κάθε προσπάθειά τους και γενικότερα να τα αξιολογεί θετικά. Επίσης μπορεί να δώσει και ειδικά κίνητρα, π.χ. να διοργανώσουν μια έκθεση ζωγραφικής με έργα που θα προκύψουν από τις δραστηριότητες του μαθήματος με θέμα «Τα λουλούδια μας», σε συνεργασία με το Σύλλογο Γονέων και Κηδεμόνων.

I. ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ

Γενική μέθοδος: Αρχικά θα χρησιμοποιηθεί η βιωματική προσέγγιση και στη συνέχεια θα αναγνωρίσουν με την παρατήρηση, τον προβληματισμό και τον πειραματισμό μέσα στα λουλούδια τα χρώματα και τα σχήματα και θα δημιουργήσουν με αυτά.

Επεξεργασία και εφαρμογή της ενότητας

Εισαγωγή (προβληματισμός). Ο προβληματισμός προκαλείται από τον ίδιο τον τίτλο

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

του βιβλίου. Μπορεί, όμως, και ένας ανοιξιιάτικός περίπατος ή ένα μπουκέτο λουλούδια να είναι η καλύτερη αφορμή για να παρατηρήσουν τα παιδιά τα λουλούδια. Ο δάσκαλος παροτρύνει τα παιδιά με κατάλληλες ερωτήσεις να τα παρατηρήσουν και να τα σχολιάσουν. Οργανώνει τη συζήτηση κινούμενος σε τρεις βασικούς χώρους: φύση -δομημένο περιβάλλον - έργα τέχνης).

1η σελίδα

Παρατηρούν και περιγράφουν τα λουλούδια ως προς το χρώμα και το σχήμα. Αν γνωρίζουν, αναφέρουν τα ονόματά τους. Με τις φωτογραφίες της σελίδας καλούνται να βγουν στην εξοχή, να μαζέψουν λουλούδια και να πλέξουν στεφάνια. Επίσης μπορούν να δημιουργήσουν μέσα στην τάξη έναν μικρό κήπο φυτεύοντας λουλούδια σε γλάστρες.

2η σελίδα

Τα παιδιά κατασκευάζουν γιγαντολούλουδα.

Περιγραφή της δραστηριότητας: Λουλούδια μεγάλων διαστάσεων.

Μέθοδος: Παρατήρηση, προβληματισμός, προσωπική δημιουργία.

Υλικά-μέσα: Χαρτιά χρωματιστά (γκοφρέ και γλασέ), χαρτόκουτες, ξυλάκια, κόλλες, σύρμα, εφημερίδες, χαρτοταινία.

Στάδια εργασίας:

A) Παπαρούνες.

- Τσαλακώνουν εφημερίδες και τις τυλίγουν με γκοφρέ χαρτί, φτιάχνοντας μια μπάλα.
- Στερεώνουν ένα σύρμα για κοτσάνι.
- Κόβουν πέταλα από γκοφρέ χαρτί σε μεγάλο μέγεθος και τα στερεώνουν γύρω από τον μίσχο με χαρτοταινία.
- Τυλίγουν με πράσινο γκοφρέ το μίσχο και το κοτσάνι.

B) Μαργαρίτες.

- Κόβουν κύκλους από χαρτόκουτες.
- Στερεώνουν ξυλάκια γύρω από την περιφέρειά τους, σαν ακτίνες.
- Κόβουν πέταλα τριγωνικά σε γλασέ χαρτί και τα κολλούν πάνω στα ξυλάκια.
- Στο κέντρο, τοποθετούν πινέζες ή το βάζουν ή ό,τι άλλο θελήσουν τα παιδιά.
- Στερεώνουν τα λουλούδια σε λεπτά πηχάκια.

Γ) Τριαντάφυλλα.

- Παίρνουν ένα ολόκληρο πακέτο γκοφρέ χαρτί και το διπλώνουν στη μέση κατά μήκος.
- Τυλίγουν σε ένα λεπτό πηχάκι το χαρτί, με τέτοιο τρόπο, ώστε να δημιουργηθούν τα πέταλα, ελαφρά τσαλακωμένα.
- Το στερεώνουν με χαρτοταινία και τυλίγουν το κοτσάνι με πράσινο γκοφρέ.

3η σελίδα

Θεατρική παράσταση με λουλούδια

Περιγραφή της δραστηριότητας: Τα παιδιά υποδέχονται την άνοιξη με μια αυτοσχέδια παράσταση και φτιάχνουν κορνίζες-λουλούδια.

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση, παρατήρηση, προβληματισμός, προσωπική δημιουργία, δραματοποίηση.

Υλικά-μέσα: Χαρτιά χρωματιστά (γκοφρέ και γλασέ), χαρτόκουτα, ξυλάκια, κόλλες, λευκά χαρτόνια, τέμπερες, πινέλα.

Στάδια εργασίας:

- Φτιάχνουν κρίκους από χαρτόκουτα.
- Στερεώνουν ξυλάκια γύρω από την περιφέρεια των κρίκων.
- Κόβουν πέταλα λουλουδιών σε λευκά χαρτόνια και σε ό,τι σχήματα θέλουν.
- Κολλούν τα πέταλα πάνω στα ξυλάκια και στον κρίκο.
- Διακοσμούν ελεύθερα τα λουλούδια (χρωματίζουν με τέμπερες, κολάζ με γκοφρέ και γλασέ χαρτιά).

Προτεινόμενη δραστηριότητα

Με τις πρωτότυπες κορνίζες-λουλούδια δραματοποιούν μια μικρή ιστορία για να υποδεχτούν την άνοιξη.

4η σελίδα

Τα λουλούδια στη λαϊκή μας παράδοση. Τα παιδιά παρατηρούν αντικείμενα διακοσμημένα με λουλούδια και μιλούν για τα λαογραφικά μουσεία και τη λαϊκή τέχνη. Ο δάσκαλος συμπληρώνει τις γνώσεις των παιδιών και τα παροτρύνει να καταθέσουν τις προσωπικές τους εμπειρίες.

Περιγραφή των δραστηριοτήτων: α) Τα παιδιά ζωγραφίζουν πηλίνα σκεύη και β) διακοσμούν με λουλούδια διάφορα αντικείμενα.

Μέθοδος: Παρατήρηση, προβληματισμός, προσωπική δημιουργία, ελεύθερη έκφραση.

Υλικά-μέσα: α) πηλίνα σκεύη, τέμπερες και πινέλα και β) κοχύλια, πετραδάκια, πλαστελίνες χρωματιστές, τέμπερες και πινέλα.

Στάδια εργασίας:

- Διακοσμούν ελεύθερα διάφορα πηλίνα σκεύη με τέμπερες.
- Σχηματίζουν λουλούδια με κοχύλια, πετραδάκια και πλαστελίνες με όποιον τρόπο θέλουν.

Προτεινόμενη δραστηριότητα

Επίσκεψη σε λαογραφικό μουσείο και καταγραφή των εκθεμάτων που είναι διακοσμημένα με λουλούδια. Δημιουργία μικρού λαογραφικού μουσείου στην τάξη. Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να γίνει αφορμή για ένα οργανωμένο σχέδιο εργασίας.

5η σελίδα

Τα παιδιά βλέπουν τα λουλούδια με τα μάτια των ζωγράφων. Αντιλαμβάνονται το διαφορετικό τρόπο με τον οποίο κάθε καλλιτέχνης ζωγραφίζει τα λουλούδια. Παρατηρούν τα χρώματα που χρησιμοποιούν και εντοπίζουν τις διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στα έργα των Βαν Γκογκ (Van Gogh), Γουόρχολ (Andy Warhol), Νίκου Χατζηκυριάκου-Γκίκα και Νόλντε (Nolde Emil). Ο δάσκαλος αναφέρει λίγα βιογραφικά στοιχεία των καλλιτεχνών.

Προτεινόμενη δραστηριότητα

Ζωγραφίζουν λουλούδια σε βρεγμένη επιφάνεια. Περνούν με βρεγμένο πινέλο την επιφάνεια του χαρτιού και στη συνέχεια ζωγραφίζουν με νερομπογιές λουλούδια. Το

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

νερό «απλώνει» τα χρώματα και δημιουργείται ένα εντυπωσιακό αποτέλεσμα.

Επιδιωκόμενο αποτέλεσμα: Τα παιδιά θα δημιουργήσουν με τα χρώματα και τα σχήματα των λουλουδιών, θα προσεγγίσουν έργα μεγάλων καλλιτεχνών, θα μάθουν νέους όρους και θα αντιληφθούν τη διαφορετικότητα απόδοσης μιας μορφής.

Υποστηρικτικό υλικό και εποπτικά μέσα: Προβολή σλάιντς, ανάρτηση αφίσας με έργα που έχουν θέμα το λουλούδι, π.χ. έργα του Ματίς, του Μανέ, του Τσαρούχη, του Ιακωβίδη κ.ά.

Πηγές-βιβλιογραφία

1. Πόπη Ζώρα, Ελληνική Τέχνη, *Λαϊκή Τέχνη*, Εκδοτική Αθηνών.
2. Masini Lara Vinca, *Van Gogh*, Thames and Hudson. Κρίστιαν Ζερβός – Ντόρα Ηλιοπούλου Ρογκάν.
3. Osterwold Tilman, *Γουόρχολ*, Benedikt Taschen.
4. Γκίκας, εκδ. Αδάμ, Αθήνα 1991.
5. *The Art Book*, Phaidon.

Κατάλογος εικόνων

1. Αντικείμενα Λαϊκής Τέχνης.
2. Βαν Γκογκ, «*Ηλιολούλουδα*», λάδι, 1912 (91 x 72 εκ.).
3. Άντι Γουόρχολ, «*Λουλούδια*», 1970 (91,5 x 91,5 εκ.).
4. Νίκος Χατζηκυριάκος Γκίκας, «*Ηλιοι και καφασωτά*», λάδι, 1956 (87 x 1,07 εκ.).
5. Emil Nolde, «*Κόκκινες παπαρούνες*».

Νέοι όροι

Παλέτα: Εργαλείο του ζωγράφου που χρησιμεύει για το άπλωμα και τις μίξεις των χρωμάτων.

Εκθέματα: Αξιόλογα αντικείμενα που εκτίθενται σε μουσεία ή συλλογές.

II. ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Οι ασκήσεις είναι εμπεδωτικού χαρακτήρα. Τα παιδιά στην πρώτη σελίδα σχεδιάζουν με χρωματιστές γραμμές λουλούδια με όποια χρώματα θέλουν. Στη δεύτερη σελίδα γράφουν ένα μικρό ποίημα που μιλάει για την ομορφιά των λουλουδιών και διακοσμούν το κενό ανάμεσα στο ποίημα και το βυζαντινό διακοσμητικό μοτίβο.

Ανάλυση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων του παραρτήματος

1. Φτιάχνουν μικρά λουλούδια με χρωματιστά χαρτιά και τα κολλούν σε ένα τετράδιό τους.
2. Τα παιδιά δημιουργούν μια ποιητική συλλογή με θέμα τα λουλούδια.
3. Τα παιδιά ερευνούν στο οικογενειακό τους περιβάλλον και βρίσκουν αντικείμενα διακοσμημένα με λουλούδια. Μπορούν να κάνουν μια συλλογή που θα την παρουσιάσουν στην τάξη τους.
4. Διακοσμούν με δαχτυλομπογιές ένα χάρτινο πιάτο κάνοντας τυπώματα με τα δάχτυλά τους.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Τα «Λουλούδια» συνδέονται διαθεματικά με τα εξής μαθήματα: **Γλώσσα** (εμπλουτισμός λεξιλογίου, λογοτεχνία, ποίηση), **Μαθηματικά** (χρονική μεταβολή, σχήματα, μεγέθη), **Μελέτη περιβάλλοντος** (φυτά), **Φυσική αγωγή** (κίνηση, χορός).

Επίσης μπορεί να αποτελέσει αφορμή για ένα οργανωμένο σχέδιο δράσης (project) με θέμα «Το λουλούδι στη ζωή μας». Ξεκινώντας από τη **Μελέτη του περιβάλλοντος**, θα προσεγγίσουν γνωστικά τα λουλούδια. Μέσω των **Μαθηματικών** θα αναγνωρίσουν σχήματα. Όσον αφορά τη **γλώσσα** θα πλουτίσουν το λεξιλόγιό τους. Στη συνέχεια θα ψάξουν να βρουν το λουλούδι ως σύμβολο και ως σχήμα στη ζωή μας. Θα βρουν ποιήματα και τραγούδια για λουλούδια και θα φτιάξουν μια «λουλουδένια» ποιητική συλλογή. Θα τραγουδήσουν, θα χορέψουν, θα «υποδυθούν» τα λουλούδια. Θα φυτέψουν λουλούδια, θα τα φροντίσουν, θα τα παρατηρήσουν και θα καταγράψουν την ανάπτυξή τους. Θα μάθουν τα μυστικά των αρωμάτων. Θα παρατηρήσουν τα λουλούδια στα υφάσματα, στα ρούχα και γενικά στη **διακόσμηση** και σε άλλες μορφές τέχνης. Θα επισκεφτούν ανθοπωλεία, θερμοκήπια, πάρκα. Θα ζωγραφίσουν και θα φτιάξουν λουλούδια με πολλούς τρόπους. Τέλος μπορούν όλα όσα θα μάθουν να τα παρουσιάσουν σε μια πρωτότυπη εκδήλωση στους γονείς και στο σχολείο τους. Πρωταγωνιστές θα είναι οι ζωγραφιές, τα τραγούδια, τα εικονογραφημένα παραμύθια, τα αρώματα και πολλά χρωματιστά λουλούδια.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Να μάθουν τα παιδιά να διακρίνουν και να ονομάζουν τα χρώματα και τα σχήματα των λουλουδιών. Να εντάξουν στο λεξιλόγιό τους νέους εικαστικούς όρους και να τους χρησιμοποιούν. Να κατανοούν τον πρωτεύοντα ρόλο που έχει το χρώμα στο έργο τέχνης και να προσεγγίσουν βιωματικά τις παραπάνω έννοιες.

Β3. ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ: «Πρόσωπα που μιλούν»

Επιλογή θέματος

Με αφορμή τον **3ο άξονα** το θέμα διασυνδέεται: **1ο άξονας:** μολύβια, μαρκαδόροι, χαρτόνια, κόλλες, τυχαίο και άχρηστο υλικό. **2ος άξονας:** γραμμή, χρώμα, σχήμα, μορφή. **3ος άξονας:** παρατήρηση φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος, πρόσωπα, μνήμη, φαντασία, συναίσθημα, επιζωγράφιση. **4ος άξονας:** σχέδιο, ζωγραφική, κολάζ. **5ος άξονας:** γνωριμία με ελληνικά και ξένα έργα τέχνης. **6ος άξονας:** συναισθηματική προσέγγιση έργων τέχνης και χρήση απλών όρων τέχνης.

Βασικός στόχος: Να παρατηρήσουν τα παιδιά πρόσωπα στο φυσικό περιβάλλον, σε παιδικές ζωγραφιές και σε δημιουργήματα μεγάλων καλλιτεχνών. Να εντοπίσουν τα βασικά χαρακτηριστικά των προσώπων (μύτη, μάτια, στόμα κ.λπ.), να ανακαλύψουν το ρόλο που αυτά «παίζουν» στην απόδοση της έκφρασης και του συναισθήματος και να εξασκηθούν βιωματικά.

Επιμέρους στόχοι

– Να έρθουν τα παιδιά σε επαφή με έργα άλλων παιδιών και με πίνακες μεγάλων ζωγράφων με την αντίστοιχη θεματολογία. Να τους προσεγγίζουν γνωστικά, αλλά και συναισθηματικά. Να τους περιγράφουν, να τους συγκρίνουν και να εκφράζουν τις απόψεις τους.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

– Να ζωγραφίσουν πρόσωπα με τέμπρες, μαρκαδόρους, κηρομπογιές. Να πειραματιστούν με τα υλικά (νεροχρώματα, μαρκαδόροι, κραγιόνια), να ανακαλύψουν τις ιδιότητές τους και να δώσουν δικές τους ερμηνείες και προτάσεις.

– Να καταλάβουν πώς οι εκφράσεις των προσώπων αποδίδονται με γραμμές, χρώματα και σχήματα.

– Να χρησιμοποιούν νέους και απλούς όρους τέχνης (έκφραση, προσωπογραφία).

– Να δημιουργήσουν με φαντασία και συναίσθημα.

Χρόνος: 2 διδακτικές ώρες. Την πρώτη ώρα θα παρατηρήσουν πρόσωπα, θα συζητήσουν και θα κατανοήσουν με ποιον τρόπο μπορούμε να αλλάξουμε τις εκφράσεις του προσώπου μας και τη δεύτερη ώρα θα ζωγραφίσουν πρόσωπα και θα αλλάξουν το δικό τους και των φίλων τους.

Σημ. Οι προαναφερόμενοι χρόνοι είναι ενδεικτικοί και ο δάσκαλος μπορεί να τους προσαρμόσει κατά την κρίση του.

Κίνητρα: Το περιεχόμενο του θέματος ανταποκρίνεται στα ενδιαφέροντα των παιδιών, στο επίπεδο ωριμότητας και στις δεξιότητές τους. Είναι πολύ ευχάριστο θέμα. Η δραματοποίηση, η μίμηση εκφράσεων και το μακιγιάζ θα τραβήξουν το ενδιαφέρον των παιδιών και θα ανταποκριθούν με φαντασία και ενθουσιασμό. Θα μπορούσε να γίνει αφορμή για πολλές διαθεματικές δραστηριότητες με θέμα την παγκόσμια φιλία και ειρήνη για πολυπολιτισμική αγωγή και για γνωριμία με τη θεατρική τέχνη.

I. ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΤΗ

Γενική μέθοδος: Χρησιμοποιείται σύνθετη (πολυπαραδειγματική) μέθοδος διδασκαλίας. Τα παιδιά καταθέτουν τις βιωματικές εμπειρίες τους, παρατηρούν, προβληματίζονται, συζητούν και στο τέλος πειραματίζονται και δημιουργούν

Επεξεργασία και εφαρμογή της ενότητας

Εισαγωγή (προβληματισμός). Ο προβληματισμός προκαλείται από τον τίτλο του βιβλίου. Ο δάσκαλος ζητά να περιγράψουν τα πρόσωπα των συμμαθητών τους σε δυάδες. Χρησιμοποιεί ένα δύο παραδείγματα από την τάξη. Εντοπίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά του προσώπου και τα συνδέουν με εκφράσεις και γκριμάτσες (παντομίμα). Οργανώνει τη συζήτηση στους βασικούς χώρους: φύση, τέχνη.

Ενδεικτικές ερωτήσεις: Ποια χαρακτηριστικά έχει ένα πρόσωπο; Ποιες γκριμάτσες μπορείτε να κάνετε; Μπορείτε να κάνετε το πρόσωπό σας να δείχνει χαρούμενο, λυπημένο, θυμωμένο, τρομαγμένο; Ποια από αυτές τις εκφράσεις σας αρέσει περισσότερο;

1η σελίδα

Διαβάζουν το ποίημα του Γ. Ρίτσου και συζητούν για τα παιδιά που βλέπουν στις φωτογραφίες. Περιγράφουν τα χαρακτηριστικά κάθε φυλής και καταθέτουν τις προσωπικές τους απόψεις και τις βιωματικές τους εμπειρίες. Ο δάσκαλος προκαλεί τον ελεύθερο διάλογο και μιλά για τη διαφορετικότητα κάθε ατόμου, την ισότητα, την αγάπη, την αλληλεγγύη, την ειρήνη, την αποδοχή των άλλων, τη φιλία.

Προτεινόμενη δραστηριότητα

Ζωγραφίζουν πρόσωπα παιδιών από όλο τον κόσμο και συμπληρώνουν τα πορτρέτα και με το δικό τους.

Με την προσωπική δημιουργία εστιάζουν την προσοχή τους στα ιδιαίτερα χαρακτη-

ριστικά κάθε προσώπου. Θα χρειαστούν τέμπερες, μαρκαδόρους, μπλοκ, χρωματιστά χαρτιά, κόλλες.

2η σελίδα

Τα παιδιά ζωγραφίζουν πρόσωπα.

Περιγραφή της δραστηριότητας: Πορτρέτα

Μέθοδος: Παρατήρηση, προβληματισμός, προσωπική δημιουργία.

Υλικά-μέσα: Τέμπερες, πινέλα, χαρτιά.

Στάδια εργασίας:

Ζωγραφίζουν τα πρόσωπα των φίλων, των συμμαθητών και των δασκάλων τους και φτιάχνουν ένα κολάζ.

3η σελίδα

Έρχονται σε επαφή με τον παλαιό κινηματογράφο. Παρατηρούν τις φωτογραφίες του Τσάρλι Τσάπλιν, συζητούν γι' αυτόν και εστιάζουν στο πώς αλλάζει το πρόσωπό του με το μακιγιάζ. Παρατηρούν και σχολιάζουν τις εκφράσεις του. Αναφέρουν τα στοιχεία που γνωρίζουν γι' αυτόν και ο δάσκαλος συμπληρώνει και άλλες πληροφορίες για το καλλιτεχνικό έργο του ηθοποιού.

Προτεινόμενη δραστηριότητα

Βγάζουν σε φωτοτυπία το πρόσωπο του ηθοποιού που επιθυμούν και το χρωματίζουν με κηρομπογιές ή τέμπερες αλλάζοντάς του τα χαρακτηριστικά (επιζωγράφιση). Συζητούν για τα αποτελέσματα.

4η σελίδα

Παρατηρούν έργα καλλιτεχνών και συζητούν για τον τρόπο που αποδίδουν τις εκφράσεις του προσώπου. Δίνουν τίτλους στα έργα, προσέχοντας την έκφραση του καθενός. Ο δάσκαλος αναφέρει λίγα λόγια για τους καλλιτέχνες και εξηγεί τον όρο «προσωπογραφία».

Επιδιωκόμενο αποτέλεσμα: Τα παιδιά μιλούν για τα συναισθήματα και τις εκφράσεις των προσώπων, εκφράζουν προτιμήσεις, κατανοούν ότι η γραμμή, το σχήμα και το χρώμα είναι βασικά στοιχεία στις εκφράσεις των προσώπων, αλλά και ενός έργου τέχνης γενικότερα. Προσεγγίζουν μεγάλους δημιουργούς, αλλά και παιδικές δημιουργίες και μαθαίνουν νέους όρους.

Υποστηρικτικό υλικό και εποπτικά μέσα: Σλάιντς, αφίσες, βιβλία σχολικά και άλλα με θέματα προσωπογραφίες (Βαν Γκογκ, Μοντιλιάνι, Ματίς, Ρέμπραντ, Σεζάν και Όσκαρ Σλέμμερ).

Πηγές-βιβλιογραφία

1. Ποίημα του Γιάννη Ρίτσου: «Αν όλα τα παιδιά της γης», *Το Βιβλίο των Τραγουδιών*, Επιμέλεια Γ. Σακελλαρίδης, Ελληνικά Γράμματα.
2. Τσάρλι Τσάπλιν, *Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα*.
3. Όλγα Μεντάθου-Πολύζου, *Γιώργος Ιακωβίδης*, εκδ. Αδάμ.
4. *Jean Dubuffet*, Museum der Modern Salzburg, Agnes Husslein-Arco.
5. Πικάσο, Συλλογή Α. Rosengart.
6. *Ντίνος Ηλιόπουλος*, 39^ο Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

Κατάλογος εικόνων

1. Τσάρλι Τσάπλιν
2. Γιώργος Ιακωβίδης, «Κορίτσι που γελά» (λεπτομέρεια), λάδι, 1886 (30 x 20,5 εκ.).
3. Ντιμπιφέ, «Πρόσωπο».
4. Πικάσο, «Το κοριτσάκι με τη βάρκα (Μάγια)» (λεπτομέρεια), 1943, λάδι σε καμβά (61 x 48 εκ.).
5. Ντίνος Ηλιόπουλος.

Νέοι όροι

Προσωπογραφία: Ζωγραφική απόδοση της μορφής του ανθρώπου. Ζωγράφοι ειδικευμένοι στον τομέα αυτό της ζωγραφικής έχουν κάνει αριστουργήματα σε όλες τις εποχές. Η απόδοση της έκφρασης του προσώπου είναι ένας από τους βασικούς στόχους των καλλιτεχνών.

Αυτοπροσωπογραφία: Όταν ο καλλιτέχνης ζωγραφίζει το δικό του πρόσωπο.

II. ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Οι ασκήσεις είναι εμπειρωτικού χαρακτήρα. Τα παιδιά στην πρώτη σελίδα επιζωγραφίζουν το πρόσωπο του Ντίνου Ηλιόπουλου με κηρομπογιές και μαρκαδόρους. Στη δεύτερη σελίδα παρατηρούν τις φωτογραφίες όπου τα παιδιά, με χρώματα ειδικά για μακιγιάζ προσώπου, αλλάζουν πρόσωπα. Παρατηρούν το παιδί που έγινε κλόουν και περιγράφουν τα χρώματα και τα σχήματα στο πρόσωπό του. Προσπαθούν να σχεδιάσουν ένα πρόσωπο και να του δώσουν τα χαρακτηριστικά ενός κλόουν.

Ανάλυση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων του παραρτήματος

1. Ζωγραφίζουν ο ένας τον άλλον σε χαρτί του μέτρου με τέμπερες.
2. Βρίσκουν φωτογραφίες παιδιών από όλο τον κόσμο, γράφουν τις σκέψεις τους και δημιουργούν το λεύκωμα της φιλίας.
3. Ζωγραφίζουν το δάσκαλό τους με όποια χρώματα και άλλα υλικά επιθυμούν.
4. Φτιάχνουν πρόσωπα με χρωματιστές πλαστελίνες.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Τα «**Πρόσωπα που μιλούν**» συνδέονται διαθεματικά με τα εξής μαθήματα: **Γλώσσα** (εμπλουτισμός λεξιλογίου, άσκηση προφορικού λόγου, προγραφικό στάδιο), **Μαθηματικά** (γραμμές, σχήματα, συμμετρία), **Μελέτη περιβάλλοντος** (άνθρωπος, φύση). **Φυσική αγωγή** (ελεύθερη έκφραση, κίνηση).

Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να γίνει αφορμή για ένα οργανωμένο σχέδιο εργασίας με θέμα «**Πρόσωπα παιδιών από όλο τον κόσμο**». Τα παιδιά με τη βοήθεια και των γονιών τους θα ψάχνουν και θα φέρνουν στο σχολείο φωτογραφίες που θα βρίσκουν με παιδικά πρόσωπα από όλο τον κόσμο. Με αφορμή κάθε φωτογραφία θα συζητούν για τα χαρακτηριστικά κάθε φυλής. Η εργασία αυτή θα αποτελέσει μία πρώτη αφορμή ώστε να έρθουν τα παιδιά σε επαφή με τις έννοιες της «ανοικτής» κοινωνίας και της πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης. Επίσης θα γίνουν μικροί ζωγράφοι που θα ζωγραφίζουν προσωπογραφίες και αυτοπροσωπογραφίες και θα εκθέσουν τα έργα τους σε μια έκθεση που θα διοργανώσουν στην τάξη τους.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Τα παιδιά θα παρατηρήσουν πρόσωπα στο φυσικό περιβάλλον, σε παιδικές ζωγραφιές και δημιουργήματα μεγάλων καλλιτεχνών. Θα εντοπίσουν τα βασικά χαρακτηριστικά των προσώπων και θα ανακαλύψουν το ρόλο που αυτά «παίζουν» στην απόδοση της έκφρασης και του συναισθήματος. Θα έρθουν σε επαφή με έργα άλλων παιδιών και με πίνακες μεγάλων ζωγράφων με την αντίστοιχη θεματολογία. Θα τους προσεγγίζουν γνωστικά, αλλά και συναισθηματικά. Θα τους περιγράψουν, θα τους συγκρίνουν και θα εκφράζουν τις απόψεις τους. Θα κατανοήσουν πώς οι εκφράσεις των προσώπων αποδίδονται με γραμμές, χρώματα και σχήματα.

Β4. ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ: «Ένα παιδί ζωγραφίζει τ' άστρα»

Επιλογή θέματος

Με αφορμή τον **3ο άξονα**, το θέμα διασυνδέεται: **1ος άξονας:** χαρτόνια, χαρτιά, κόλλες, χρώματα, εφημερίδες. **2ος άξονας:** χρώματα, σχήματα, μορφές. **3ος άξονας:** Η γη και ο γαλαξίας μας. **4ος άξονας:** ζωγραφική, κολάζ, μικροκατασκευές. **5ος άξονας:** γνωριμία με έργα καλλιτεχνών. **6ος άξονας:** περιγραφή έργων τέχνης, χρήση απλών όρων τέχνης.

Βασικός στόχος: Να εμπνευστούν από την ομορφιά του διαστήματος και με αφορμή την ενότητα αυτή να μάθουν περισσότερες πληροφορίες για τη γη, τους πλανήτες και τ' αστέρια.

Επιμέρους στόχοι

- Με αφορμή τις φωτογραφίες του γαλαξία μας να ζωγραφίσουν αστέρια και πλανήτες, έτσι όπως τους φαντάζονται.
- Να ψάξουν και άλλες φωτογραφίες με ταξίδια στο διάστημα, να γνωρίσουν το αστροσκοπείο και να πληροφορηθούν για τις επιχειρήσεις εξερεύνησης του διαστήματος.
- Με το υλικό που θα βρουν και τα έργα που θα δημιουργήσουν, να οργανώσουν ένα δικό τους φανταστικό ταξίδι στο διάστημα.
- Να γνωρίσουν έργα των Χρήστου Μπουρονίκου και Α. Μπόετι.
- Να ευαισθητοποιηθούν και να ανακαλύψουν μέσα από τη λογοτεχνία και την ποίηση τις μορφές της σελήνης, του ήλιου και των αστεριών.
- Να δημιουργήσουν ελεύθερα, να παίξουν, να ευχαριστηθούν και να απολαύσουν τα έργα που θα δημιουργήσουν.

Χρόνος: 2 διδακτικές ώρες. Τα παιδιά με αφορμή την ενότητα αυτή θα φέρουν και δικό τους φωτογραφικό υλικό από επιστημονικά περιοδικά, θα παρατηρήσουν εικόνες του διαστήματος, θα χωριστούν σε ομάδες και στο τέλος θα συνθέσουν τις εργασίες τους παρουσιάζοντας ένα ομαδικό αποτέλεσμα.

Σημ. Οι προαναφερόμενοι χρόνοι είναι ενδεικτικοί και ο δάσκαλος μπορεί να τους προσαρμόσει κατά την κρίση του και σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα των παιδιών.

Κίνητρα: Ένα φανταστικό ταξίδι στο διάστημα μέσα από την τάξη θα προκαλέσει τα παιδιά να ψάξουν, να μάθουν, να δημιουργήσουν.

I. ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΤΗ

Γενική μέθοδος: Ο δάσκαλος θα αξιοποιήσει τις βιωματικές εμπειρίες των παιδιών, τις παρατηρήσεις και τις προηγούμενες γνώσεις τους. Η παρατήρηση, η συζήτηση και ο προβληματισμός θα βοηθήσουν τα παιδιά να δημιουργήσουν ελεύθερα και με φαντασία.

Επεξεργασία και εφαρμογή της ενότητας

Εισαγωγή (προβληματισμός): Πλούσιο φωτογραφικό υλικό με το γαλαξία μας. Αν είναι εφικτό, μια επίσκεψη στο αστροσκοπείο θα ενθουσιάσει τα παιδιά και θα τους προσφέρει μια μοναδική και αξέχαστη εμπειρία.

1η σελίδα

Εικόνες από το διάστημα και ένας αστροναύτης καλούν τα παιδιά να ταξιδέψουν νοερά στον ουρανό που βλέπουν κάθε νύχτα και ν' ανακαλύψουν τις ομορφιές του. Την πρόκληση συμπληρώνει το απόσπασμα από το διήγημα του Μ. Λουντέμη *Ένα παιδί μετράει τ' άστρα*. Ο δάσκαλος διαβάζει τα αποσπάσματα αργά, αφήνοντας το ρυθμό και τη μουσική των λέξεων να δημιουργήσουν την κατάλληλη ατμόσφαιρα και να προετοιμάσουν τα παιδιά για το μαγικό ταξίδι τους. Γίνεται κατάθεση των γνώσεων αλλά και αποριών των παιδιών. Ο δάσκαλος, με την παρουσίαση εποπτικού υλικού (σε διαφάνειες ή σλάιντς για τη δημιουργία ατμόσφαιρας), βοηθάει τους μαθητές του να απογειωθούν...

Προτεινόμενη δραστηριότητα

Περιγραφή: Ο ένας τους ουρανό της νύχτας

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση (παρατηρούν, προβληματίζονται και δημιουργούν με ευχάριστο τρόπο).

Υλικά-μέσα: Χαρτί του μέτρου, τέμπερες, καλαμάκια, πινέλα.

Στάδια εργασίας:

- Ρίχνουν τυχαία μικρές ποσότητες χρώματος πάνω σε χαρτί του μέτρου και τις φυσούν με καλαμάκια.
 - Με τα πινέλα βουτηγμένα στο χρώμα, δημιουργούν πισιλιές.
- Ζωγραφίζουν τον ουρανό, όπως τον φαντάζονται.

2η σελίδα

Το ταξίδι ξεκινά με πρώτη στάση το φεγγάρι. Συνεχίζεται η προβολή διαφανειών ή σλάιντς με φωτογραφίες της γης, έτσι όπως φαίνεται από τη σελήνη. Τα παιδιά διαβάζουν τα λόγια ενός αστροναύτη όταν είδε τη γη να προβάλλει και παραλληλίζουν την ανατολή του ήλιου με την «ανατολή» της γης.

Περιγραφή της δραστηριότητας: Η γη από τη σελήνη (ζωγραφική)

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση (παρατηρούν, προβληματίζονται και δημιουργούν με ευχάριστο τρόπο).

Υλικά-μέσα: Χαρτόνια, τέμπερες, πινέλα, ρολά

Στάδια εργασίας:

Ζωγραφίζουν με τέμπερες τη γη, όπως τη φαντάζονται (ήπειροι, σπίτια, άνθρωποι, θάλασσα, βουνά κ.λπ.).

3η σελίδα

Μια φωτογραφία της ΝΑΣΑ και ένα έργο του Μποέτι (Aligiero Boetti) δείχνουν τη γη η καθεμιά με το δικό της τρόπο. Τα παιδιά παρατηρούν και περιγράφουν τις εικόνες και καταθέτουν παλαιότερες γνώσεις. Καλούνται να ζωγραφίσουν με αφορμή τις φωτογραφίες και να ευαισθητοποιηθούν καταργώντας τις σημαίες που χωρίζουν τα κράτη και δημιουργώντας μια «παγκόσμια» σημαία ειρήνης και φιλίας. Ο δάσκαλος προτρέπει τα παιδιά να εκφραστούν ελεύθερα, να πουν τις σκέψεις τους και αν θέλουν τις καταγράψουν.

4η σελίδα

Το ταξίδι συνεχίζεται στο κέντρο του γαλαξία μας. Τα παιδιά ζωγραφίζουν το διάστημα και δημιουργούν μια φανταστική εικόνα με χρώματα.

Περιγραφή της δραστηριότητας: Ο γαλαξίας μας

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση (παρατηρούν, προβληματίζονται και δημιουργούν με ευχάριστο τρόπο).

Υλικά-μέσα: Χαρτί του μέτρου, τέμπερες, χαρτόνια, πινέλα και ρολά.

Στάδια εργασίας:

Τα παιδιά ελεύθερα ζωγραφίζουν πλανήτες και αστέρια με στένσιλς (κύκλους μικρούς και μεγάλους), χρωματίζουν το έργο, το συμπληρώνουν με πιτσιλιές (τινάζοντας με προσοχή τα πινέλα βουτηγμένα σε χρώμα) και φέρνουν το διάστημα μέσα στην τάξη τους.

5η σελίδα

Γνωριμία με τον καλλιτέχνη Χρήστο Μπουρονίκο που ονειρευόταν να γίνει αστροναύτης. Με παιδική ευαισθησία έφτιαχνε κάψουλες με γύψο και τοποθετούσε μέσα τους αγαπημένα του αντικείμενα προορισμένα για ένα φανταστικό ταξίδι στο διάστημα. Με χιούμορ και ευαισθησία τα παιδιά καλούνται να φτιάξουν το δικό τους διαστημόπλοιο και τις δικές τους διαστημικές κάψουλες.

Περιγραφή της δραστηριότητας: Διαστημόπλοιο

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση (παρατηρούν, προβληματίζονται και δημιουργούν με ευχάριστο τρόπο).

Υλικά-μέσα: Χαρτόνι οντουλέ, τέμπερες, μολύβια, κόφτης ασφαλείας, πινέλα.

Στάδια εργασίας:

– Κόβουν ένα μεγάλο κομμάτι χαρτόνι σε σχήμα πυραύλου, το λυγίζουν δίνοντάς του κυλινδρικό σχήμα και φτιάχνουν ένα διαστημόπλοιο.

– Με ένα κοπίδι ασφαλείας ανοίγουν παραθυράκια στον κύλινδρο.

– Διακοσμούν όπως θέλουν το διαστημόπλοίο τους με ζωγραφική και κολάζ.

Περιγραφή της δραστηριότητας: Κάψουλες διαστημικές (με τη βοήθεια του δασκάλου)

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση (παρατηρούν, προβληματίζονται και δημιουργούν με ευχάριστο τρόπο).

Υλικά-μέσα: Μεγάλα κεσεδάκια από γιαούρτι ή πλαστικά κουβαδάκια, κοπίδι ασφαλείας, καλλιτεχνικός γύψος, παιχνίδια και προσωπικά αντικείμενα των παιδιών.

Στάδια εργασίας:

– Με ένα κοπίδι ασφαλείας ανοίγουν ένα παραθυράκι σε ένα πλαστικό κουβαδάκι και

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

τοποθετούν ένα παιχνίδι, κάρτες ή οποιοδήποτε αντικείμενο επιθυμούν τα παιδιά.

– Ανακατεύουν το γύψο με νερό και τον ρίχνουν μέσα στο κουβαδάκι.

– Όταν στεγνώσει ο γύψος αναποδογυρίζουν το κουβαδάκι και η κάψουλα είναι έτοιμη.

– Αν θέλουν τα παιδιά, τη διακοσμούν και τη χρωματίζουν ή την αφήνουν λευκή, όπως είναι οι κάψουλες του Χρήστου Μπουρονίκου.

Επιδιωκόμενα αποτελέσματα: Η ενότητα είναι μόνο η αφορμή για τη γνωριμία του διαστήματος. Συνεπώς η επιδίωξή μας είναι να ευαισθητοποιηθούν τα παιδιά, να μαγευτούν και να θελήσουν να το μελετήσουν και να το γνωρίσουν καλύτερα.

Υποστηρικτικό υλικό και εποπτικά μέσα: Φωτογραφίες της γης και του διαστήματος από επιστημονικά περιοδικά και εγκυκλοπαίδειες, διαφάνειες και σλάιντς, ντοκιμαντέρ, επίσκεψη στο αστεροσκοπείο (αν είναι εφικτό).

Πηγές-βιβλιογραφία

1 Μενέλαος Λουντέμης, *Ένα παιδί μετράει τ' άστρα*, Ελληνική Λογοτεχνία, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1999.

2. Ιντερνέτ, *National Geographic* και *Experiment*.

3. Α. Μποέτι, Ιντερνέτ.

4. Χρήστος Μπουρονίκος. 16 Ιανουαρίου 1997- 15 Φεβρουαρίου 1997, Ιλεάνα Τούντα, Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης.

5. Antoine de Saint-Exupery, *Ο Μικρός Πρίγκιπας*, εκδ. Δαμιανός, Αθήνα 1986.

Κατάλογος εικόνων

1. «Ένα παιδί μετράει τ' άστρα», Μενέλαος Λουντέμης.

2. Φωτογραφικό υλικό από το Ιντερνέτ και τα περιοδικά *National Geographic* και *Experiment*.

3. Έργο του Μποέτι, «Η γη με σημαίες», Ιντερνέτ.

4. «Διαστημικές κάψουλες», Χρήστος Μπουρονίκος.

Νέοι όροι

Γαλαξίας: Φωτεινή γαλακτώδης ζώνη, η οποία αποτελείται από δισεκατομμύρια αστέρες, νεφελώματα και νέφη αστρικής ύλης.

Διάστημα: Ο άπειρος χώρος που βρίσκεται πέρα από την ατμόσφαιρα της γης.

II. ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Οι ασκήσεις έχουν εμπεδωτικό χαρακτήρα. Στην πρώτη σελίδα τα παιδιά χρωματίζουν τον έναστρο ουρανό με μαρκαδόρους και συμπληρώνουν την εικόνα με δικά τους αστέρια και πλανήτες. Άσκηση απλή, αλλά το αποτέλεσμα είναι όμορφο και συνδυάζει και τη γνωριμία με τα μεγάλα τηλεσκόπια που χρησιμοποιούν στα αστεροσκοπεία.

Στη δεύτερη σελίδα αναφέρεται το αφήγημα *Ο Μικρός Πρίγκιπας*, διαβάζουν το απόσπασμα και ζωγραφίζουν με τη φαντασία τους τον πλανήτη του μικρού ήρωα. Είναι μια ευκαιρία να γνωρίσουν το αριστούργημα της παιδικής λογοτεχνίας του Εξυπερί.

Ανάλυση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων του παραρτήματος

1. Τα παιδιά βρίσκουν φωτογραφίες από περιοδικά και εγκυκλοπαίδειες, τις φέρνουν στην τάξη και δημιουργούν τη γωνιά του διαστήματος.

2. Βρίσκουν τραγούδια και ποιήματα για τ' αστέρια, τον ήλιο, το φεγγάρι, την Πούλια και τον Αυγερινό, τα συγκεντρώνουν και κάνουν μια μικρή συλλογή με αυτά.

3. Το ίδιο κάνουν με μύθους και παραδόσεις για τους διάφορους αστερισμούς και τους πλανήτες από τη μυθολογία μας.

4. Γράφουν φανταστικές ιστορίες χρησιμοποιώντας τις λέξεις: διάστημα, διαστημόπλοιο, αστροναύτης, εξωγήινοι, πλανήτες, αστέρια, παιχνίδια, λουλούδια. Οι ιστορίες γίνονται ένα μικρό βιβλίο και το εικονογραφούν.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Το θέμα μας συνδέεται διαθεματικά με τα εξής μαθήματα: **Γλώσσα** (παραγωγή λόγου, εμπλουτισμός λεξιλογίου, σύνθετες λέξεις με ένα συνθετικό τους τη λέξη διάστημα), **Μαθηματικά** (σχήματα), **Μελέτη περιβάλλοντος** (γη και διάστημα).

Αν και τα παιδιά γνωρίζουν ελάχιστα πράγματα για το διάστημα, ωστόσο η ομορφιά του και οι άγνωστες πτυχές του τα μαγεύουν και προκαλούν τη φαντασία και το ενδιαφέρον τους. Με ένα οργανωμένο σχέδιο εργασίας θα γνωρίσουν καλύτερα το μακρινό διάστημα και θα μάθουν περισσότερες πληροφορίες για τους πλανήτες, τ' αστέρια και τις διαστημικές επιχειρήσεις. Με τη βοήθεια των γονιών και των δασκάλων θα βρουν πλούσιο υλικό και θα δημιουργήσουν μια διαστημική γωνιά στην τάξη τους. Θα καταλήξουν όμως στη γη μας και θα ευαισθητοποιηθούν για τον πλανήτη που μας φιλοξενεί.

Ο καθηγητής Εκπαίδευσης στο Πανεπιστήμιο της Νότιας Καλιφόρνιας Λέο Μπουσκάλια αναφέρει στο βιβλίο του *Η αγάπη* ένα πραγματικό γεγονός στην πρώτη τάξη ενός Δημοτικού σχολείου, αποδεικνύοντάς μας τις άπειρες δυνατότητες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών: «...Η δασκάλα ρώτησε: - Τι θα θέλατε να μάθουμε; Τα μάτια ενός μικρού παιδιού άνοιξαν διάπλατα κι είπε: - Ξέρετε, ο πατέρας μου εργάζεται σ' ένα εργοστάσιο κινητήρων Τζετ και μπορεί να μας φέρει ένα διαστημόπλοιο και μπορούμε να μπούμε στο διαστημόπλοιο να τα μάθουμε όλα γι' αυτό, και να πετάξουμε στο φεγγάρι. Και όλα τ' άλλα παιδιά φώναξαν: - Ωωω! Αυτό είναι θαύμα! Τότε η δασκάλα είπε: - Εντάξει ας το κάνουμε. Την άλλη μέρα ο πατέρας πήγε στην τάξη κι έφερε ένα μοντέλο διαστημόπλοιο. Κάθισε μαζί με τα παιδιά και τους μίλησε για τις πτήσεις στη σελήνη και για το πώς λειτουργούν τα διαστημόπλοια. Θα 'πρεπε να δείτε τι έγινε σ' αυτή τη σχολική αίθουσα. Μιλούσαν για την επιστημονική αστρονομία, για πολύπλοκες μαθηματικές θεωρίες. Είχαν ένα λεξιλόγιο από εξαρτήματα διαστημόπλοιο, γαλαξίες, διάστημα, ένα όλο νόημα λεξιλόγιο...» και όλα αυτά στη δεκαετία του '70.

Αν αφουγκραστούμε τα ενδιαφέροντα των παιδιών, θα ανακαλύψουμε εμπειρίες και γνώσεις που θα μας εκπλήξουν.

Αναμενόμενα αποτελέσματα: Τα παιδιά θα δημιουργήσουν, εμπνευσμένα από τις όμορφες εικόνες που θ' αντικρίσουν, και με ευχάριστο τρόπο θα γνωρίσουν καλύτερα το γαλαξία μας, θα απομακρυνθούν με φανταστικό διαστημόπλοιο στο απέραντο διάστημα, θα εκτιμήσουν περισσότερο το δικό μας πλανήτη.

B5. ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ: «Τέχνη της γης»

Επιλογή θέματος

Με αφορμή τον **3ο άξονα** το θέμα διασυνδέεται: **1ος άξονας:** υλικά παρμένα από τη φύση. **2ος άξονας:** γραμμές, χρώματα, σχήματα, μορφές. **3ος άξονας:** παρατήρηση της φύσης. **4ος άξονας:** ζωγραφική, κολάζ, μικροκατασκευές. **5ος άξονας:** γνωριμία με έργα καλλιτεχνών. **6ος άξονας:** περιγραφή έργων τέχνης, χρήση απλών όρων τέχνης.

Βασικός στόχος: Να παρατηρούν προσεκτικά τη φύση και ν' ανακαλύπτουν *μικρά* και *ασήμαντα* υλικά για τις δημιουργίες τους.

Επιμέρους στόχοι

- Ν' αντιληφθούν τα παιδιά ότι από τη φύση μπορούν να πάρουν άπειρα υλικά για τις δημιουργίες τους.
- Να ευαισθητοποιηθούν οικολογικά και συναισθηματικά απέναντι στη φύση.
- Να ανακαλύψουν και να θαυμάσουν τα σχήματα των κοχυλιών, μια γραμμούλα σ' ένα βότσαλο, ένα αγριόχορτο με παράξενα φύλλα...
- Να γνωρίσουν ότι πολλοί καλλιτέχνες δημιουργούν με υλικά παρμένα από τη φύση.
- Να δημιουργήσουν με φυσικά υλικά και να καλλιεργήσουν τη φαντασία τους.
- Να αναπτύξουν τη συνθετική τους ικανότητα.

Χρόνος: Μία διδακτική ώρα ή και όλη η σχολική χρονιά. Η μία ώρα αρκεί για να δημιουργήσουν τα παιδιά, χωρισμένα σε ομάδες, τις δραστηριότητες που θα επιλέξουν. Η ευαισθητοποίηση όμως των παιδιών, η αγάπη και ο σεβασμός προς τη φύση χρειάζεται να εκπαιδευση διαρκείας χωρίς χρονικά περιθώρια.

Σημ. Οι προαναφερόμενοι χρόνοι είναι ενδεικτικοί και ο δάσκαλος μπορεί να τους προσαρμόσει κατά την κρίση του και σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα των παιδιών.

Κίνητρα: Ένας περίπατος στη φύση για να ανακαλύψουν, να περισυλλέξουν τους μικρούς θησαυρούς της και να δημιουργήσουν μια γωνιά στην τάξη τους με τα υλικά που θα βρουν.

I. ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΤΗ

Γενική μέθοδος: Ο δάσκαλος θα αξιοποιήσει τις βιωματικές εμπειρίες των παιδιών, τις παρατηρήσεις και τις προηγούμενες γνώσεις τους. Η παρατήρηση, η συζήτηση και ο προβληματισμός θα βοηθήσουν τα παιδιά να δημιουργήσουν ελεύθερα και με φαντασία.

Επεξεργασία και εφαρμογή της ενότητας

Εισαγωγή (προβληματισμός): Περίπατος στη φύση, όπως προαναφέραμε, ή φυσικά υλικά φερμένα στην τάξη από το δάσκαλο και τους μαθητές.

1η σελίδα

Μια πρόσκληση για έναν περίπατο στη φύση. Τα παιδιά διαβάζουν τα κείμενα, σχολιάζουν και καταθέτουν τις σκέψεις και τις προσωπικές τους εμπειρίες. Ονομάζουν τα υλικά που βλέπουν στις φωτογραφίες, τα περιγράφουν, αναφέρουν και άλλα που γνωρίζουν.

Προτεινόμενες δραστηριότητες

- α. Συλλογή υλικών από τη φύση.
- β. Δημιουργία ενός τοπίου με φυσικά υλικά.

2η σελίδα

Η πρόσκληση συνεχίζεται. Προτάσεις για δημιουργίες με χώμα, νερό, πέτρες, ξύλα και άλλα φυσικά υλικά που αναπτύσσουν τη συνθετική ικανότητα των παιδιών αλλά και τη φαντασία τους.

Περιγραφή της δραστηριότητας: Η σκιά αποτυπωμένη σε χώμα

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση (παρατηρούν, προβληματίζονται και δημιουργούν με ευχάριστο τρόπο).

Υλικά-μέσα: Χώμα, νερό, η σκιά ενός παιδιού, ένα λεπτό ξύλο.

Στάδια εργασίας:

- Ένα παιδί στέκεται ακίνητο μπροστά σε μια επιφάνεια με μαλακό χώμα (το σκάμμα του σχολείου).
- Ένα άλλο περιγράφει με το ξύλο τη σκιά πάνω στο χώμα και ρίχνουν νερό στο περίγραμμα της σκιάς.

Η δραστηριότητα είναι απλή και εύκολη και μπορεί να γεμίσουν με νερό όλο τον εσωτερικό χώρο της σκιάς, ή να τοποθετήσουν στο περίγραμμά της λεπτά ξύλα. Το αποτέλεσμα είναι όμορφο και προκαλεί τα παιδιά να σκεφτούν και άλλα παιχνίδια με τις σκιές τους και το χώμα.

Περιγραφή της δραστηριότητας: Πέτρινες μορφές

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση (παρατηρούν, προβληματίζονται και δημιουργούν με ευχάριστο τρόπο).

Υλικά-μέσα: Πέτρες διαφόρων μεγεθών.

Στάδια εργασίας:

- Χαράζουμε στο έδαφος τις μορφές που θέλουμε και τις γεμίζουμε με πέτρες.
- Δημιουργούμε πέτρινα έργα στην αυλή του σχολείου.

3η σελίδα

Οι προτάσεις για δημιουργίες συνεχίζονται. Τα παιδιά παρατηρούν τις διάφορες συνθέσεις και περιγράφουν με ποια υλικά και ποιον τρόπο δημιουργήθηκαν. Οι μορφές είναι απλές και τα υλικά μπορούν να τα βρουν εύκολα (μαλλί προβάτου, φύλλα, πέτρες, κοχύλια, κυπαρισσόμηλα, χόρτα κ.λπ.). Παρατηρούν επίσης και τη σύνθεση μέσα σε πηχτή λάσπη. Αναφέρουν δικές τους ιδέες και προτάσεις για δημιουργία με τα συγκεκριμένα υλικά.

Προτεινόμενες δραστηριότητες

A) Περιγραφή: Μορφές με φύλλα, κλαδιά, χόρτα, κοχύλια, πέτρες, κουκουνάρια κ.λπ.

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση (παρατηρούν, προβληματίζονται και δημιουργούν με ευχάριστο τρόπο).

Υλικά-μέσα: Φυσικά υλικά.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

Στάδια εργασίας:

Ανάλογα με το σχήμα, το χρώμα και την υφή των υλικών δημιουργούν τις μορφές που ταιριάζουν.

Δημιουργούν μορφές, εμπνευσμένοι από τα σχήματα, τα χρώματα και την υφή των φυσικών υλικών.

Παρουσιάζουν τη σύνθεσή τους, την περιγράφουν και εκφράζουν τα συναισθήματά τους.

B) Περιγραφή: Δημιουργίες με χώμα και νερό

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση (παρατηρούν, προβληματίζονται και δημιουργούν με ευχάριστο τρόπο).

Υλικά-μέσα: Χώμα, νερό, κόλλα, ένα χαρτόκουτο.

Στάδια εργασίας:

– Μέσα σε ένα δοχείο ανακατεύουν χώμα, νερό και κόλλα ατλακόλ.

– Το μίγμα που θα φτιάξουν το τοποθετούν μέσα σε ένα χαρτόκουτο και δημιουργούν μια επίπεδη επιφάνεια.

– Βυθίζουν μέσα στον πηλό διάφορα φυσικά υλικά και σχηματίζουν μορφές.

Δημιουργούν μια ανάγλυφη σύνθεση.

4η σελίδα

Η Τέχνη της γης. Ο Ρόμπερτ Σμίθσον (Robert Smithson) είναι ένας καλλιτέχνης που δημιούργησε με φυσικά υλικά και κυρίως με πετρώματα. Τα παιδιά παρατηρούν τα έργα και καταθέτουν τις εντυπώσεις και τις σκέψεις τους για το διαφορετικό αυτό τρόπο έκφρασης. Προσπαθούν να φανταστούν τι ήθελε να δείξει ο καλλιτέχνης δημιουργώντας με τα συγκεκριμένα υλικά και το συγκεκριμένο τρόπο (δεκτές όλες οι απαντήσεις και οι προβληματισμοί).

Προτεινόμενες δραστηριότητες

Καλούνται να δημιουργήσουν με το χώμα, το νερό, το φως, το ξύλο, την πέτρα. Δεκτές όλες οι προτάσεις των παιδιών.

Επιδιωκόμενα αποτελέσματα: Η ενότητα αποτελεί μια μικρή πρόσκληση για την παρατήρηση και το σεβασμό προς τη φύση. Συνεπώς η επιδίωξή μας είναι να ευαισθητοποιηθούν τα παιδιά, να μαγευτούν και να θελήσουν να τη μελετήσουν, να τη γνωρίσουν καλύτερα και να δημιουργήσουν με τους θησαυρούς της!

Υποστηρικτικό υλικό και εποπτικά μέσα: Υλικά της φύσης και κυρίως τα πρωτογενή (χώμα, πέτρες, ξύλα) που θα βρουν τα ίδια τα παιδιά στους περιπάτους τους. Έργα καλλιτεχνών που δημιούργησαν με φυσικά υλικά, π.χ. Γιάννης Κουνέλλης κ.ά.

Πηγές-βιβλιογραφία

1,2. *Η Τέχνη του 20ού αιώνα*, Τόμος III, Άλκης Χαραλαμπίδης, University Studio Press, εκδόσεις Επιστημονικών Βιβλίων & Περιοδικών, Θεσσαλονίκη 1995.

Κατάλογος εικόνων

1. «*Ελικοειδής κυματοθραύστης*», Ρόμπερτ Σμίθσον, 450 μ. μήκος και 4,5 μ. πλάτος, 1970, Great Salt Lake, Utah.

2. «*Ακτή των Κατόπτρων*», Ρόμπερτ Σμίθσον, 1969, Sanibel Island.

Νέοι όροι

Τέχνη της γης: Κίνημα της δεκαετίας του '70 όπου η ίδια η γη, η φύση, χρησιμοποιείται ως μορφοπλαστικό υλικό. Ο καλλιτέχνης δημιουργεί μέσα σ' αυτήν με τα στοιχεία που του παρέχει –χώμα, πέτρα, νερό κ.λπ.– και το έργο του παρουσιάζεται ως βιωματική επαφή με τη γη μέσα στο χρόνο. Τα έργα είναι συχνά γιγάντια και πολυδάπανα και εκτίθενται μέσα στη φύση και όχι σε γκαλερί ή μουσεία. Κυριότεροι εκπρόσωποι της «Γεωτέχνης» είναι ο Ρόμπερτ Σμίθσον και ο Γουόλτερ Ντε Μαρία.

II. ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Η άσκηση αποτελεί συνέχεια των δραστηριοτήτων με φυσικά υλικά: Μαζεύουν φύλλα διαφόρων σχημάτων και μεγεθών, σχεδιάζουν το περίγραμμά τους έτσι ώστε να δημιουργήσουν διάφορες μορφές και χρωματίζουν τη σύνθεσή τους.

Ανάλυση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων του παραρτήματος

1. Τα παιδιά δημιουργούν μέσα στην τάξη ένα ομαδικό φυτολόγιο με όλα τα φυτά και λουλούδια που θα βρουν στην περιοχή τους.

2. Γράφουν ένα φανταστικό γράμμα προς τη φύση, όπου θα καταθέσουν τις σκέψεις τους για την ποικιλία των υλικών που μας προσφέρει. Τα παιδιά της α΄ Δημοτικού θα εκφράσουν προφορικά τις απόψεις τους και ο δάσκαλος θα τους μαγνητοφωνήσει. Το τοπικό ραδιόφωνο μπορεί να αναμεταδώσει σε ειδική εκπομπή τις απόψεις των μαθητών.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Το θέμα μας συνδέεται διαθεματικά με τα εξής μαθήματα: **Γλώσσα** (παραγωγή λόγου, εμπλουτισμός λεξιλογίου), **Μαθηματικά** (σχήματα, μεγέθη), **Μελέτη περιβάλλοντος** (φύση και φυσικά υλικά).

Όλα προέρχονται από τη φύση. Τα παιδιά με ένα οργανωμένο σχέδιο εργασίας θα αντιληφθούν την άρρηκτη σχέση που διέπει τον άνθρωπο με τη φύση. Θα χωριστούν σε ομάδες, θα ταξινομήσουν τα υλικά που παίρνουμε από αυτήν (ξύλο, πέτρα, χώμα, νερό) και θα καταγράψουν με ποιον τρόπο τα επεξεργαζόμαστε για τη δημιουργία άλλων αγαθών. Θα δημιουργήσουν πολλά έργα με φυσικά υλικά, θα οργανώσουν μια έκθεση στο σχολείο τους και θα παρουσιάσουν στο τοπικό ραδιόφωνο τα αποτελέσματα της μικρής τους έρευνας.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Ερευνώντας και παρατηρώντας τη φύση θα αντιληφθούν την ομορφιά και την προσφορά της στη ζωή μας και θα συνειδητοποιήσουν ότι ο άνθρωπος είναι και ο ίδιος ένα κομμάτι της. Επίσης θα κατανοήσουν ότι υπάρχουν πολλοί τρόποι για να δημιουργήσουν με τα υλικά της φύσης.

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ

Και άλλες ιδέες για δημιουργία

Γ1. ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ: «Στο εργαστήρι του Δημήτρη Μυταρά»

Επιλογή θέματος

Με αφορμή τον **4ο άξονα**, το θέμα διασυνδέεται: **1ος άξονας**: κάρβουνο, σβήστρες, χαρτί του μέτρου. **2ος άξονας**: γραμμές, χρώματα, σχήματα, μορφές. **3ος άξονας**: παρατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος, φυσικό κάρβουνο. **4ος άξονας**: σχέδιο. **5ος άξονας**: γνωριμία με τον καλλιτέχνη Δημήτρη Μυταρά και το έργο του. **6ος άξονας**: απλή περιγραφή έργων τέχνης, συναισθηματική προσέγγιση έργων τέχνης.

Βασικός στόχος. Να γνωρίσουν τα παιδιά το Δημήτρη Μυταρά και το έργο του και με αφορμή τα σχέδια του καλλιτέχνη να γνωρίσουν το κάρβουνο ως υλικό και να δημιουργήσουν με αυτό.

Επιμέρους στόχοι

- Να κατανοήσουν το ρόλο του σχεδίου στη ζωγραφική.
- Να κατανοήσουν τη διαφορά του σχεδίου από τη ζωγραφική.
- Να δημιουργήσουν με διαφορετικό τρόπο και με ένα νέο υλικό, το κάρβουνο.
- Να παρατηρήσουν χρώματα, γραμμές και σχήματα στα έργα του Δ. Μυταρά και να τα συγκρίνουν μεταξύ τους.
- Να βγουν έξω από την τάξη. Να επισκεφτούν το χώρο δημιουργίας ενός καλλιτέχνη έτσι ώστε να προσεγγίσουν βιωματικά και ευχάριστα την τέχνη.
- Να παίξουν και να ευχαριστηθούν με τα έργα που θα δημιουργήσουν.

Χρόνος: 2 διδακτικές ώρες. Τα παιδιά με τη βοήθεια του βιβλίου τους θα επισκεφτούν νοερά το εργαστήρι του Δ. Μυταρά και στη συνέχεια θα πειραματιστούν και θα δημιουργήσουν με το κάρβουνο.

Σημ. Οι προαναφερόμενοι χρόνοι είναι ενδεικτικοί και ο δάσκαλος μπορεί να τους προσαρμόσει κατά την κρίση του και σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα των παιδιών. Εφόσον επισκεφτούν το εργαστήρι ενός καλλιτέχνη θα χρειαστεί περισσότερος χρόνος.

Κίνητρα: Το κάρβουνο θα τραβήξει το ενδιαφέρον των παιδιών γιατί είναι ένα υλικό που δεν χρησιμοποιείται συχνά.

Μια επίσκεψη όμως στο εργαστήρι ενός ζωγράφου θα ενθουσίαζε τα παιδιά και θα ήταν ο καλύτερος τρόπος να προσεγγίσουν το σχέδιο, το νέο υλικό (κάρβουνο) και να γνωρίσουν από κοντά το χώρο που δημιουργεί ένας καλλιτέχνης και το έργο του.

I. ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΤΗ

Γενική μέθοδος: Ο δάσκαλος θα αξιοποιήσει τις βιωματικές εμπειρίες των παιδιών, τις παρατηρήσεις και τις γνώσεις τους. Η μορφή διδασκαλίας εναλλάσσεται ανάλογα με τους στόχους και τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα. Η παρατήρηση και η συζήτηση αρχικά θα εισαγάγουν τα παιδιά στο θέμα και θα ακολουθήσουν ο προβληματισμός, η έρευνα και η δημιουργία.

Επεξεργασία και εφαρμογή της ενότητας

Εισαγωγή (προβληματισμός): Φωτογραφίες και βιβλία του ζωγράφου Δημήτρη Μυταρά. Ο δάσκαλος παρουσιάζει έργα του Έλληνα ζωγράφου και αναφέρει τα βιογραφικά του στοιχεία. Τα παιδιά παρατηρούν, σχολιάζουν και εκφράζουν τις απόψεις τους ελεύθερα.

1η σελίδα

Γνωριμία με τον ζωγράφο Δημήτρη Μυταρά. Τα παιδιά βλέπουν φωτογραφίες με τον καλλιτέχνη στο εργαστήρι του. Παρατηρούν τα έργα του και διαβάζουν για μια φανταστική επίσκεψη. Εκφράζουν τις απόψεις τους και περιγράφουν τα έργα του ζωγράφου. Συζητούν για τις προτιμήσεις του Μυταρά ως προς τα χρώματα και τα σχήματα.

2η σελίδα

Η φανταστική ξενάγηση στο εργαστήρι συνεχίζεται και τα παιδιά παρατηρούν σχέδια του ζωγράφου με κάρβουνο. Γίνεται αναφορά στο υλικό και τα χαρακτηριστικά του. Συγκρίνουν έργα με χρώμα και έργα μόνο με κάρβουνο. Ο δάσκαλος τους πληροφορεί ότι μπορούν να δημιουργήσουν κάρβουνο με καμένα ξύλα (αν είναι εφικτό κάνουν το πείραμα).

Προτεινόμενη δραστηριότητα

Γνωριμία με το κάρβουνο: Δοκιμάζουν το υλικό, το απλώνουν σε χάρτινη επιφάνεια, το σβήνουν με τα δάχτυλα, τραβούν γραμμές, πειραματίζονται και κατανοούν τις ιδιότητές του.

3η σελίδα

Προτάσεις για δημιουργίες με κάρβουνο.

Προτεινόμενη δραστηριότητα

Περιγραφή: α) Μαύρο πάνω σε άσπρο και β) άσπρο πάνω σε μαύρο.

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση (προβληματίζονται, παρατηρούν και δημιουργούν με ευχάριστο τρόπο).

Υλικά-μέσα: Κάρβουνο, χαρτί του μέτρου, σβηστήρες, χαρτομάντιλα, ειδικά σβηστήρια.

Στάδια εργασίας:

– Πάνω σε άσπρη επιφάνεια σχεδιάζουν τις μορφές που θέλουν με το κάρβουνο.

– Μαυρίζουν όλη την επιφάνεια με κάρβουνο και στη συνέχεια με τα δάχτυλα ή τα σβηστήρια δημιουργούν λευκά περιγράμματα σβήνοντας το κάρβουνο και αποκαλύπτουν τις μορφές που θέλουν.

Σημ. Ο δάσκαλος μπορεί να ψεκάσει τα έργα με σπρέι για τα μαλλιά για να διατηρηθούν καλύτερα.

Επιδιωκόμενα αποτελέσματα: Τα παιδιά θα γνωρίσουν ένα διαφορετικό υλικό, το κάρβουνο και θα δημιουργήσουν με αυτό.

Υποστηρικτικό υλικό και εποπτικά μέσα: Φωτογραφίες με σχέδια καλλιτεχνών από κάρβουνο. Βιβλία του ζωγράφου Δ. Μυταρά. Ξύλα με τα οποία μπορούν να δημιουργήσουν δικό τους κάρβουνο (απαραίτητα με την παρουσία του δασκάλου).

Πηγές-βιβλιογραφία

1. Δ. Μυταράς 1987, Zoumboulakis Galleries, Πλατ. Κολωνακίου 20 Αθήνα, τηλ. 3608278.
2. Δ. Μυταράς, εκδ. Αδάμ, Αθήνα 1989.
3. Δ. Μυταράς, Γκαλερί Ειρμός, Θεσσαλονίκη 1998.
- 4,5,6,7. Μυταράς, Σχέδιο, εκδ. Αδάμ, Αθήνα 1994.
8. Δημήτρης Μυταράς - Κάρολος Βράτιπς, *Σαράντα ελληνικά κοχύλια*, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1997.

Κατάλογος εικόνων

1. Φωτογραφία του Δ. Μυταρά στο εργαστήρι του.
2. Δημήτρης Μυταράς, «Μοτοσικλέτα», ακρυλικό, 1982.
3. Δημήτρης Μυταράς, «Γυναίκα με πουλί», ακρυλικό σε καμβά (100 x 70 εκ.)
4. Δημήτρης Μυταράς, «Σύνθεση, τέμπερα», 1991, (0,45 x 0,55 εκ.)
5. Δημήτρης Μυταράς, «Χώνκεϋ», κάρβουνο, 1991, (0,30 x 0,20 εκ.)
6. Δημήτρης Μυταράς, «Το δέντρο», κάρβουνο, 1991, (0,80 x 0,58 εκ.)
7. Δημήτρης Μυταράς, «Μούρεξ», κάρβουνο, 1991, (0,32 x 0,39 εκ.)
8. Δημήτρης Μυταράς, «Η μαγική γκίμπουλα».

Νέοι όροι

Κάρβουνο: Ανθρακώδες υλικό που δημιουργείται από την καύση του ξύλου απουσία ατμοσφαιρικού αέρα. Στη ζωγραφική χρησιμοποιείται ειδικός άνθρακας σε σχήμα κοντυλιού κυρίως για το σχέδιο. *Μπορούν να χρησιμοποιηθούν για σχέδιο και τα καρβουνάκια που χρησιμοποιούνται στα μπάρμπεκιου.

II. ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Οι ασκήσεις έχουν εμπεδωτικό χαρακτήρα. α) Σχεδιάζουν με μολύβι όποιες μορφές θέλουν, β) σχεδιάζουν πάλι τις ίδιες μορφές και τις χρωματίζουν. Θα συγκρίνουν τα έργα τους και θα εκφράσουν τις απόψεις και τις προτιμήσεις τους.

Οι ασκήσεις αναπτύσσουν την παρατηρητικότητα των παιδιών, την κρίση και τον περιγραφικό τους λόγο.

Ανάλυση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων του παραρτήματος

1. Τα παιδιά βρίσκουν πληροφορίες για τον Δημήτρη Μυταρά και το έργο του.
2. Σχεδιάζουν ένα πορτρέτο πρώτα με μολύβι και μετά με τέμπερες. Προβαίνουν σε συγκρίσεις και πορίσματα.
3. Σχεδιάζουν μια χειμωνιάτικη νύχτα με κάρβουνο.
4. Φτιάχνουν τα σκηνικά της χριστουγεννιάτικης γιορτής τους με κάρβουνο, αν εμπλέκονται στο σενάριο οι καλικάντζαροι.
5. Τα παιδιά σκέφτονται με ποιο υλικό θα αποτύπωναν καλύτερα τη μόλυνση του περιβάλλοντος (κάρβουνο).
Η μέθοδος για τις παραπάνω δραστηριότητες είναι βιωματική (ερευνούν, παρατηρούν, προβληματίζονται, δημιουργούν).

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Το θέμα μας συνδέεται διαθεματικά με τα εξής μαθήματα: **Γλώσσα** (παραγωγή λόγου, εμπλουτισμός λεξιλογίου, περιγραφικός λόγος), **Μαθηματικά** (σχήματα), **Μελέτη περιβάλλοντος** (το κάρβουνο και οι ιδιότητές του), **Φυσική αγωγή** (παιχνίδια γνωριμίας με το κάρβουνο, ο μουντζούρης κ.λπ.).

Την ενότητα με το κάρβουνο μπορεί να την εκμεταλλευτεί ο δάσκαλος και να τη πραγματοποιήσει μαζί με άλλες ενότητες με διαφορετικά υλικά. Τα παιδιά θα δημιουργήσουν με όλα τα υλικά και στο τέλος θα γίνει μια ομαδοποίηση και ταξινόμηση των έργων σε μια εικαστική εκδήλωση-παρουσίαση με ποικίλα υλικά και τεχνικές.

Όλες οι ομάδες θα δημιουργήσουν ταυτόχρονα έργα με κάρβουνο, θα κάνουν παιχνίδια με το κάρβουνο, θα φτιάξουν δικό τους κάρβουνο και θα παρουσιάσουν μια ενότητα της έκθεσής τους με ασπρόμαυρα σχέδια.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Τα παιδιά θα δημιουργήσουν με κάρβουνο και θα γνωρίσουν τις ιδιότητές του.

Γ2. ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ: «Μικρά γλυπτά»

Επιλογή θέματος

Με αφορμή τον **4ο άξονα** το θέμα διασυνδέεται: **1ος άξονας:** Πηλός, άμμος, πλαστελίνη, χαρτοπολτός, τέμπερες, χαρτιά, εφημερίδες, κόλλες κ.λπ. **2ος άξονας:** υφή, σχήματα, μορφές. **3ος άξονας:** παρατήρηση φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος. **4ος άξονας:** πηλοπλαστική. **5ος άξονας:** αρχαία ελληνική τέχνη. **6ος άξονας:** απλή περιγραφή έργων τέχνης, συναισθηματική προσέγγιση έργων τέχνης, χρήση όρων τέχνης.

Βασικός στόχος: Να γνωρίσουν τον πηλό και άλλα υλικά (χαρτοπολτό, πλαστελίνη) και να πλάθουν μορφές με αυτά.

Επιμέρους στόχοι

- Να δημιουργήσουν με διαφορετικούς τρόπους, υλικά και τεχνικές.
- Να γνωρίσουν τον πηλό, την υφή του, τις ιδιότητές του και να δημιουργήσουν με αυτόν.
- Να γνωρίσουν έργα της αρχαίας ελληνικής τέχνης που είναι φτιαγμένα από πηλό.
- Να πλάσουν με τα χέρια αλλά και να χρησιμοποιήσουν διάφορα εργαλεία πλασίματος.
- Να παίξουν και να ευχαριστηθούν με τα έργα που θα δημιουργήσουν.
- Να συγκρίνουν τα διαφορετικά υλικά ως προς την υφή και τις ιδιότητές τους.

Χρόνος: 2 διδακτικές ώρες. Τα παιδιά με τη βοήθεια του βιβλίου τους θα αντιληφθούν ότι από τη μικρή τους ηλικία γνωρίζουν την τεχνική του πλασίματος, θα δουν αρχαία μικρά γλυπτά και την επόμενη ώρα θα χωριστούν σε ομάδες και θα δημιουργήσουν με πηλό, πλαστελίνη και χαρτοπολτό.

Σημ. Οι προαναφερόμενοι χρόνοι είναι ενδεικτικοί και ο δάσκαλος μπορεί να τους προσαρμόσει κατά την κρίση του και σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα των παιδιών.

Κίνητρα: Το πλάσιμο αρέσει ιδιαίτερα στα παιδιά. Τα ίδια τα υλικά θα προκαλέσουν το ενδιαφέρον τους. Η πρόταση για μια έκθεση μικρογλυπτών ή μια κουκλοθεατρική

παράσταση με κούκλες από χαρτοπολτό θα αυξήσει το ενδιαφέρον και τη διάθεσή τους για δημιουργία.

I. ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΤΗ

Γενική μέθοδος: Ο δάσκαλος θα αξιοποιήσει τις βιωματικές εμπειρίες των παιδιών, τις παρατηρήσεις και τις γνώσεις τους. Η μορφή διδασκαλίας εναλλάσσεται ανάλογα με τους στόχους και τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα. Η παρατήρηση και η συζήτηση αρχικά θα εισαγάγουν τα παιδιά στο θέμα και θα ακολουθήσουν ο προβληματισμός, ο πειραματισμός και η δημιουργία.

Επεξεργασία και εφαρμογή της ενότητας

Εισαγωγή (προβληματισμός). Ανάκληση μνήμης. Ο δάσκαλος καλεί τα παιδιά να θυμηθούν τα παιχνίδια με την άμμο το καλοκαίρι και με το χιόνι το χειμώνα. Γίνεται συζήτηση, καταθέτουν τις προσωπικές τους εμπειρίες, περιγράφουν τις δημιουργίες τους και τον τρόπο που τις έφτιαξαν, εκφράζουν τα συναισθήματά τους.

1η σελίδα

Διαβάζουν τα κείμενα της σελίδας και παρατηρούν τις φωτογραφίες. Περιγράφουν νοερά τη διαδικασία πλασίματος, καταθέτουν τις δικές τους γνώσεις.

Προτεινόμενη δραστηριότητα

Θυμηθείτε τις πρώτες σας δημιουργίες με την άμμο και το νερό ή με το χιόνι!

2η σελίδα

Παρατηρούν δημιουργίες με ένα γνωστό και αγαπημένο υλικό, την πλαστελίνη. Συζητούν και καταθέτουν τις βιωματικές τους γνώσεις. Την περιγράφουν (εύπλαστη, σκληρή στην αρχή που με το πλάσιμο μαλακώνει, λεία κ.λπ.). Στη συνέχεια παρατηρούν τον πηλό. Ο δάσκαλος ενημερώνει ότι είναι φτιαγμένος από χώμα και νερό και εστιάζει την προσοχή τους στις φωτογραφίες που δείχνουν χέρια να επεξεργάζονται τον πηλό. Διαβάζουν τα κείμενα και σχολιάζουν τα έργα που βλέπουν.

Προτεινόμενες δραστηριότητες

A) Περιγραφή: Γνωριμία με τον πηλό.

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση.

Υλικά-μέσα: Πηλός.

Στάδια εργασίας:

Παίρνουν ένα κομμάτι πηλό, τον κάνουν μια μπάλα και για αρκετή ώρα τον κρατούν στα χέρια τους κάνοντας διάφορα παιχνίδια γνωριμίας (τον πιέζουν, χώνουν τα δάχτυλά τους, του δίνουν διάφορα σχήματα, τον μεταμορφώνουν).

Είναι απαραίτητη διαδικασία τόσο για τη γνωριμία με τον πηλό όσο και για την ψυχολογική και συναισθηματική διάθεση των παιδιών. Με τον πηλό που κρατούν στα χέρια τους φτιάχνουν απλές μορφές με λιτές φόρμες (φρούτα, μπάλες, πρόσωπα).

B) Περιγραφή: Χάραξη σε πηλό.

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση.

Υλικά-μέσα: Πηλός, βάσεις από χαρτόκουτα, τέμπερες, πινέλα.

Στάδια εργασίας:

- Απλώνουν πάνω στη χάρτινη βάση τον πηλό μέχρι να καλύψουν όλη την επιφάνεια.
- Με ένα λεπτό ξυλάκι χαράζουν τον πηλό δημιουργώντας ό,τι σχέδια επιθυμούν.
- Αν θέλουν, χρωματίζουν το έργο τους.

3η σελίδα

Αρχαία πήλινα μικρογλυπτά. Παρατηρούν έργα που έφτιαξαν οι άνθρωποι τα πολύ παλιά χρόνια, συζητούν γι' αυτά, τα περιγράφουν και καταθέτουν προσωπικές γνώσεις και εμπειρίες. Το ίδιο κάνουν και με τα παιδικά έργα.

*Ο πηλός είναι πολύ φθινό υλικό και μπορεί ο δάσκαλος να τον προμηθευτεί από ένα εργαστήριο πηλοπλαστικής.

Προτεινόμενη δραστηριότητα

Περιγραφή: Έκθεση μικρογλυπτών.

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση.

Υλικά-μέσα: Πηλός, τέμπερες, πινέλα.

Στάδια εργασίας:

- Πλάθουν διάφορες μορφές με πηλό.
- Αν θέλουν, χρωματίζουν τα έργα τους.
- Δημιουργούν μια έκθεση των γλυπτών τους μέσα στην τάξη.

Η δραστηριότητα αυτή γίνεται αφορμή για μια επίσκεψη σε ένα αρχαιολογικό μουσείο.

4η σελίδα

Γλυπτά από χαρτοπολτό. Γνωρίζουν ένα φθινό υλικό με το οποίο μπορούν να δημιουργήσουν κούκλες, αλλά και άλλα μικρογλυπτά της αρεσκείας τους.

Προτεινόμενη δραστηριότητα

Περιγραφή: Κούκλες από χαρτοπολτό.

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση.

Υλικά-μέσα: Εφημερίδες, νερό, κόλλα ατλακόλ, τέμπερες, πινέλα, λεπτά ξυλάκια, μαλλιά, χρωματιστά χαρτιά.

Στάδια εργασίας:

- Κόβουν τις εφημερίδες σε μικρά κομμάτια και τα ρίχνουν σε έναν κουβά με κλιαρό νερό για μία μέρα.
- Στραγγίζουν το νερό, ρίχνουν κόλλα μέσα στο μείγμα των χαρτιών και ανακατεύουν πολύ καλά μέχρι να γίνει ο πολτός ομοιογενής.
- Παίρνουν μια ποσότητα χαρτοπολτού, φτιάχνουν κεφάλια για τις κούκλες και τα στηρίζουν σε λεπτά ξυλάκια.
- Όταν στεγνώσουν, τα χρωματίζουν και προσθέτουν μαλλιά και ρούχα.
- Παίζουν κουκλοθέατρο.

Επιδιωκόμενα αποτελέσματα: Τα παιδιά θα γνωρίσουν τον πηλό και το χαρτοπολτό, θα πειραματιστούν και θα φτιάξουν τις δικές τους δημιουργίες.

Υποστηρικτικό υλικό και εποπτικά μέσα: Φωτογραφίες με αρχαία πήλινα μικρογλυπτά (τερακότες, στάμνες, αγγεία), επίσκεψη σε εργαστήριο αγγειοπλαστικής, σε αρχαι-

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

ολογικό μουσείο, σλάιντς, διαφάνειες, ντοκιμαντέρ, βιβλία με δημιουργίες με πηλό, άμμο, χιόνι, πλαστελίνη κ.λπ.

Πηγές-βιβλιογραφία

1,2,3,4, *Νεολιθική Ελλάδα*, υπό Δημητρίου Ρ. Θεοχάρη, Εθνική Τράπεζα της Ελλάδας, 1973, Δ/νση εκδ.Στ. Α. Παπαδόπουλος.

Κατάλογος εικόνων

1. «Κεφάλι πήλινου ειδωλίου γυναίκας της Μέσης Νεολιθικής» (ύψος 0,03 μ.), Σέσκλο, Μουσείο Βόλου.

2. «Πήλινο κεφάλι ζώου από αγγείο ή σκεύος», (ύψος 0,55 μ.), Νεσσωνίς, Μουσείο Βόλου.

3. «Πήλινο ειδώλιο ζώου αμφικέφαλου της Νεότερης Νεολιθικής», (ύψος 0,29 μ.), Ντικίλι Τας, Μουσείο Φιλίππων.

4. «Πήλινο κεφάλι ζώου», Πρόδρομος, Μουσείο Βόλου.

Νέοι όροι

Πηλός: Μείγμα αργιλικών χωμάτων που ζυμώνεται με νερό μέχρι να γίνει ομοιογενής πυκνόρρευστος πολτός και χρησιμοποιείται στην αγγειοπλαστική, στην κατασκευή τούβλων και κεραμιδιών και στην κατασκευή προπλασμάτων γλυπτικής.

II. ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Οι ασκήσεις έχουν εμπεδωτικό χαρακτήρα. α) Τα παιδιά φτιάχνουν με πηλό τις μορφές που θέλουν και τις κολλούν πάνω σε ένα χαρτόνι. Όταν στεγνώσει ο πηλός, τον χρωματίζουν με τέμπερες. Αν θέλουν, χρωματίζουν και την επιφάνεια του χαρτονιού. β) Συμπληρώνουν την ακροστιχίδα και ψάχνουν περισσότερες πληροφορίες για το επάγγελμα του γλύπτη.

Οι ασκήσεις καλλιεργούν την παρατηρητικότητα, τον περιγραφικό λόγο και τη σκέψη των παιδιών.

Ανάλυση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων του παραρτήματος

1. Τα παιδιά βρίσκουν παραμύθια και ιστορίες που μιλούν για χιονάνθρωπους, τις παρουσιάζουν στην τάξη και τις εικονογραφούν.

2. Παρατηρούν στα πάρκα και στις πλατείες της περιοχής τους αγάλματα και ανδριάντες, τα περιγράφουν και συζητούν γι' αυτά.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Το θέμα μας συνδέεται διαθεματικά με τα εξής μαθήματα: **Γλώσσα** (παραγωγή λόγου, εμπλουτισμός λεξιλογίου, θεατρικός λόγος), **Μαθηματικά** (μετρήσεις, σχήματα, ισορροπία), **Μελέτη περιβάλλοντος** (παρατήρηση ανθρώπων, ζώων, φυτών, χρηστικών αντικειμένων), **Φυσική αγωγή** (λεπτή κινητικότητα, ανάπτυξη δεξιοτήτων).

Τα παιδιά θα χωριστούν σε ομάδες και θα πραγματευθούν το θέμα τους με ποικίλους και πρωτότυπους τρόπους, σύμφωνα με τις εμπειρίες και τα ενδιαφέροντά τους.

Α ομάδα: Θα δημιουργήσει μόνο με πλαστελίνη, θα βρει στοιχεία για το υλικό και τα χαρακτηριστικά του.

Β ομάδα: Θα δημιουργήσει μόνο με πηλό και θα βρει στοιχεία για τις ιδιότητές του.

Γ ομάδα: Θα δημιουργήσει με τον χαρτοπολτό και θα δώσει έμφαση στην οικολογία.

κή διάσταση του υλικού. Θα φτιάξει μια φανταστική ιστορία και θα την παρουσιάσει με τις κούκλες στην τάξη.

Δ ομάδα: Θα επισκεφτεί ένα εργαστήρι αγγειοπλαστικής, θα πάρει συνέντευξη από τον αγγειοπλάστη, θα παρουσιάσει την έρευνα και το φωτογραφικό της υλικό στην τάξη.

Ε ομάδα τέχνης: Θα βρει φωτογραφικό υλικό με πηλίνα γλυπτά από την αρχαιότητα και θα φτιάξει ένα βιβλίο πλαστικής, ενημερωτικό τόσο για την τεχνική όσο και για τα έργα τέχνης.

Όλες οι ομάδες ταυτόχρονα θα δημιουργούν τα γλυπτά τους με σκοπό μια εκδήλωση-παρουσίαση της τάξης τους. Αν είναι εφικτό, μπορούν να παρουσιάσουν τις εργασίες τους στην αυλή ενός αρχαιολογικού μουσείου και να δώσουν μεγαλύτερη διάσταση στην εκδήλωσή τους.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Τα παιδιά, με ευχάριστο και βιωματικό τρόπο, θα γνωρίσουν τον πηλό, θα δημιουργήσουν και θα κατανοήσουν ότι είναι από τα πρώτα υλικά που χρησιμοποίησε ο άνθρωπος για να καλύψει τις ανάγκες του και να εκφραστεί δημιουργικά.

Γ3. ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ: «Αιωρούμενα παιχνίδια»

Επιλογή θέματος

Με αφορμή τον **4ο άξονα**, το θέμα διασυνδέεται: **1ο άξονας:** μολύβια, μαρκαδόροι, χαρτόνια, κόλλες, κουτιά, τυχαίο και άχρηστο υλικό. **2ος άξονας:** γραμμή, χρώμα, σχήμα, μορφή, υφή. **3ος άξονας:** παρατήρηση φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος, μνήμη, φαντασία. **4ος άξονας:** σχέδιο, ζωγραφική, κολάζ, κατασκευές, μόνιπλις. **5ος άξονας:** παρατήρηση έργων μοντέρνας τέχνης. **6ος άξονας:** περιγραφή έργων τέχνης, χρήση απλών όρων τέχνης.

Βασικός στόχος: Μέσα από την κατασκευή ενός αιωρούμενου αντικειμένου να δουν πώς εφαρμόζεται η έννοια της ισορροπίας σε σύγχρονα έργα τέχνης.

Επιμέρους στόχοι

- Να έρθουν τα παιδιά σε επαφή με έργα σύγχρονων Ελλήνων και ξένων καλλιτεχνών που ασχολήθηκαν με το συγκεκριμένο θέμα.
- Να μάθουν να χρησιμοποιούν με φαντασία διάφορα υλικά, για να κατασκευάσουν μικροαντικείμενα.
- Να κατανοήσουν ότι μερικά έργα τέχνης υπόκεινται στους νόμους της φυσικής (ισορροπία).
- Να χρησιμοποιούν νέους και απλούς όρους τέχνης (ισορροπία στην τέχνη, αιωρούμενα αντικείμενα).

Χρόνος: 2 διδακτικές ώρες. Την πρώτη ώρα θα παρατηρήσουν, θα συζητήσουν και θα κατανοήσουν την έννοια της ισορροπίας και τη δεύτερη ώρα θα επιλέξουν ποια κατασκευή μόνιπλις θα φτιάξουν.

Σημ. Οι προαναφερόμενοι χρόνοι είναι ενδεικτικοί και ο δάσκαλος μπορεί να τους προσαρμόσει κατά την κρίση του.

Κίνητρα: Η εμπειρία του παιδιού από αντικείμενα της φύσης και του περιβάλλοντος, όπως κούνιες, τραμπάλες, αεροπλάνα, αλεξιπτώτα, πουλιά σε κλουβιά, αποτελούν ένα

κίνητρο για την εκδήλωση μεγάλου ενδιαφέροντος και την αυθόρμητη συμμετοχή του στην επεξεργασία του μαθήματος.

Ο δάσκαλος μπορεί να εντείνει το ενδιαφέρον τους με τη διοργάνωση έκθεσης κινούμενων αιωρούμενων μικροκατασκευών.

I. ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΤΗ

Γενική μέθοδος: Χρησιμοποιείται σύνθετη (πολυπαραδειγματική) μέθοδος διδασκαλίας. Τα παιδιά καταθέτουν τις βιωματικές εμπειρίες τους, παρατηρούν, προβληματίζονται, συζητούν και στο τέλος πειραματίζονται και δημιουργούν.

Επεξεργασία και εφαρμογή της ενότητας

Εισαγωγή (προβληματισμός). Με αφορμή τον τίτλο του μαθήματος, ο δάσκαλος ανακοινώνει στα παιδιά ότι θα φτιάξουν αιωρούμενα παιχνίδια και εξηγεί τι σημαίνει η λέξη «αιωρούμενο» (το αντικείμενο που κρέμεται από κάπου και μπορεί να κινηθεί από τον αέρα ή άλλες αιτίες).

Για να κατανοήσουν τα παιδιά τον όρο, παρουσιάζονται αντικείμενα που αιωρούνται (μπάλες χριστουγεννιάτικες, φωτιστικά που κρέμονται) και εικόνες από το φυσικό και δομημένο περιβάλλον (αράχνες που κρέμονται από τον ιστό τους, αιώρες, τραμπάλες κ.λπ.).

1η σελίδα

Παρατηρούν και περιγράφουν τις εικόνες της σελίδας. Προσέχουν πώς ισορροπεί ο κουβαλητής το φορτίο του και μιλούν για τους γεραμούς. Γίνεται κατάθεση προσωπικών εμπειριών και γνώσεων των παιδιών. Με τα παιχνίδια τους γνωρίζουν βιωματικά την έννοια της ισορροπίας.

Περιγραφή της δραστηριότητας: Κατασκευή ζυγαριάς με φυσικά υλικά.

Μέθοδος: Παρατήρηση, προβληματισμός, προσωπική δημιουργία.

Υλικά-μέσα: Ξύλα, κορμός δέντρου εγκάρσια κομμένος, καρφιά, σπάγκοι, καρυδότσουφλα.

Στάδια εργασίας:

- Στερεώνουν ένα ξύλο κάθετα πάνω στον κορμό του δέντρου.
- Καρφώνουν τα ξύλα στο σχήμα της ζυγαριάς.
- Στις δύο άκρες κρεμούν σπάγκους.
- Δένουν με τους σπάγκους δύο άδεια καρυδότσουφλα.
- Τοποθετούν μέσα στα καρυδότσουφλα τα αντικείμενα που θέλουν να ζυγίσουν.

Προτεινόμενες δραστηριότητες της σελίδας

- Βρίσκουν πληροφορίες για τη λειτουργία των γεραμών.
 - Αναφέρουν και περιγράφουν αντικείμενα που ισορροπούν.
- Τα παιδιά θα γίνουν μικροί ερευνητές και θα καταγράψουν τα ευρήματά τους.

2η σελίδα

Κατασκευάζουν μαριονέτες με τη βοήθεια του δασκάλου, λόγω αυξημένου βαθμού δυσκολίας.

Περιγραφή της δραστηριότητας: Μαριονέτες με α) φυσικά και β) άχρηστα υλικά.

Μέθοδος: Παρατήρηση, προβληματισμός, προσωπική δημιουργία.

Υλικά-μέσα: α) Ξυλάκια, ξερά χόρτα, κουκουνάρια, κοχύλια, ξυλάκια κανέλας, εφημερίδες και χασαπόχαρτο, κλωστές πλεξίματος, τέμπερες, πινέλα και σπάγκοι.

β) Πλαστικά πιάτα ή κεσεδάκια, πλαστικά μπουκάλια, νάυλον σακούλες, σπάγκοι, ξυλάκια, φελλός, καπάκια αναψυκτικών.

Στάδια εργασίας: α) Μαριονέτα με φυσικά υλικά.

– Τσαλακώνουμε ένα φύλλο εφημερίδας και φτιάχνουμε μια μπάλα για κεφάλι. Το τυλίγουμε με χασαπόχαρτο και τοποθετούμε μάτια, στόμα, μαλλιά και σκούφο.

– Σε ένα κομμάτι ξύλου, κολλάμε γύρω γύρω ξερά χόρτα για να φτιάξουμε το σώμα. Το διακοσμούμε με κουκουνάρια και κλωστές.

– Με τα κομμάτια της κανέλας φτιάχνουμε τα χέρια και τα πόδια και περνάμε από μέσα τους ένα σπάγκο.

– Για παλάμες και πατούσες, κολλάμε κοχύλια.

– Σε ένα πηγάκι κρεμάμε τα χέρια και το κεφάλι και σε άλλο τα πόδια.

Στάδια εργασίας: β) Μαριονέτα με άχρηστα υλικά.

– Κολλάμε δύο πλαστικά πιάτα ή κεσεδάκια μεταξύ τους και φτιάχνουμε το κεφάλι. Για μάτια κολλάμε καπάκια αναψυκτικών και για μύτη ένα φελλό. Για μαλλιά τοποθετούμε πλαστικές σακούλες κομμένες λωρίδες.

– Τυλίγουμε ένα μεγάλο μπουκάλι με νάυλον σακούλα για σώμα και το διακοσμούμε.

– Φτιάχνουμε τα χέρια με δύο μικρά μπουκάλια που τα τυλίγουμε κι αυτά με σακούλες.

– Το ίδιο κάνουμε και για τα πόδια, αλλά με τέσσερα μπουκάλια.

– Ανοίγουμε τρύπες στα μπουκάλια με ένα καρφί και περνάμε κατά μήκος τους τους σπάγκους.

– Σε ένα πηγάκι κρεμάμε τα χέρια και το κεφάλι και σε άλλο τα πόδια.

Προτεινόμενη δραστηριότητα της σελίδας

Βρίσκουν πληροφορίες για τις μαριονέτες και φτιάχνουν στην τάξη τους, με όποιον τρόπο θέλουν, τις δικές τους κούκλες και παίζουν κουκλοθέατρο.

3η σελίδα

Κατασκευάζουν μια αιωρούμενη πολιτεία (χρειάζεται η βοήθεια του δασκάλου).

Περιγραφή της δραστηριότητας: Μόμπιλ με κουτιά και άχρηστα υλικά.

Μέθοδος: Παρατήρηση, προβληματισμός, προσωπική δημιουργία.

Υλικά-μέσα: Κουτιά διαφόρων μεγεθών, ξυλάκια, τέμπερες, πινέλα και σπάγκοι.

Στάδια εργασίας:

– Βάφουμε με τέμπερες τα κουτιά σε ό,τι χρώμα θέλουμε.

– Κολλάμε τα κουτιά μεταξύ τους, δημιουργώντας διάφορες συνθέσεις.

– Στερεώνουμε πάνω στα κουτιά τους σπάγκους.

– Καρφώνουμε σε σχήμα σταυρού δύο πηγάκια και τα βάφουμε στο χρώμα που θέλουμε.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

– Κρεμάμε την κατασκευή μας προσέχοντας να ισορροπήσουν όλες οι πλευρές.

Επίσης φτιάχνουν ένα πιο εύκολο μόνιπλ με ζωγραφικές σπιτιών που θα κολλήσουν σε χαρτόνια και θα τα κρεμάσουν σε παιδική κρεμάστρα.

Προτεινόμενη δραστηριότητα της σελίδας

Καλούνται να φτιάξουν μόνιπλς με διαφορετικά υλικά και μορφές.

4η σελίδα

Παρατηρούν αιωρούμενες κατασκευές που έφτιαξαν ο Κάλντερ (Calder) και ο Ζογγολόπουλος. Ο δάσκαλος αναφέρει τα βιογραφικά των καλλιτεχνών και στη συνέχεια σχολιάζουν και περιγράφουν τα έργα εστιάζοντας στον τρόπο που ισορροπούν. Συγκρίνουν τα έργα μεταξύ τους και καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι τα έργα του Κάλντερ κρέμονται, ενώ οι ομπρέλες του Ζογγολόπουλου στηρίζονται. Ο δάσκαλος αναφέρει ότι στην πρώτη περίπτωση λέγονται μόνιπλς και στη δεύτερη στάμπιλες.

Προτεινόμενη δραστηριότητα της σελίδας

Τα παιδιά θα φανταστούν μια ιστορία εμπνευσμένη από τις ομπρέλες του Ζογγολόπουλου, χρησιμοποιώντας τις λέξεις: θάλασσα, ομπρέλες, άνεμος.

Επιδιωκόμενο αποτέλεσμα: Τα παιδιά θα γνωρίσουν πώς οι μεγάλοι δημιουργοί έχουν χρησιμοποιήσει την έννοια της ισορροπίας στις κατασκευές τους, θα πειραματιστούν με την ισορροπία και θα δημιουργήσουν τα δικά τους μόνιπλς.

Υποστηρικτικό υλικό και μέσα: Σλλάιντς ή φωτογραφίες από έργα των παραπάνω καλλιτεχνών και φωτογραφίες με παρόμοια θέματα από επιστημονικά και καλλιτεχνικά περιοδικά.

Πηγές-βιβλιογραφία

1, 2, 1τ Happy N. Abrams, *Calder, Great Modern Masters*, Cameo-Abrams, inc. Publishers.

3. Περιοδικό *The Art Magazine*, τεύχος 18, Ιούλιος-Αύγουστος 1995.

Κατάλογος εικόνων

1. Κάλντερ, «Κεραία με μπλε και κόκκινα σημεία», 1953 (111 x 128,2 εκ.).

2. Κάλντερ, «Χωρίς τίτλο», χρωματισμένο μέταλλο, 1970 (94,6 x 304,8 εκ.).

3. Γ. Ζογγολόπουλος, “Εγκατάσταση”.

Κατάλογος εικόνων στο τετράδιο

1τ. Κάλντερ, «Οριζόντιο κίτρινο», χρωματισμένο μέταλλο, 1972 (76,2 x 68,5 x 43,1 εκ.).

Νέοι όροι

Κατασκευή (construction): Έργο σε τρεις διαστάσεις από ποικίλα υλικά (ξύλα, χαρτόνια, χαρτιά, σύρμα, λαμαρίνα, τενεκέ, ύφασμα, σπάγκο, κ.λπ.). Το φθινόπωρο του 1912 ο Πικάσο παρουσίασε τα πρώτα δείγματα του είδους, ενώ το 1914 ο Τάτλιν εξέθεσε στη Μόσχα τα πρώτα δικά του «αντιανάγλυφα» και «γωνιακά ανάγλυφα» (έχοντας ήδη δει το 1913 τα ανάλογα έργα του Πικάσο). Αν και το είδος αυτό τέχνης επινοήθηκε από ζωγράφο, ήταν φυσικό να το υιοθετήσουν πολύ σύντομα και γλύπτες.

Μόνιπλς (mobiles): Είδος γλυπτικής που επινοήθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1930 από τον Κάλντερ. Μια σειρά από αντικείμενα διαφόρων σχημάτων κρεμιούνται από μια

συρμάτινη ράβδο με τέτοιον τρόπο ώστε να μετακινούνται αλλάζοντας συνεχώς θέσεις όταν εκτεθούν σ' ένα ρεύμα αέρα. Με τη μετακίνησή του στο χώρο, το μόμπιλ υπερβαίνει τον παραδοσιακά στατικό χαρακτήρα της γλυπτικής (κινητική τέχνη).

II. ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Οι ασκήσεις είναι εμπεδωτικού χαρακτήρα. Τα παιδιά στην πρώτη σελίδα παρατηρούν πώς ισορροπεί μια ζυγαριά και πώς πρέπει να μοιράζονται τα βάρη ισόποσα. Στη δεύτερη σελίδα παραλληλίζουν το στάμπιλες του Κάλντερ με μια απλή ζυγαριά. Συζητούν για το πώς θα ισορροπήσει η μαθηματική ζυγαριά.

Το καλύτερο θα ήταν να υπάρχει πραγματική ζυγαριά στην τάξη, έτσι ώστε τα παιδιά να καταλήξουν στα πορίσματά τους βιωματικά.

Ανάλυση της προτεινόμενης άσκησης της 1ης σελίδας

- Θα προσπαθήσουν να ισορροπήσουν τα βάρη της κρεμάστρας.

Ανάλυση των προτεινόμενων ασκήσεων της 2ης σελίδας

- Θα συγκρίνουν τις τραμπάλες με τα μόμπιλ και τις ζυγαριές και θα ζωγραφίσουν μια τραμπάλα με μαρκαδόρους.
- Θα συγκρίνουν το έργο του Κάλντερ (στάμπιλες) με τα άλλα του έργα (μόμπιλ).
- Θα φέρουν στην τάξη μια πραγματική ζυγαριά, θα πειραματιστούν και θα κατανοήσουν βιωματικά την ισορροπία με παιγνιώδη τρόπο.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Τα «**Αιωρούμενα παιχνίδια**» συνδέονται διαθεματικά με τα εξής μαθήματα: **Γλώσσα** (λεξιλόγιο, σύνθεση προτάσεων), **Μαθηματικά** (μεταβολή, σχήματα), **Μελέτη περιβάλλοντος** (παρατήρηση φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος), **Φυσική αγωγή** (ισορροπία, στατική δυναμική).

Η συγκεκριμένη δραστηριότητα μπορεί να γίνει αφορμή για ένα μικρό οργανωμένο σχέδιο δράσης (project) με θέμα «Τα μόμπιλ της τάξης μας».

Τα παιδιά θα χωριστούν σε τρεις ομάδες και καθεμία θα παρουσιάσει ένα θέμα γνωστικού αντικειμένου με μικροκατασκευές.

Μπορούν να διοργανώσουν μια έκθεση στην τάξη τους και να την πλουτίσουν με παιχνίδια ισορροπίας και φωτογραφικό υλικό που θα βρουν σχετικά με το θέμα τους.

- A.** Μεταφορικά μέσα του αέρα (αερόστατο, ελικόπτερο, αεροπλάνο)
- B.** Διάστημα (αστέρια, ήλιος, φεγγάρι, πλανήτες)
- Γ.** Ζώα που πετούν (πουλιά).

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Τα παιδιά με τις δημιουργίες τους θα κατανοήσουν πώς εφαρμόζεται η έννοια της ισορροπίας σε σύγχρονα έργα τέχνης, θα έρθουν σε επαφή με έργα σύγχρονων καλλιτεχνών Ελλήνων και ξένων που ασχολήθηκαν με το συγκεκριμένο θέμα και θα γνωρίσουν ότι μερικά έργα τέχνης υπόκεινται στους νόμους της ισορροπίας.

Γ4. ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ: «Παιχνίδια με τον άνθρωπο»

Επιλογή θέματος

Με αφορμή τον **4ο άξονα**, το θέμα διασυνδέεται: **1ος άξονας:** άχρηστο και φυσικό υλικό, χαρτόνια, χαρτιά, κόλλες, χρώματα, εφημερίδες, περιοδικά. **2ος άξονας:** γραμμές, χρώματα, σχήματα, μορφές. **3ος άξονας:** θέματα από μνήμη, άνθρωπος. **4ος άξονας:** ζωγραφική, κολάζ, στένσιλ, τυπώματα, πλαστική. **5ος άξονας:** γνωριμία με έργα καλλιτεχνών. **6ος άξονας:** περιγραφή έργων τέχνης, χρήση απλών όρων τέχνης.

Βασικός στόχος:

Να δημιουργήσουν τα παιδιά με ποικιλία τεχνικών και μέσων και ν' αντιληφθούν ότι στην τέχνη δεν υπάρχει μόνο ένας τρόπος έκφρασης και δημιουργίας.

Επιμέρους στόχοι

- Να παρουσιάσουν την ανθρώπινη μορφή με ποικίλες τεχνικές και διαφορετικά υλικά.
- Να εργαστούν ατομικά χρησιμοποιώντας πολλές τεχνικές και υλικά και να συνθέσουν μια ομαδική εργασία.
- Να εμπεδώσουν τις ήδη υπάρχουσες γνώσεις και να τις χρησιμοποιήσουν στις δημιουργίες τους.
- Να τονωθεί το συνεργατικό πνεύμα της τάξης.
- Να συνειδητοποιήσουν την ελευθερία έκφρασης που υπάρχει στο χώρο της τέχνης.
- Να δημιουργήσουν ελεύθερα, να παίξουν, να ευχαριστηθούν και να απολαύσουν το έργο που θα δημιουργήσουν.

Χρόνος: 2 διδακτικές ώρες. Τα παιδιά, με αφορμή την ενότητα αυτή, θα συζητήσουν και θα προβληματιστούν για τους ποικίλους τρόπους έκφρασης και δημιουργίας. Θα χωριστούν σε ομάδες, θα επιλέξουν τα υλικά, θα δημιουργήσουν με κύριο θέμα τους την ανθρώπινη φιγούρα και στο τέλος θα συνθέσουν τις εργασίες τους παρουσιάζοντας ένα ομαδικό αποτέλεσμα.

Σημ. Οι προαναφερόμενοι χρόνοι είναι ενδεικτικοί και ο δάσκαλος μπορεί να τους προσαρμόσει κατά την κρίση του και σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα των παιδιών.

Κίνητρα: Η διοργάνωση μιας έκθεσης «πολυποίκιλης» είναι ένα ισχυρό κίνητρο που θα προκαλέσει τα παιδιά να γίνουν μικροί δημιουργοί και να παρουσιάσουν όλες τις τεχνικές και τους τρόπους έκφρασης που γνωρίζουν και ταυτόχρονα να καλλιεργήσουν τη φαντασία τους.

I. ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΤΗ

Γενική μέθοδος: Ο δάσκαλος θα αξιοποιήσει τις βιωματικές εμπειρίες των παιδιών, τις παρατηρήσεις και τις προηγούμενες γνώσεις τους. Η παρατήρηση, η συζήτηση και ο προβληματισμός θα βοηθήσουν τα παιδιά να δημιουργήσουν ελεύθερα και με φαντασία.

Επεξεργασία και εφαρμογή της ενότητας

Εισαγωγή (προβληματισμός). Η ενότητα αποτελεί τη συνεύρεση πολλών τεχνικών μαζί και χαρακτηρίζεται από ποικιλία υλικών και μέσων. Ο δάσκαλος υπενθυμίζει στα παιδιά τεχνικές που χρησιμοποίησαν σε προηγούμενες ενότητες και συζητούν πάνω σε αυτές. Τις περιγράφουν και εκφράζουν τις προτιμήσεις και τις απόψεις τους. Επίσης ο δάσκα-

λος δείχνει έργα πολλών καλλιτεχνών με θέμα τον άνθρωπο και τα παιδιά παρατηρούν με ποιον τρόπο έχει αποδοθεί κάθε φορά η ανθρώπινη μορφή. Περιγράφουν, συζητούν και εκφράζουν ελεύθερα τις απόψεις τους.

1η σελίδα

Η τάξη μεταμορφώνεται σε ένα εργαστήριο τέχνης, όπου τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες και δημιουργούν με διαφορετικούς τρόπους εμπνεόμενα από την ανθρώπινη μορφή.

Προτεινόμενη δραστηριότητα

Περιγραφή: Περίγραμμα ανθρώπινου σώματος.

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση (παρατηρούν, προβληματίζονται και δημιουργούν με ευχάριστο τρόπο).

Υλικά-μέσα: Χαρτί του μέτρου, περιοδικά, ψαλίδια, κόλλα. Επίσης, αν θέλουν άμμο, χώμα, πριονίδι κ.λπ.

Στάδια εργασίας:

- Σχεδιάζουν πάνω σε χαρτί του μέτρου τα περιγράμματα συμμαθητών τους.
- Κόβουν σε λεπτά χαρτάκια πολλές σελίδες περιοδικών.
- Περνούν με κόλλα το εσωτερικό χώρο του περιγράμματος.
- Γεμίζουν το περίγραμμα με τα χαρτάκια.

Αν το επιθυμούν, μπορούν να συμπληρώσουν το έργο τους με άμμο, χώμα, πριονίδια, και ό,τι άλλο φανταστούν.

2η σελίδα

Η ομάδα του κολάζ. Παρατηρούν και συζητούν για τον τρόπο που εργάζονται τα παιδιά, περιγράφουν και ονομάζουν τα υλικά που χρησιμοποιούνται, καταθέτουν δικές τους ιδέες και απόψεις.

Προτεινόμενη δραστηριότητα

Περιγραφή: Δημιουργία διαφόρων ανθρώπινων μορφών με σύνθεση σχημάτων και την τεχνική του κολάζ.

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση (παρατηρούν, προβληματίζονται και δημιουργούν με ευχάριστο τρόπο).

Υλικά-μέσα: Χαρτόνια, χρωματιστά χαρτιά, κόλλες, ψαλίδια, τέμπερες, χαρτοπολτός.

Στάδια εργασίας:

- Σχεδιάζουν σε χαρτόνια διάφορα σχήματα μικρά και μεγάλα και τα κόβουν.
- Χρωματίζουν τα σχήματα με όποια χρώματα επιθυμούν.
- Συνθέτουν με σχήματα ανθρώπινα σώματα και τα κολλούν πάνω σε χαρτόνια.
- Φτιάχνουν τα κεφάλια των ανθρώπων με χαρτοπολτό και τα χρωματίζουν.
- Ενώνουν τα σώματα με τα κεφάλια και δημιουργούν τα δικά τους ανθρωπάκια.

3η σελίδα

Η ομάδα που δούλεψε με στένσιλ και τυπώματα παρουσιάζει τις δικές της ανθρώπινες φιγούρες.

Προτεινόμενη δραστηριότητα

Περιγραφή: Άνθρωποι με στένσιλ.

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση (προβληματίζονται, παρατηρούν και δημιουργούν με ευχάριστο τρόπο).

Υλικά-μέσα: Χαρτί του μέτρου, χαρτόνια, τέμπερες, ψαλίδια.

Στάδια εργασίας:

- Φτιάχνουν στένσιλ με σχήματα και τα κόβουν.
- Σχηματίζουν με τα στένσιλ μια ανθρώπινη φιγούρα και τη χρωματίζουν.
- Αφαιρούν τα στένσιλ και συμπληρώνουν το έργο τους με τυπώματα.

Προτεινόμενη δραστηριότητα

Περιγραφή: Άνθρωποι με τυπώματα.

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση (προβληματίζονται, παρατηρούν και δημιουργούν με ευχάριστο τρόπο).

Υλικά-μέσα: Χαρτί του μέτρου, χαρτόνια, διάφορα αντικείμενα (φελλοί, κουτάκια, καπάκια, σφουγγαράκια κ.λπ.) που χρησιμοποιούνται ως τυπώματα, βετέξ, πλαστικά πιάτα, τέμπερες, ψαλίδια.

Στάδια εργασίας:

- Φτιάχνουν τυπώματα με χοντρά χαρτόνια ή βρίσκουν έτοιμα από άχρηστα υλικά.
- Δημιουργούν ταμπόν διαφόρων χρωμάτων βάζοντας ένα κομμάτι βετέξ μέσα σ' ένα πλαστικό πιάτο και ποτίζοντάς το με τέμπερα.
- Χρωματίζουν το τύπωμά τους πάνω στο ταμπόν και το τοποθετούν σε χαρτί του μέτρου.
- Συνεχίζουν την εργασία τους συνθέτοντας ανθρώπινες μορφές.
- Συμπληρώνουν τις μορφές τους με μικρότερα τυπώματα (δάχτυλα, μύτες μολυβιών, μπατονέτες κ.λπ.).

4η σελίδα

Όλες οι ομάδες παρουσιάζουν ένα ομαδικό έργο, όπου κυριαρχεί η ανθρώπινη μορφή. Τα παιδιά παρατηρούν, περιγράφουν το έργο και ανακαλύπτουν με ποιους τρόπους και με ποια υλικά δημιουργήθηκαν οι μορφές. Αντιστοιχούν κάθε ανθρωπάκι σε ποια ομάδα ανήκει.

Επιδιωκόμενα αποτελέσματα: Τα παιδιά θα αποδώσουν την ανθρώπινη μορφή με πολλούς τρόπους και ποικιλία υλικών και θα αντιληφθούν την ελευθερία έκφρασης στην τέχνη.

Υποστηρικτικό υλικό και εποπτικά μέσα: Φωτογραφίες με πολλά έργα τέχνης με κύριο θέμα την ανθρώπινη μορφή, σλάιντς, διαφάνειες, φωτογραφίες ανατομίας του ανθρώπινου σώματος κ.λπ.

II. ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Οι ασκήσεις έχουν εμπεδωτικό χαρακτήρα. α) Τα παιδιά δημιουργούν ανθρώπινες φιγούρες με τρόπο που δεν χρησιμοποίησαν οι ομάδες της ενότητας, π.χ. τη ζωγραφική. Χρησιμοποιούν όλα τα προτεινόμενα υλικά και συγκρίνουν τα ανθρωπάκια που θα φτιάξουν. β) Θα παρατηρήσουν ένα ομαδικό έργο και θα καταγράψουν τις τεχνικές και

τα υλικά που χρησιμοποιήθηκαν για α) τα δέντρα και τα μπαλόνια (κολάζ μέσα σε περιγράμματα μορφών με λωρίδες χαρτιού και κομφετί), β) τους ανθρώπους (κολάζ με σχήματα και χαρτοπολτό), γ) τα σπίτια και τα τρένα (σύνθεση σχημάτων), δ) τα λουλούδια (τυπώματα και στένσιλ).

Ανάλυση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων του παραρτήματος

1. Βρίσκουν έργα πολλών καλλιτεχνών με θέμα τον άνθρωπο, τα φέρνουν στην τάξη και συζητούν γι' αυτά.
2. Βρίσκουν και άλλους τρόπους να δημιουργήσουν ανθρώπινες φιγούρες. Δεκτές όλες οι προτάσεις.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Το θέμα μας συνδέεται διαθεματικά με τα εξής μαθήματα: **Γλώσσα** (παραγωγή λόγου, εμπλουτισμός λεξιλογίου), **Μαθηματικά** (μετρήσεις, σχήματα), **Μελέτη περιβάλλοντος** (άνθρωπος), **Φυσική αγωγή** (στάσεις του ανθρώπινου σώματος).

Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να γίνει αφορμή να ασχοληθούν τα παιδιά και με άλλες μορφές (ζώα, φυτά, σπίτια κ.λπ.) και να μπουν στη διαδικασία να δημιουργούν και να παρουσιάζουν με διαφορετικούς τρόπους και υλικά την ίδια μορφή. Ταυτόχρονα θα ερευνούν και θα γνωρίζουν τους τρόπους που εκφράζονται και δημιουργούν και οι μεγάλοι καλλιτέχνες. Μέσα από αυτό το δημιουργικό παιχνίδι θα αναπτυχθεί η φαντασία των παιδιών και θα κατανοηθούν καλύτερα οι εικαστικές τους γνώσεις.

Επίσης, όλες οι ομάδες θα δημιουργούν έργα και κατασκευές με ένα κοινό θέμα που θα το αποφασίζουν κάθε φορά στην τάξη και, αν το επιθυμούν, θα διοργανώνουν εκθέσεις στο σχολείο τους και θα παρουσιάζουν τις δημιουργίες τους.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Τα παιδιά, με ευχάριστο και δημιουργικό τρόπο, θα κατανοήσουν ότι υπάρχουν πολλοί τρόποι έκφρασης στην τέχνη και ότι το ίδιο θέμα μπορεί να αποδοθεί με διαφορετικές τεχνικές και υλικά.

Γ5. ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ: «Μια ιστορία για φρούτα»

Επιλογή θέματος

Με αφορμή τον **4ο άξονα**, το θέμα διασυνδέεται: **1ος άξονας**: χαρτόνια, χαρτιά, μάλλινες κλωστές, κόλλες, χρώματα, εφημερίδες, περιοδικά. **2ος άξονας**: γραμμές, χρώματα, σχήματα, μορφές. **3ος άξονας**: φρούτα. **4ος άξονας**: ζωγραφική, κολάζ, στένσιλ, τυπώματα, μόνιπιλς, πλαστική. **5ος άξονας**: γνωριμία με έργα καλλιτεχνών. **6ος άξονας**: περιγραφή έργων τέχνης, χρήση απλών όρων τέχνης.

Βασικός στόχος: Να δημιουργήσουν τα παιδιά με ποικιλία τεχνικών και μέσων και ν' αντιληφθούν ότι στην τέχνη δεν υπάρχει μόνο ένας τρόπος έκφρασης και δημιουργίας.

Επιμέρους στόχοι

- Με αφορμή τα φρούτα, να δημιουργήσουν με ποικίλες τεχνικές και διαφορετικά υλικά.
- Να εργαστούν ατομικά χρησιμοποιώντας πολλές τεχνικές και υλικά και να συνθέσουν μια ομαδική εργασία.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

– Να εμπεδώσουν τις ήδη υπάρχουσες γνώσεις και να τις χρησιμοποιήσουν στις δημιουργίες τους.

– Να τονωθεί το συνεργατικό πνεύμα της τάξης.

– Να συνειδητοποιήσουν την ελευθερία έκφρασης που υπάρχει στο χώρο της τέχνης.

– Να δημιουργήσουν ελεύθερα, να παίξουν, να ευχαριστηθούν και να απολαύσουν τα έργα που θα δημιουργήσουν.

Χρόνος: 2 διδακτικές ώρες. Τα παιδιά με αφορμή την ενότητα αυτή θα συζητήσουν και θα προβληματιστούν για τους ποικίλους τρόπους έκφρασης και δημιουργίας. Θα χωριστούν σε ομάδες, θα επιλέξουν τα υλικά, θα δημιουργήσουν με κύριο θέμα τους τα φρούτα και στο τέλος θα συνθέσουν τις εργασίες τους παρουσιάζοντας ένα ομαδικό αποτέλεσμα.

Σημ. Οι προαναφερόμενοι χρόνοι είναι ενδεικτικοί και ο δάσκαλος μπορεί να τους προσαρμόσει κατά την κρίση του και σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα των παιδιών.

Κίνητρα: Η δημιουργία ενός διαφημιστικού σποτ με θέμα τα φρούτα, σε συνδυασμό μ' ένα πρόγραμμα Αγωγής Υγείας, θα προκαλέσει τα παιδιά να γίνουν μικροί δημιουργοί και να φτιάξουν φρούτα με πολλούς τρόπους και τεχνικές.

I. ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΤΗ

Γενική μέθοδος: Ο δάσκαλος θα αξιοποιήσει τις βιωματικές εμπειρίες των παιδιών, τις παρατηρήσεις και τις προηγούμενες γνώσεις τους. Η παρατήρηση, η συζήτηση και ο προβληματισμός θα βοηθήσουν τα παιδιά να δημιουργήσουν ελεύθερα και με φαντασία.

Επεξεργασία και εφαρμογή της ενότητας

Εισαγωγή (προβληματισμός): Η ενότητα αποτελεί συνέχεια της ενότητας με την ανθρώπινη μορφή και χαρακτηρίζεται από ποικιλία υλικών και μέσων. Ο δάσκαλος υπενθυμίζει στα παιδιά τεχνικές που χρησιμοποίησαν σε προηγούμενες ενότητες και συζητούν πάνω σε αυτές. Τις περιγράφουν και εκφράζουν τις προτιμήσεις και τις απόψεις τους. Επίσης δείχνει έργα καλλιτεχνών με θέμα τα φρούτα και παρατηρούν με ποιον τρόπο τα έχει αποδώσει ο καθένας. Περιγράφουν, συζητούν και εκφράζουν ελεύθερα τις απόψεις τους.

1η σελίδα

Οι δραστηριότητες παρουσιάζονται μέσα από μια ιστορία δύο παιδιών που ο ένας (Μιχάλης) ζωγραφίζει φρούτα και ο άλλος (Νίκος) τα τρώει. Εννοείται ότι οι δραστηριότητες που φτιάχνουν οι μικροί πρωταγωνιστές της ιστορίας είναι και οι προτεινόμενες δραστηριότητες για τα παιδιά. Ο δάσκαλος παρουσιάζει την ιστορία και τα παιδιά διαβάζουν τα κείμενα, σχολιάζουν, συζητούν και περιγράφουν τις φωτογραφίες των δραστηριοτήτων, εστιάζοντας στα χρώματα των φρούτων.

Προτεινόμενη δραστηριότητα

Περιγραφή: Φρούτα ζωγραφισμένα «από έξω»

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση (παρατηρούν, προβληματίζονται και δημιουργούν με ευχάριστο τρόπο).

Υλικά-μέσα: Χαρτί του μέτρου,τέμπερες, πινέλα.

Στάδια εργασίας:

- Ζωγραφίζουν με τέμπερες πάνω σε χαρτί του μέτρου τα φρούτα που θέλουν σε διαφορετικά μεγέθη.
- Δημιουργούν μια αφίσα με γιγάντια φρούτα.

2η σελίδα

Η ιστορία συνεχίζεται. Η φρουτοσαλάτα που θέλει να φτιάξει ο Νίκος γίνεται αφορμή να παρατηρήσουν τις τομές των φρούτων. Τα παιδιά περιγράφουν τα φρούτα που γνωρίζουν και τα σχήματα που βλέπουν όταν κόψουν ένα φρούτο. Επίσης ο δάσκαλος μπορεί να εκμεταλλευτεί το κόψιμο των φρούτων για τα μαθηματικά και να μιλήσουν για το μούρασμα (διαίρεση).

Προτεινόμενη δραστηριότητα

Περιγραφή: Φρούτα ζωγραφισμένα «από μέσα»

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση (παρατηρούν, προβληματίζονται και δημιουργούν με ευχάριστο τρόπο).

Υλικά-μέσα: Χαρτόνια, τέμπερες, δαχτυλομπογιές.

Στάδια εργασίας:

Ζωγραφίζουν με τέμπερες και δαχτυλομπογιές τομές φρούτων. Αν θέλουν, τις μορφοποιούν (βάζουν μάτια, στόμα κ.λπ.).

3η σελίδα

Ο Μιχάλης χαρίζει τη συλλογή του στο Νίκο. Παρατηρούν έργα καλλιτεχνών με θέμα τα φρούτα. Περιγράφουν και συζητούν για το κάθε έργο. Ο δάσκαλος εξηγεί τον όρο «νεκρή φύση». Δεν αναφέρονται τα ονόματα των καλλιτεχνών, αλλά, αν ενδιαφερθούν τα παιδιά, μπορεί να τα αναφέρει ο δάσκαλος και τα παροτρύνει να βρουν έργα καλλιτεχνών με φρούτα και να κάνουν μια μικρή συλλογή.

4η σελίδα

Ο Παύλος και τα χάρτινα φρούτα του γίνονται αφορμή για δημιουργίες με χαρτοπολτό, μόνιπλις, χάρτινες λωρίδες και κλωστές. Ο δάσκαλος αναφέρει τα βιογραφικά στοιχεία του καλλιτέχνη και την ιδιαιτερότητά του ως προς το υλικό που χρησιμοποιεί στα έργα του (χαρτιά από τυπογραφεία).

Προτεινόμενες δραστηριότητες

A) Περιγραφή: Φρούτα με χάρτινες λωρίδες

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση (παρατηρούν, προβληματίζονται και δημιουργούν με ευχάριστο τρόπο).

Υλικά-μέσα: Εφημερίδες, χαρτοταινία, χρωματιστά χαρτιά γλασέ, κόλλα ατλακόλ.

Στάδια εργασίας:

- Κάνουν μπάλες με εφημερίδες και τις τυλίγουν με χαρτοταινίες.
- Κόβουν σε λεπτές λωρίδες τα χαρτιά γλασέ.
- Περνούν με κόλλα την μπάλα που έφτιαξαν και κολλούν τις χάρτινες λωρίδες μέχρι να γεμίσουν όλη την επιφάνεια.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

Με τον ίδιο τρόπο φτιάχνουν με εφημερίδες και άλλα φρούτα και τυλίγουν γύρω τους μάλλινες κλωστές. Δραστηριότητες που βοηθούν την εξάσκηση των δαχτύλων (λεπτή κινητικότητα άνω άκρων).

Β) Περιγραφή: Φρούτα με χαρτοπολτό

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση (παρατηρούν, προβληματίζονται και δημιουργούν με ευχάριστο τρόπο).

Υλικά-μέσα: Εφημερίδες, νερό, κόλλα ατλακόλ, κλωστές, παλιές κρεμάστρες.

Στάδια εργασίας:

Η παρασκευή του χαρτοπολτού έχει εξηγηθεί σε προηγούμενη ενότητα. Με το χαρτοπολτό που θα φτιάξουν θα κάνουν φρούτα και φρουτιέρες. Θα χρωματίσουν τα έργα τους με τέμπερες. Με τα φρούτα μπορούν να φτιάξουν μόνιπλις κρεμώντας τα σε κρεμάστρες και κούκλες για κουκλοθέατρο, μορφοποιώντας τα φρούτα και στηρίζοντάς τα σε ένα ξύλινο πηχάκι.

5η σελίδα

Προετοιμασία για τη γιορτή των φρούτων! Με τις μορφές των φρούτων διακοσμούν όλα τα αντικείμενα που θα χρειαστούν στη γιορτή.

Προτεινόμενη δραστηριότητα

Περιγραφή: Φρούτα με στένσιλ

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση (παρατηρούν, προβληματίζονται και δημιουργούν με ευχάριστο τρόπο).

Υλικά-μέσα: Χαρτόνια, τέμπερες, μολύβια, κόφτης ασφαλείας, πλαστικά ποτήρια και πιάτα.

Στάδια εργασίας:

– Σχεδιάζουν φρούτα σε χαρτόνια και φτιάχνουν μικρά και μεγάλα στένσιλ.

– Με χαρτόκουτα φτιάχνουν στρογγυλές και ορθογώνιες βάσεις για τα ποτήρια και τα πιάτα.

– Με χαρτί του μέτρου φτιάχνουν ένα τραπεζομάντιλο.

Συμπληρώνουν και τα έργα των προηγούμενων σελίδων και δημιουργούν μια εικόνα γεμάτη με τις μορφές των φρούτων.

6η σελίδα

Με όλα τα έργα δημιουργήθηκε μια γιορταστική ατμόσφαιρα με πρωταγωνιστές τα φρούτα. Ο Μιχάλης και ο Νίκος αποχαιρετούν τα παιδιά προτείνοντάς τους να φτιάξουν φρούτα με πολλούς τρόπους και τεχνικές, αλλά και να τα τρώνε γιατί είναι υγιεινά.

Επιδιωκόμενα αποτελέσματα: Η μικρή ιστορία για τα φρούτα έχει διπλό στόχο. Θα αντιληφθούν την ελευθερία στην τέχνη και τους πολλούς τρόπους έκφρασης και δημιουργίας και θα συζητήσουν για τα φρούτα και την υγιεινή διατροφή.

Υποστηρικτικό υλικό και εποπτικά μέσα: Φωτογραφίες με έργα τέχνης με κύριο θέμα τα φρούτα, αληθινά φρούτα ή επίσκεψη σε μανάβικο για να παρατηρήσουν και να καταγράψουν ποικιλία φρούτων, σχημάτων και χρωμάτων.

Πηγές-βιβλιογραφία

2,3. Φωτεινή Στεφανίδη, *Αλφα βήτα*, 1η έκδοση, εκδ. Σίγμα- Φωτεινή Στεφανίδη, Αθήνα 2002.

- 1,4. *Περικλής Πανταζής, 1849-1884*, Ίδρυμα Ευάγγελου Αβέρωφ-Τοσίτσα, Αθήνα 1994.
- 5,6. Γιοχάννες Ίπτεν, *Η Τέχνη του χρώματος*, Κείμενα Εικαστικών Καλλιτεχνών 5, Αθήνα 1998.
- 7,8. *Dutch Painting in soviet Museums*, Aurora Art Puplishers, Leningrad, 1982, Printed and bound in Yugoslavia.
- α. *Τσαρούχης*, αναδρομική έκθεση Γιάννη Τσαρούχη 1928-81, Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης-οκτώβρης 1981, Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης.
- β. Φωτεινή Στεφανίδη, *Χρωματίζω*, 1η έκδοση, εκδ. Σίγμα-Φωτεινή Στεφανίδη, Αθήνα 2002.
- γ. Φωτεινή Στεφανίδη, *Άλφα βήτα*, 1η έκδοση, εκδόσεις Σίγμα-Φωτεινή Στεφανίδη, Αθήνα 2002.
- δ. *Paul Klee, 26 Ιουνίου-12 Σεπτεμβρίου*, Άνδρος 1993, Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης-Ίδρυμα Βασίλη & Ελίζας Γουλανδρή.
- ε. Πάουλ Κλέε, *Η Εικαστική Σκέψη*, Τα μαθήματα στη σχολή Μπάουχάους, Εκδοτικός οίκος Μέλισσα, Αθήνα 1989.

Κατάλογος εικόνων

1. Περικλής Πανταζής, «Ο μικρός κλέφτης», λάδι σε μουσαμά (45,5 x 55,5 εκ.), ιδιωτική συλλογή, Αθήνα.
 2. Φωτεινή Στεφανίδη «Καρπούζι».
 3. Φωτεινή Στεφανίδη «Ρόδι».
 4. Περικλής Πανταζής, «Το παιδί με τα κεράσια», λάδι σε μουσαμά, (61 x 51 εκ.), Ιδιωτική συλλογή, Αθήνα.
 5. Φρανσίσκο Θουρμπαράν, «Λεμόνια, πορτοκάλια και ρόδο», 1598-1664.
 6. Πολ Σεζάν, «Μήλα και πορτοκάλια», 1839-1906.
 7. Martinus Nelliuss, «Still Life», oil on panel, (55 x 45 εκ.), The Pushkin Museum of Fine Arts, Moscow Inv. No 2037.
 8. Pieter de Ringh, «Dessert», oil on panel, (37,8 x 30,6 εκ.), The Deineka Art Gallery, Kursk, Inv. No 401.
- Έργα στο τετράδιο ασκήσεων
- α. Γιάννης Τσαρούχης, «Οι τέσσερις εποχές», 1968, λάδι, (160 x 295 εκ.), συλλογή Ε. Δοξιάδη.
 - β. Φωτεινή Στεφανίδη «Πορτοκάλι».
 - γ. Φωτεινή Στεφανίδη «Λεμόνι».
 - δ. Πάουλ Κλέε, «Βραβευμένο μήλο», 1934, ελαιογραφία σε βαμβακερή μουσελίνα κολημένη σε ξύλο κοντραπλακέ, (55 x 55 εκ.), υπογεγραμμένο στην πίσω όψη, Βέρνη, ιδιωτική συλλογή.
 - ε. Πάουλ Κλέε, «Φρούτο που υποφέρει», ακουαρέλλα, χρώματα λαδιού και μολύβι, (30 x 46,5 εκ.).

Νέοι όροι

Νεκρή φύση: Ζωγραφική αντικειμένων (κατά κανόνα οικιακής χρήσης) ιδωμένων από κοντά.

II. ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Οι ασκήσεις έχουν εμπειρωτικό χαρακτήρα. Στην πρώτη σελίδα, τα παιδιά βλέπουν ένα έργο του Γιάννη Τσαρούχη με τις εποχές, συζητούν για τα φρούτα κάθε εποχής και επιλέγουν ποιας εποχής τα φρούτα θα ζωγραφίσουν.

Στη δεύτερη σελίδα παρατηρούν τα φρούτα της Φωτεινής Στεφανίδη που τα έχει ζωγραφίσει για παιδικά βιβλία, συνδυάζοντας κάθε φρούτο με ένα αίνιγμα ή τραγούδι. Ζωγραφίζουν τα δικά τους φρούτα, γράφουν δίπλα τους ένα αίνιγμα, ένα ποίημα ή κάτι δικό τους.

Στην τρίτη σελίδα βλέπουν δύο έργα του Πάουλ Κλέε, εκφράζουν τις απόψεις τους, συζητούν για φρούτα που είναι όμορφα και για φρούτα που σαπίζουν, ζωγραφίζουν τα δικά τους φρούτα έτσι όπως τα φαντάζονται και τέλος γράφουν ένα φανταστικό διάλογο ανάμεσα στα φρούτα του Κλέε και σε ένα παιδί. Θα παρατηρήσουν βαθύτερα και θα προβληματιστούν για απλά πράγματα που περνούν σχεδόν απαρατήρητα γύρω μας.

Ανάλυση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων του παραρτήματος

1. Τα παιδιά βρίσκουν έργα και άλλων καλλιτεχνών με θέμα τα φρούτα, τα φέρνουν στην τάξη και συζητούν γι' αυτά.
2. Βρίσκουν και άλλους τρόπους να δημιουργήσουν φρούτα. Δεκτές όλες οι προτάσεις.
3. Φέρνουν στην τάξη βιβλία με τη *Φρουτοπία* του Ευγένιου Τριβιζά, τα διαβάζουν και, αν το επιθυμούν, διοργανώνουν μικρή θεατρική ή κουκλοθεατρική παράσταση.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Το θέμα μας συνδέεται διαθεματικά με τα εξής μαθήματα: **Γλώσσα** (παραγωγή λόγου, εμπλουτισμός λεξιλογίου, διάλογος), **Μαθηματικά** (σχήματα, μοίρασμα), **Μελέτη περιβάλλοντος** (φρούτα).

Ο δάσκαλος μπορεί να πραγματοποιήσει την ενότητα μέσα σε ένα πρόγραμμα Αγωγής υγείας. Τα παιδιά με τη βοήθεια της τέχνης θα παρουσιάσουν τα φρούτα με πολλούς και πρωτότυπους τρόπους και θα καλέσουν και άλλα σχολεία σε μια συνάντηση εικαστική, όπου η φιλοξενία θα περιέχει πολλές φρουτοσαλάτες! Ταυτόχρονα θα ερευνούν και θα γνωρίζουν τους τρόπους που εκφράζονται και δημιουργούν και οι μεγάλοι καλλιτέχνες. Μέσα από αυτό το δημιουργικό παιχνίδι θα αναπτυχθεί η φαντασία των παιδιών και θα κατανοηθούν καλύτερα οι εικαστικές τους γνώσεις.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Τα παιδιά, με ευχάριστο και δημιουργικό τρόπο, θα κατανοήσουν ότι υπάρχουν πολλοί τρόποι έκφρασης στην τέχνη και ότι το ίδιο θέμα μπορεί να αποδοθεί με διαφορετικές τεχνικές και υλικά.

ΕΝΟΤΗΤΑ Δ

Ταξίδια στο φανταστικό κόσμο των δημιουργών

Δ1. ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ: «Ταξίδια με το ζωγράφο της χαράς και του ονείρου»

Επιλογή θέματος

Με αφορμή τον **5ο άξονα** το θέμα διασυνδέεται: **1ος άξονας:** τυχαίο και άχρηστο υλικό, μαρκαδόροι, χαρτιά, κόλλες. **2ος άξονας:** γραμμές, χρώματα, σχήματα, μορφές. **3ος άξονας:** θέματα από μνήμη, φαντασία. **4ος άξονας:** ζωγραφική, κολάζ, κατασκευές. **5ος άξονας:** γνωριμία με τον Έλληνα καλλιτέχνη Αλέξη Ακριθάκη. **6ος άξονας:** απλή περιγραφή έργων τέχνης, συναισθηματική προσέγγιση έργων τέχνης.

Βασικός στόχος: Να γνωρίσουν τα παιδιά το σύγχρονο καλλιτέχνη Αλέξη Ακριθάκη και το έργο του και να δημιουργήσουν πρωτότυπες κατασκευές με απλά υλικά.

Επιμέρους στόχοι

- Να δημιουργήσουν με διαφορετικούς τρόπους, υλικά και τεχνικές.
- Να καλλιεργήσουν τη φαντασία τους.
- Να ευαισθητοποιηθούν, να ονειρευτούν και να εκφράσουν ελεύθερα τα συναισθήματά τους.
- Να καταθέσουν γνώσεις από άλλα μαθήματα και προσωπικές εμπειρίες και να καλλιεργηθεί ο προφορικός τους λόγος.
- Να παίξουν και να ευχαριστηθούν με τα έργα που θα δημιουργήσουν.

Χρόνος: 2 διδακτικές ώρες. Τα παιδιά με τη βοήθεια του βιβλίου τους θα γνωρίσουν τον Αλέξη Ακριθάκη και το έργο του. Θα σχολιάσουν, θα εκφράσουν τις απόψεις τους, θα χωριστούν σε ομάδες και θα δημιουργήσουν όποιες κατασκευές επιθυμούν.

Σημ. Οι προαναφερόμενοι χρόνοι είναι ενδεικτικοί και ο δάσκαλος μπορεί να τους προσαρμόσει κατά την κρίση του και σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα των παιδιών.

Κίνητρα: Το ισχυρότερο κίνητρο είναι το φανταστικό ταξίδι. Θα κερδίσει το ενδιαφέρον των παιδιών και θα δημιουργήσουν με ευχαρίστηση. Ο δάσκαλος μπορεί να προκαλέσει τα παιδιά να προετοιμάσουν πολλά φανταστικά ταξίδια σε μαγικές χώρες... ακόμα και στο διάστημα.

I. ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΤΗ

Γενική μέθοδος: Ο δάσκαλος θα αξιοποιήσει τις βιωματικές εμπειρίες των παιδιών, τις παρατηρήσεις και τις γνώσεις τους. Η μορφή διδασκαλίας εναλλάσσεται ανάλογα με τους στόχους και τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα. Η παρατήρηση και η συζήτηση θα βοηθήσουν τα παιδιά να προσεγγίσουν τα έργα του Ακριθάκη και στη συνέχεια θα σκεφθούν και θα δημιουργήσουν τα δικά τους έργα.

Επεξεργασία και εφαρμογή της ενότητας

Εισαγωγή (προβληματισμός). «Ετοιμάσου!!! Ένα μαγικό ταξίδι αρχίζει...», είναι μια καλή εισαγωγή στο θέμα που θα τραβήξει το ενδιαφέρον και την περιέργεια των παιδιών.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

1η σελίδα

Διαβάζουν τα κείμενα της σελίδας και εκφράζουν τις απόψεις τους. Ταυτόχρονα παρατηρούν, περιγράφουν και σχολιάζουν τα έργα του Ακριθάκη. Ο δάσκαλος αναφέρει λίγα λόγια για τον καλλιτέχνη και προκαλεί τα παιδιά να επιστρατεύσουν τη φαντασία τους και να «ταξιδέψουν» σε όποια μαγική χώρα επιθυμούν.

Προτεινόμενη δραστηριότητα

Με αφορμή τα έργα του Ακριθάκη φτιάχνουν μια ιστορία για ένα ταξίδι που θα ήθελαν να κάνουν. Αν θέλουν, γράφουν τις ιστορίες τους και τις ενώνουν φτιάχνοντας ένα μικρό βιβλίο.

2η σελίδα

Ταξίδια σε φανταστικούς ουραμούς, απογειωθείτε... Προτείνονται δύο δημιουργίες: ένα κολάζ και μια κατασκευή αερόστατου.

Προτεινόμενη δραστηριότητα

Περιγραφή: Κολάζ με αερόστατα, αεροπλάνα, ελικόπτερα, χαρταετούς και βαλίτσες.

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση (παρατηρούν, προβληματίζονται και δημιουργούν με ευχάριστο τρόπο).

Υλικά-μέσα: Χαρτόνια, χρωματιστά χαρτιά, κόλλες, μπλε χαρτί του μέτρου, ψαλίδια.

Στάδια εργασίας:

- Σχεδιάζουν σε χαρτόνια βαλίτσες και τα μεταφορικά μέσα που θέλουν και τα κόβουν.
- Κολλούν πάνω τους χρωματιστά χαρτιά με όποιον τρόπο θέλουν.
- Τα κολλούν στο χαρτί του μέτρου και δημιουργούν έναν ουρανό γεμάτο με αεροπλάνα, αερόστατα, ελικόπτερα και βαλίτσες.

Προτεινόμενη δραστηριότητα

Περιγραφή: Κατασκευή αερόστατου.

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση (παρατηρούν, προβληματίζονται και δημιουργούν με ευχάριστο τρόπο).

Υλικά-μέσα: Ένα μεγάλο μπαλόνι, εφημερίδες, κόλλα ατλακόλ, χρωματιστά χαρτιά, ένα μικρό χαρτόκουτο, σπάγκος.

Στάδια εργασίας:

- Κόβουν σε λωρίδες τις εφημερίδες.
- Απλώνουν κόλλα πάνω στο μπαλόνι και κολλούν τις λωρίδες έτσι ώστε να καλυφθεί όλο το μπαλόνι. Κάνουν το ίδιο τέσσερις φορές για να γίνει πιο γερή η κατασκευή τους.
- Περιμένουν να στεγνώσει και κολλούν χρωματιστά χαρτιά με όποιον τρόπο θέλουν.
- Κολλούν επίσης χρωματιστά χαρτιά και σε ένα μικρό κουτί και το μετατρέπουν σε πολύχρωμη βαλίτσα-κιβώτιο.
- Ενώνουν με σπάγκους το μπαλόνι και το κιβώτιο και το αερόστατο είναι έτοιμο.

3η σελίδα

«Το τρένο των χρωμάτων ξεκινά, επιβιβαστείτε...» Προτείνεται η κατασκευή ενός πολύχρωμου τρένου.

Προτεινόμενη δραστηριότητα

Περιγραφή: Το τρένο των χρωμάτων.

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση (προβληματίζονται, παρατηρούν και δημιουργούν με ευχάριστο τρόπο).

Υλικά-μέσα: Χαρτόκουτα, τέμπερες, πινέλα, χρωματιστά χαρτιά.

Στάδια εργασίας:

- Χρωματίζουν με άσπρη τέμπερα τα χαρτόκουτα.
- Με τα χρωματιστά χαρτιά φτιάχνουν βαλίτσες και τις κολλούν περιμετρικά στα κουτιά (σε πέντε από τις έξι έδρες των κουτιών).
- Φτιάχνουν τις χειρολαβές των βαλιτσών και τις ρόδες του τρένου και τα τοποθετούν στα χαρτόκουτα.

- Συναρμολογούν τα βαγόνια και τη μηχανή του τρένου και η κατασκευή είναι έτοιμη.

Επιδιωκόμενα αποτελέσματα: Τα παιδιά θα γνωρίσουν το έργο του Αλέξη Ακριθάκη, θα ευαισθητοποιηθούν και θα δημιουργήσουν με φαντασία και πρωτοτυπία.

Υποστηρικτικό υλικό και εποπτικά μέσα: Φωτογραφίες με πολλά και διαφορετικά μεταφορικά μέσα, κάρτες, κάρτες διαφόρων χωρών. Φωτογραφίες σταθμών, λιμανιών, αεροδρομίων κ.λπ.

Πηγές-βιβλιογραφία

- 1,3,4,5, 1τ. Ακριθάκης, Εκδ. Ιτανός, Ίδρυμα Ιωάννου Φ. Κωστόπουλου.
2. Ακριθάκης, *Σκέψεις και ζωγραφοϊστορίες*, Εκδ. Ιτανός, Ίδρυμα Ιωάννου Φ. Κωστόπουλου.

Κατάλογος εικόνων

1. Ακριθάκης, «Αεροπλάνο», ξύλο και νέον, (1,50 x 1,85 εκ.), Συλλογή Μακεδονικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης.
2. α) *Σχέδιο του Ακριθάκη*. β) *Πολλές βαλίτσες'* (λεπτομέρεια), λάδι σε μουσαμά, 1973 (1,00 x 1,28 εκ.), Συλλογή Ζ. Πορταλάκη.
3. Ακριθάκης, «Χάρτης», λάδι σε μουσαμά, 1972 (0,60 x 0,50 εκ.)
4. Ακριθάκης, «Βαλίτσα με ρόδες», λάδι, 1973 (1,17 x 1,28 εκ.), Συλλογή Ζ. Πορταλάκη.

Τετράδιο εργασιών

- 1τ. «Λεπτομέρεια από σχέδιο του Ακριθάκη (βαλίτσα)», Σχέδιο του Ακριθάκη, σελ.178.

Νέοι όροι

Κολάζ: Σύνθεση που αποτελείται από ποικίλα υλικά (χαρτί, ύφασμα, φωτογραφίες, σπάγκους κ.λπ.). Πολλές φορές συνδυάζεται με σχέδιο ή ζωγραφική.

Κατασκευές: Έργα σε τρεις διαστάσεις από ποικίλα υλικά (ξύλα, χαρτόνια, χαρτιά, σύρμα, τενεκέ κ.λπ.). Ο Πικάσο το 1912 παρουσίασε τα πρώτα δείγματα του είδους και το 1914 ο Τάτλιν εξέθεσε στη Μόσχα τα πρώτα δικά του «αντιανάγλυφα» και «γωνιακά ανάγλυφα». Με τις κατασκευές ασχολήθηκαν ιδιαίτερα οι γλύπτες. Οι πρώτες κατασκευές χρονολογούνται το 1914 (ασαμπλάζ).

II. ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Οι ασκήσεις έχουν εμπεδωτικό χαρακτήρα. α) Τα παιδιά παρατηρούν το σχέδιο του

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

Ακριθάκη, το περιγράφουν και το χρωματίζουν. β) Ζωγραφίζουν τις δικές τους βαλίτσες με όποια χρώματα θέλουν, αρκεί να βάλουν σε κάθε σχήμα διαφορετικό χρώμα.

Ανάλυση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων του παραρτήματος

1. Τα παιδιά φτιάχνουν διαστημόπλοια, αστροναύτες και... τις βαλίτσες τους και ταξιδεύουν στο διάστημα.

2. Ζωγραφίζουν τη χώρα που θέλουν να επισκεφθούν και της δίνουν ένα φανταστικό όνομα.

3. Συζητούν και καταγράφουν τα επαγγέλματα που έχουν σχέση με τη λέξη «ταξίδι». Επίσης φτιάχνουν έναν κατάλογο με τα αντικείμενα που θα έβαζαν στη βαλίτσα τους εάν επρόκειτο να κάνουν ένα ταξίδι.

Η μέθοδος για τις παραπάνω δραστηριότητες είναι βιωματική (παρατηρούν, προβληματίζονται, πειραματίζονται, δημιουργούν). Τα υλικά και τα μέσα που θα χρειαστούν είναι: κόλλες, χρωματιστά χαρτιά, τέμπερες, φελιζόλ, χαρτόκουτα.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Το θέμα μας συνδέεται διαθεματικά με τα εξής μαθήματα: **Γλώσσα** (παραγωγή λόγου, εμπλουτισμός λεξιλογίου), **Μαθηματικά** (μετρήσεις, αριθμοί, σχήματα), **Μελέτη περιβάλλοντος** (μεταφορικά μέσα, χάρτες, ταξίδια), **Φυσική αγωγή** (τρέξιμο, άλματα, παιχνίδια κινητικά), **Μουσική αγωγή** (τραγούδια για ταξίδια και μεταφορικά μέσα, ρυθμός αργός-γρήγορος).

Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να γίνει αφορμή και για περαιτέρω εμπάθυνση στο θέμα με ένα οργανωμένο σχέδιο εργασίας, που μπορεί να διαρκέσει όλη τη χρονιά. Τα παιδιά θα χωριστούν σε ομάδες και θα διαπραγματευθούν το θέμα τους με ποικίλους και πρωτότυπους τρόπους, σύμφωνα με τις εμπειρίες και τα ενδιαφέροντά τους. Θα εργαστούν για ένα φανταστικό ταξίδι σε ένα φανταστικό μέρος και θα προετοιμαστούν με φαντασία και συναίσθημα.

Α. Θα γίνουν ταξιδιωτικοί πράκτορες και θα ψάξουν να βρουν διαφημιστικά ταξιδιωτικά φυλλάδια. Θα φτιάξουν δικούς τους χάρτες με φανταστικούς και όμορφους τόπους.

Β. Θα ερευνήσουν και θα παρουσιάσουν τα μέσα μεταφοράς που χρησιμοποίησε ο άνθρωπος από παλιά έως σήμερα για τα ταξίδια του.

Γ. Θα βρουν τραγούδια και ποιήματα που μιλούν για όμορφες χώρες και ταξίδια, θα κάνουν μια συλλογή και θα την εικονογραφήσουν.

Δ. Θα βρουν τις κατάλληλες κινήσεις και θα αναπαραστήσουν όλα τα μεταφορικά μέσα με το σώμα τους.

Ε. Θα ψάξουν να βρουν και άλλα έργα του Αλέξη Ακριθάκη και θα δημιουργήσουν ένα εικαστικό ενημερωτικό φυλλάδιο. Επίσης θα ψάξουν σε εγκυκλοπαίδειες για την ιστορία της βαλίτσας και τη μορφή της από παλιά έως σήμερα.

Όλες οι ομάδες ταυτόχρονα θα δημιουργούν έργα και κατασκευές με σκοπό την προετοιμασία τους για το φανταστικό ταξίδι. Θα επισκεφθούν αεροδρόμια, σιδηροδρομικούς σταθμούς, λιμάνια, ΚΤΕΛ και θα πάρουν συνεντεύξεις από τους υπεύθυνους των σταθμών και τους οδηγούς. Θα παρουσιάσουν τις εργασίες τους σε μια εκδήλωση στο σχολείο, όπου θα καλέσουν συμμαθητές, δασκάλους και γονείς σε ένα ταξίδι με πιλότο τη φαντασία.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Τα παιδιά, με ευχάριστο και δημιουργικό τρόπο, θα ταξιδέψουν σε φανταστικές χώρες και θα πραγματοποιήσουν τα δικά τους ταξίδια με συντροφιά τον Αλέξη Ακριθάκη.

Δ2. ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ: «Άνθρωποι στη σειρά»**Επιλογή θέματος**

Με αφορμή τον **5ο άξονα** το θέμα διασυνδέεται: **1ος άξονας:** μαρκαδόροι, τέμπερες, χαρτιά, χαρτόνια, χαρτόκουτα, κόλλες κ.λπ. **2ος άξονας:** γραμμές, χρώματα, σχήματα, μορφές. **3ος άξονας:** θέματα από παρατήρηση, μνήμη, φαντασία, συναισθήματα, περιβάλλον. **4ος άξονας:** ζωγραφική, κολάζ, κατασκευές. **5ος άξονας:** γνωριμία με τον καλλιτέχνη Γιάννη Γαϊτή και το έργο του. **6ος άξονας:** απλή περιγραφή έργων τέχνης, συναισθηματική προσέγγιση έργων τέχνης.

Βασικός στόχος: Να γνωρίσουν τα παιδιά το Γιάννη Γαϊτή και το έργο του, να ευαισθητοποιηθούν και να εκφράσουν τις απόψεις και τα συναισθήματά τους.

Επιμέρους στόχοι

- Να δημιουργήσουν με διαφορετικούς τρόπους, υλικά και τεχνικές.
- Να ορίσουν περιγράμματα και να δημιουργήσουν με αυτά.
- Να παρατηρήσουν χρώματα, γραμμές και σχήματα πάνω στις μορφές του Γαϊτή και να τις συγκρίνουν μεταξύ τους.
- Να προβούν σε πιο τολμηρές και δύσκολες κατασκευές, αρχικά με τη βοήθεια του δασκάλου και έπειτα μόνα τους.
- Να παίξουν και να ευχαριστηθούν με τα έργα που θα δημιουργήσουν.
- Να προβληματιστούν και να δώσουν τις δικές τους απαντήσεις για τις πολλαπλές και όμοιες φιγούρες του καλλιτέχνη.

Χρόνος: 2 διδακτικές ώρες. Τα παιδιά με τη βοήθεια του βιβλίου τους θα γνωρίσουν τα έργα του Γαϊτή και στη συνέχεια θα επιλέξουν ποιες δραστηριότητες επιθυμούν να πραγματοποιήσουν.

Σημ. Οι προαναφερόμενοι χρόνοι είναι ενδεικτικοί και ο δάσκαλος μπορεί να τους προσαρμόσει κατά την κρίση του και σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα των παιδιών.

Κίνητρα: Η ιδιαιτερότητα των έργων του Γαϊτή (πολλοί όμοιοι άνθρωποι στη σειρά) θα τραβήξει το ενδιαφέρον των παιδιών. Ο δάσκαλος μπορεί να επεκτείνει το θέμα και να καλέσει τα παιδιά να προβούν σε διαδικασίες αναπαραγωγής ομοίων πραγμάτων με διάφορους τρόπους (στένσιλ, τυπώματα, φωτοτυπίες, πατρόν).

I. ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΤΗ

Γενική μέθοδος: Ο δάσκαλος θα αξιοποιήσει τις βιωματικές εμπειρίες των παιδιών, τις παρατηρήσεις και τις γνώσεις τους. Η μορφή διδασκαλίας εναλλάσσεται ανάλογα με τους στόχους και τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα. Η παρατήρηση και η συζήτηση αρχικά θα εισάγουν τα παιδιά στο θέμα και θα ακολουθήσουν ο προβληματισμός, η έρευνα και η δημιουργία.

Επεξεργασία και εφαρμογή της ενότητας

Εισαγωγή (προβληματισμός). Φωτογραφίες με πολλά και όμοια πράγματα στη σειρά

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

(προϊόντα, πτηνά, άνθρωποι). Επίσης φωτογραφίες από παρελάσεις θα γίνουν καλή αφορμή για εισαγωγή στο θέμα.

1η σελίδα

Διαβάζουν τον τίτλο της ενότητας και συζητούν γι' αυτόν. Ταυτόχρονα παρατηρούν τα έργα του Γαϊτή, περιγράφουν τις μορφές, τις συγκρίνουν και καταλήγουν ότι ο καλλιτέχνης έφτιαξε μια ανθρώπινη μορφή την οποία επαναλαμβάνει με ελάχιστες διαφορές σχεδόν σε όλο του το έργο. Προβληματίζονται και εκφράζουν τη γνώμη τους γι' αυτό, καθώς και τι νιώθουν βλέποντας αυτές τις φιγούρες.

Προτεινόμενη δραστηριότητα

Φτιάχνουν με την τεχνική του στένσιλ μια ανθρώπινη φιγούρα και την επαναλαμβάνουν πολλές φορές, πετυχαίνοντας έτσι την πολλαπλότητα και την ομοιότητα των μορφών. Μπορούν, επίσης, το θετικό στοιχείο του στένσιλ (το εσωτερικό κομμάτι) να το χρησιμοποιήσουν ως τύπωμα και να πολλαπλασιάσουν την ανθρώπινη φιγούρα και με στένσιλ και με τυπώματα.

2η σελίδα

Με αφορμή τα έργα του Γαϊτή, τα παιδιά δημιουργούν ίδιες μορφές και φτιάχνουν παιχνίδια κατανοώντας καλύτερα το έργο του καλλιτέχνη.

Προτεινόμενες δραστηριότητες

A) Περιγραφή: Άνθρωποι και ποδήλατα.

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση (παρατηρούν, πειραματίζονται και δημιουργούν με ευχάριστο τρόπο).

Υλικά-μέσα: Χαρτόνια, χαρτόκουτες, ψαλίδια, μολύβια, κόλλες, τετράδια αριθμητικής και γραφής, λεπτά ξυλάκια.

Στάδια εργασίας:

– Σχεδιάζουν σε χαρτόνια το περίγραμμα ενός ανθρώπου (προφίλ). Αν δυσκολευτούν τους βοηθάει ο δάσκαλος.

– Το κόβουν και το πολλαπλασιάζουν πολλές φορές.

– Κάνουν το ίδιο και με κύκλους.

– Τοποθετούν στη σειρά: ρόδα, άνθρωπο, ρόδα, άνθρωπο, ρόδα και περνούν στη μέση των χαρτονιών ένα λεπτό ξυλάκι.

– Η κατασκευή στηρίζεται μόνη της. Αν θέλουν, κολλούν πάνω στις μορφές τις σελίδες των παλιών τετραδίων τους, παίζοντας με τις γραμμές και τα σχήματα που θα δημιουργηθούν.

B) Περιγραφή: Άνθρωποι με καρτσάκια.

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση (παρατηρούν, πειραματίζονται και δημιουργούν με ευχάριστο τρόπο).

Υλικά-μέσα: Χαρτόνια, χαρτόκουτα, ψαλίδια, μολύβια, κόλλες, τετράδια αριθμητικής και γραφής, λεπτά ξυλάκια.

Στάδια εργασίας:

Εργάζονται με τον παραπάνω τρόπο με τη διαφορά ότι τοποθετούν τις ανθρώπινες φιγούρες μέσα σε χαρτόκουτα. Τα διακοσμούν όπως θέλουν.

3η σελίδα

Η προσέγγιση του έργου του Γαίτη γίνεται με το σώμα των παιδιών.

Προτεινόμενη δραστηριότητα

Περιγραφή: Παιδιά στη σειρά.

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση (προβληματίζονται, παρατηρούν και δημιουργούν με ευχάριστο τρόπο).

Υλικά-μέσα: Χοντρά χαρτόνια, τέμπερες, πινέλα, παλιά τετράδια, χαρτιά μελιμετρέ, εφημερίδες.

Στάδια εργασίας:

– Σχεδιάζουν το περίγραμμα του σώματός τους μέχρι το λαιμό πάνω σε χοντρό χαρτόνι και το κόβουν.

– Κολλούν πάνω στο χαρτόκουτο φύλλα τετραδίων ή μελιμετρέ και ντύνουν το κοστούμι τους με γραβάτα, τσέπες, κ.λπ.

– Φτιάχνουν καπέλα με πλαστικά κεσεδάκια κολλώντας γύρω γύρω μια λωρίδα χαρτί και αν θέλουν κολλούν πάνω τους τα ίδια φύλλα με γραμμές και σχήματα.

– «Φορούν» τα κοστούμια και τα καπέλα και δημιουργούν μια θεατρική αναπαράσταση των ανθρώπων του Γαίτη.

Περίληψη της ενότητας: Προσπαθούν να φτιάξουν μια ιστορία με τις προτεινόμενες λέξεις και να τη ζωγραφίσουν. Το αποτέλεσμα θα εκφράζει την πολλαπλότητα, την ομοιότητα και –ίσως– την αποξένωση των ανθρώπων.

Επιδιωκόμενα αποτελέσματα: Τα παιδιά θα γνωρίσουν και θα κατανοήσουν το έργο του Έλληνα καλλιτέχνη Γιάννη Γαίτη και με αφορμή το έργο του θα δημιουργήσουν με διαφορετικό και πρωτότυπο τρόπο.

Υποστηρικτικό υλικό και εποπτικά μέσα: Φωτογραφίες με περιεχόμενο την πολλαπλότητα και ομοιότητα των πραγμάτων (προϊόντα, πουλιά, άνθρωποι, μηχανήματα), εργοστάσια παραγωγής κ.λπ.

Πηγές-βιβλιογραφία

3, 4, 1τ. Γιάννης Γαίτης, *Αφιέρωμα*, ΙΘ΄ ΔΗΜΗΤΡΙΑ, Δήμος Θεσσαλονίκης, Βαφοπούλειο Πνευματικό Κέντρο, 19 Οκτωβρίου-20 Νοεμβρίου 1994.

1, 2, 5. *The Art magazine*, τεύχος 10, Σεπτέμβριος 1984, σελ. 46-47.

Κατάλογος εικόνων

1. Γιάννης Γαίτης, *«Γενικές μεταφορές»*, 1984, Μέταλλο, Εθνική Πινακοθήκη, Αθήνα.

2. Γιάννης Γαίτης, *«Εις επίσκεψην»*, γλυπτό, 1970.

3. Γιάννης Γαίτης, *«Η παρέλαση»*, κατασκευή από ξύλο, 1973-75.

4. Γιάννης Γαίτης, *«Ο άνθρωπος με το ποδήλατο»*, 1967, Λάδι σε καμβά, (0,45 x 0,33 εκ.)

5. Γιάννης Γαίτης, *«Λεπτομέρεια από το αεροπλάνο»*, 1967.

II. ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Η άσκηση έχει εμπεδωτικό χαρακτήρα. Τα παιδιά παρατηρούν τις φιγούρες των πέντε όμοιων ανθρώπινων μορφών και τις χρωματίζουν με χρώματα της επιλογής τους. Προ-

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

σέχουν να δημιουργήσουν γραμμές και σχήματα, έτσι όπως δημιουργεί τις φιγούρες του ο Γιάννης Γαϊτης.

Ανάλυση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων του παραρτήματος

1. Τα παιδιά βρίσκουν πληροφορίες για τον καλλιτέχνη Γιάννη Γαϊτη και το έργο του.
2. Δημιουργούν και άλλες μορφές που θέλουν και τις παρουσιάζουν πολλαπλές.

Η μέθοδος για τις παραπάνω δραστηριότητες είναι βιωματική (ερευνούν, παρατηρούν, προβληματίζονται, δημιουργούν).

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Το θέμα μας συνδέεται διαθεματικά με τα εξής μαθήματα: **Γλώσσα** (παραγωγή λόγου, εμπλουτισμός λεξιλογίου, περιγραφικός λόγος), **Μαθηματικά** (μετρήσεις, σχήματα, ισορροπία), **Μελέτη περιβάλλοντος** (καταναλωτικά προϊόντα, αναγκαιότητα πολλαπλασιασμού, απομόνωση και αποξένωση των ανθρώπων), **Φυσική αγωγή** (παιχνίδια κινητικά, στατικά: κόκκινο φως).

Τα παιδιά θα χωριστούν σε ομάδες και θα πραγματευθούν το θέμα τους με ποικίλους και πρωτότυπους τρόπους, σύμφωνα με τις εμπειρίες και τα ενδιαφέροντά τους.

Α ομάδα: Θα συλλέξουν φωτογραφικό υλικό από εργοστάσια, σούπερ μάρκετ, μανάβικα κ.λπ., όπου είναι ορατό το φαινόμενο των πολλών και ομοίων πραγμάτων τοποθετημένων σε μια σειρά.

Β ομάδα: Θα κάνουν το ίδιο με αγέλες ζώων, θερμοκήπια λουλουδιών, σμήνη πουλιών.

Γ ομάδα: Θα βρουν στη διακόσμηση (είδη λαϊκής παράδοσης, πλακάκια, πατώματα κ.λπ.) τα επαναλαμβανόμενα μοτίβα και θα τα παρουσιάσουν στην τάξη.

Δ ομάδα: Θα βρουν φωτογραφίες παρελάσεων σχολείων και στρατού, σύγχρονες αλλά και από την ιστορία.

Ε ομάδα τέχνης: Θα ψάξουν να βρουν εικαστικά έργα και έργα άλλων καλλιτεχνών που έχουν παρουσιάσει όμοια αντικείμενα πολλές φορές και θα φτιάξουν μια μεγάλη αφίσα.

Όλες οι ομάδες ταυτόχρονα θα δημιουργούν έργα και κατασκευές με σκοπό μια εκδήλωση-παρουσίαση της τάξης τους, την οποία μπορούν να τη δημοσιεύσουν στη σχολική ή σε κάποια τοπική εφημερίδα.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Τα παιδιά, με ευχάριστο τρόπο, θα αντιληφθούν το φαινόμενο της πολλαπλότητας των αντικειμένων, τρόπους αναπαραγωγής και δημιουργίας και θα ευαισθητοποιηθούν κοινωνικά.

Δ3. ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ: «Καράβι που ταξιδεύει στο όνειρο»

Επιλογή θέματος

Με αφορμή τον **5ο άξονα**, το θέμα διασυνδέεται: **1ος άξονας:** μαρκαδόροι, τέμπρες, χαρτιά, χαρτόνια, χαρτόκουτα, κόλλες κ.λπ. **2ος άξονας:** γραμμές, χρώματα, σχήματα, μορφές. **3ος άξονας:** παρατήρηση του δομημένου περιβάλλοντος, θέματα με φαντασία και συναίσθημα. **4ος άξονας:** ζωγραφική, κολάζ, κατασκευές. **5ος άξονας:** διάλογος των έργων του Αλέξη Ακριθάκη και του Γιάννη Γαϊτη. **6ος άξονας:** συναισθη-

ματική προσέγγιση έργων τέχνης, παιχνίδια με έργα τέχνης.

Βασικός στόχος: Να δημιουργήσουν τα παιδιά «παντρεύοντας» το έργο του Α. Ακριθάκη και του Γ. Γαϊτή και να κατανοήσουν μέσα από το παιχνίδι τους διαφορετικούς τρόπους έκφρασης των δύο καλλιτεχνών.

Επιμέρους στόχοι

- Να αφήσουν τη φαντασία τους ελεύθερη και να τη διοχετεύσουν σε δημιουργικούς δρόμους.
- Να αντιληφθούν τρόπους και παιχνίδια μέσα από τα οποία μπορούν να συνδυαστούν και να κάνουν διάλογο διαφορετικά έργα τέχνης και διαφορετικοί καλλιτέχνες.
- Να εμπεδώσουν το έργο των δύο καλλιτεχνών.
- Να δουν μια συνθετική ομαδική εργασία και να προβληματιστούν για την οργάνωσή της.
- Να παίξουν και να ευχαριστηθούν με τα έργα που θα δημιουργήσουν.

Χρόνος: Ο χρόνος εξαρτάται από το ενδιαφέρον των παιδιών. Αν αποφασίσουν να δημιουργήσουν ένα ομαδικό έργο με αφορμή τους πειρατές του ονείρου, μπορεί να χρειαστούν δύο ή και τέσσερις διδακτικές ώρες.

Κίνητρα: Το παιχνίδι και το μπέρδεμα των έργων είναι το κίνητρο που θα προκαλέσει τα παιδιά να δημιουργήσουν, να παίξουν και να απολαύσουν τα έργα τους.

I. ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΤΗ

Γενική μέθοδος: Ο δάσκαλος θα αξιοποιήσει τις βιωματικές εμπειρίες των παιδιών, τις παρατηρήσεις και τις γνώσεις τους από τις δύο προηγούμενες ενότητες. Θα διοργανώσει ένα φανταστικό ταξίδι με καπετάνιους τους δύο καλλιτέχνες και τα έργα τους. Με παιγνιώδη τρόπο θα επιτευχθούν οι στόχοι της ενότητας.

Επεξεργασία και εφαρμογή της ενότητας

Εισαγωγή (προβληματισμός). Η ενότητα αποτελεί μια μικρή έκκληση για τα παιδιά και ως τέτοια μπορεί να την παρουσιάσει ο δάσκαλος και να τα καλέσει σ' ένα φανταστικό ταξίδι, αυτή τη φορά στη θάλασσα!

1η σελίδα

Ένα καράβι που ταξιδεύει στο όνειρο! Ο Ακριθάκης, ο Γαϊτής και τα παιδιά ταξιδεύουν στα πέλαγα με ένα καράβι «καλλιτεχνικό». Τα παιδιά παρατηρούν τη φωτογραφία και περιγράφουν τις λεπτομέρειες της κατασκευής. Είναι εμφανές ότι τα έργα των δύο καλλιτεχνών έχουν συναντηθεί και μερικές φορές έχουν αντιστραφεί. Τα γραμμωτά και τυποποιημένα ανθρωπάκια του Γαϊτή έγιναν πολύχρωμα και χαρούμενα και οι βαλίτσες του Ακριθάκη απέκτησαν αυστηρές γραμμές. Τα παιδιά εκφράζουν ελεύθερα τις απόψεις τους γι' αυτό το εικαστικό παιχνίδι και συζητούν για το πώς θα μπορούσαν τα ίδια να διοργανώσουν στην τάξη τους το δικό τους ταξίδι, καθώς και με ποιον τρόπο θα κατασκευάσουν το καράβι τους.

Περιγραφή: Ένα φανταστικό καράβι.

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση (παρατηρούν, πειραματίζονται και δημιουργούν με ευχάριστο τρόπο).

Υλικά-μέσα: Χαρτόνια, μικρά και μεγάλα χαρτόκουτα, ψαλίδια, μολύβια, κόλλες,

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

τετράδια αριθμητικής και γραφής, λεπτά ξυλάκια, χρωματιστά χαρτιά γλασέ.

Στάδια εργασίας:

– Φτιάχνουν το καράβι από ένα μεγάλο χαρτόκουτο, σχεδιάζουν το περίγραμμα με όποιον τρόπο και όποιο σχήμα επιθυμούν και το κόβουν με τη βοήθεια του δασκάλου. Ντύνουν το μισό καράβι με χαρτιά μελιμετρέ και το άλλο μισό με πολύχρωμα σχήματα..

– Με χαρτόνια φτιάχνουν σημαίες, βαλίτσες, άγκυρες, ανθρωπάκια και ό,τι άλλο επιθυμούν.

– Ντύνουν τις κατασκευές τους με χρωματιστά χαρτιά φτιάχνοντας τις βαλίτσες του Ακριθάκη. Σε άλλες κολλούν χαρτιά μελιμετρέ. Αν θέλουν, μπορούν να χρησιμοποιήσουν και τέμπερες.

– Στερεώνουν στη μέση του караβιού έναν κύλινδρο χάρτινο (θήκη για κουρτινόξυλα) και δένουν σπάγκους στις άκρες του караβιού.

– Κρεμούν από τους σπάγκους τις κατασκευές τους και συμπληρώνουν με τη δική τους φαντασία το καράβι τους.

– Φτιάχνουν δύο κοστούμια, το ένα όπως του Γαϊτή και το άλλο με τα χρώματα του Ακριθάκη. Κάνουν το ίδιο και με τα καπέλα και τα φορούν.

Σημ. Τα παιδιά με τον ίδιο τρόπο μπορούν να φτιάξουν εκτός από καράβι και όποιο άλλο μεταφορικό μέσο επιθυμούν.

Επιδιωκόμενα αποτελέσματα: Τα παιδιά θα προσεγγίσουν παίζοντας το έργο των δύο καλλιτεχνών και θα κατανοήσουν καλύτερα τις διαφορές που έχουν.

Υποστηρικτικό υλικό και εποπτικά μέσα: Έργα των δύο καλλιτεχνών από τις προηγούμενες ενότητες, διαφημιστικά τουριστικών γραφείων κ.λπ.

II. ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Η άσκηση έχει εμπεδωτικό χαρακτήρα. Τα παιδιά θα ζωγραφίσουν ένα καράβι και θα προσέξουν να το κάνουν μισό σαν του Γαϊτή και μισό σαν του Ακριθάκη.

Ανάλυση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων του παραρτήματος

1. Τα παιδιά θα κάνουν παιχνίδια με γνωστά τους μικρά ποιήματα. Θα ανακατέψουν τις στροφές δύο ποιημάτων, θα τα διαβάσουν, θα συζητήσουν και θα κατανοήσουν ότι αυτό το παιχνίδι μπορούν να το κάνουν όχι μόνο σε έργα τέχνης, αλλά και στην ποίηση και στη λογοτεχνία.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Το θέμα μας συνδέεται διαθεματικά με τα εξής μαθήματα: **Γλώσσα** (παραγωγή λόγου, εμπλουτισμός λεξιλογίου, περιγραφικός λόγος), **Μαθηματικά** (μετρήσεις, σχήματα, ισορροπία), **Μελέτη περιβάλλοντος** (μεταφορικά μέσα), **Φυσική αγωγή** (παιχνίδια κινητικά).

Τα παιδιά θα χωριστούν σε δύο ομάδες, η μία του Γαϊτή και η άλλη του Ακριθάκη, και θα κατασκευάζουν μεταφορικά μέσα σε μεγάλες διαστάσεις, όπου θα υπάρχουν ανακατεμένα τα στοιχεία των δύο καλλιτεχνών. Η ενότητα συνδέεται με τις δύο προηγούμενες, γι' αυτό μπορούν να λειτουργήσουν ως ένα ενιαίο σύνολο. Τα παιδιά, αν το επιθυμούν, θα διοργανώσουν μια πολυεκδήλωση στο σχολείο τους, όπου θα παρουσιάσουν τους δύο καλλιτέχνες και τα δικά τους έργα. Επίσης, με τη βοήθεια του δασκάλου, θα ανοίξουν μια ιστοσελίδα στο διαδίκτυο ή θα ενημερώσουν τα Μ.Μ.Ε. για να μπορέσουν

να ενημερωθούν και άλλα σχολεία για τις δημιουργίες τους.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Τα παιδιά, με ευχάριστο τρόπο, θα κατανοήσουν το έργο του Αλέξη Ακριθάκη και του Γιάννη Γαϊτή και μέσα από τα παιχνίδια και τις δημιουργίες θα προσεγγίσουν καλύτερα το έργο τους.

Δ4. ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ: «Το ραντεβού των σκουπιδιών»

Επιλογή θέματος

Με αφορμή τον **1ο** και τον **5ο άξονα** το θέμα διασυνδέεται: **1ος άξονας:** τυχαίο και άχρηστο υλικό. **2ος άξονας:** χρώματα, σχήματα, μορφές. **3ος άξονας:** θέματα από παρατήρηση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος (σκουπίδια). **4ος άξονας:** κολάζ, κατασκευές. **5ος άξονας:** γνωριμία με τον Έλληνα καλλιτέχνη Βασίλη Σκυλάκο. **6ος άξονας:** απλή περιγραφή έργων τέχνης, συναισθηματική προσέγγιση έργων τέχνης.

Βασικός στόχος: Να γνωρίσουν τα παιδιά το σύγχρονο καλλιτέχνη Βασίλη Σκυλάκο και το έργο του και να κατανοήσουν ότι μπορούν να δημιουργήσουν πρωτότυπες κατασκευές με σκουπίδια και χαλασμένα παιχνίδια.

Επιμέρους στόχοι

- Να δημιουργήσουν με σκουπίδια και χαλασμένα παιχνίδια, μετατρέποντας την πραγματική χρήση των αντικειμένων.
- Να καλλιεργήσουν τη φαντασία τους.
- Να ευαισθητοποιηθούν με θέματα περιβαλλοντικά και να γνωρίσουν βιωματικά την ανακύκλωση άχρηστων αντικειμένων.
- Να καταθέσουν γνώσεις από άλλα μαθήματα και προσωπικές εμπειρίες και να καλλιεργηθεί ο προφορικός τους λόγος.
- Να παίξουν και να ευχαριστηθούν με τα έργα που θα δημιουργήσουν.

Χρόνος: 2 διδακτικές ώρες. Τα παιδιά με τη βοήθεια του βιβλίου τους θα γνωρίσουν το Βασίλη Σκυλάκο και το έργο του. Θα σχολιάσουν, θα εκφράσουν τις απόψεις τους, θα χωριστούν σε ομάδες και θα δημιουργήσουν με σκουπίδια και με τα χαλασμένα τους παιχνίδια.

Σημ. Οι προαναφερόμενοι χρόνοι είναι ενδεικτικοί και ο δάσκαλος μπορεί να τους προσαρμόσει κατά την κρίση του και σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα των παιδιών.

Κίνητρα: Το θέμα μπορεί να συνδεθεί με περιβαλλοντικά προγράμματα και ο δάσκαλος να εκμεταλλευτεί γνώσεις και εμπειρίες των παιδιών. Η συλλογή σκουπιδιών και χαλασμένων παιχνιδιών θα τραβήξει το ενδιαφέρον των παιδιών, θα ευαισθητοποιηθούν και θα δημιουργήσουν με ευχαρίστηση.

I. ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΤΗ

Γενική μέθοδος: Ο δάσκαλος θα αξιοποιήσει τις βιωματικές εμπειρίες των παιδιών, τις παρατηρήσεις και τις γνώσεις τους. Η μορφή διδασκαλίας εναλλάσσεται ανάλογα με τους στόχους και τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα. Η παρατήρηση και η συζήτηση θα βοηθήσουν τα παιδιά να προσεγγίσουν το έργο του Σκυλάκου και στη συνέχεια θα σκεφθούν και θα δημιουργήσουν τα δικά τους έργα.

Επεξεργασία και εφαρμογή της ενότητας

Εισαγωγή (προβληματισμός). Φωτογραφικό υλικό με σκουπίδια θα γίνει αφορμή για συζήτηση και κατάθεση εμπειριών και γνώσεων, καθώς και ευαισθητοποίησης των παιδιών για το παγκόσμιο αυτό φαινόμενο.

1η σελίδα

Διαβάζουν τα κείμενα της σελίδας και εκφράζουν τις απόψεις τους. Ταυτόχρονα παρατηρούν, περιγράφουν και σχολιάζουν το έργο του Β. Σκυλάκου. Ο δάσκαλος αναφέρει λίγα λόγια για τον καλλιτέχνη και καλεί τα παιδιά να αναφέρουν τα αντικείμενα που χρησιμοποίησε στο έργο του.

Προτεινόμενη δραστηριότητα

Περιγραφή: Συνθέσεις με άχρηστα μικροαντικείμενα

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση (παρατηρούν, προβληματίζονται και δημιουργούν με ευχάριστο τρόπο).

Υλικά-μέσα: Διάφορα μικρά άχρηστα αντικείμενα (φελλοί, καλαμάκια, μπουκαλάκια, σπασμένα παιχνίδια κ.λπ.)

Στάδια εργασίας:

– Μαζεύουν μικρά άχρηστα υλικά (φελλούς, τάπες, ρόδες από σπασμένα αυτοκινητάκια και ό,τι άλλο βρουν) και τα παρατηρούν.

– Κάνουν διάφορες συνθέσεις πάνω σε έναν πλαστικό δίσκο (προσωπική και ελεύθερη δημιουργία).

Προτεινόμενες δραστηριότητες

Α. Δίνουν το δικό τους τίτλο στο έργο του Βασίλη Σκυλάκου.

Β. Φτιάχνουν έναν κατάλογο με τα άχρηστα υλικά που χρησιμοποίησαν ο καλλιτέχνης και τα παιδιά.

Γ. Δημιουργούν μια «αποθήκη» άχρηστων υλικών στην τάξη για να μπορούν να τα χρησιμοποιήσουν στις δημιουργίες τους.

2η σελίδα

Δημιουργίες με σκουπίδια (άχρηστα υλικά). Τα παιδιά συγκεντρώνουν κουτιά διαφόρων μεγεθών και όποια αντικείμενα θεωρούν ότι μπορούν να χρησιμοποιήσουν και φτιάχνουν τις δικές τους δημιουργίες.

Προτεινόμενη δραστηριότητα

Περιγραφή: Κολάζ με άχρηστα υλικά.

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση (παρατηρούν, προβληματίζονται και δημιουργούν με ευχάριστο τρόπο).

Υλικά-μέσα: Χάρτινα κουτιά, πλαστικά μπουκάλια και ό,τι άλλο επιθυμούν τα παιδιά.

Στάδια εργασίας:

– Παρατηρούν τα υλικά και προβληματίζονται πώς θα τα χρησιμοποιήσουν. Τους βοηθάει το σχήμα των αντικειμένων.

– Κάνουν διάφορες συνθέσεις (προσωπική και ελεύθερη δημιουργία).

– Κολλούν τη σύνθεσή τους και τη χρωματίζουν.

3η σελίδα

Καλούνται να γίνουν «μάστορες» των χαλασμένων τους παιχνιδιών. Τα παιδιά προβαίνουν σε μια ανακύκλωση των παλιών τους παιχνιδιών και δημιουργούν καινούργια. Προβληματίζονται και εκφράζουν τις απόψεις και τα συναισθήματά τους.

Προτεινόμενη δραστηριότητα

Περιγραφή: Με παλιά παιχνίδια φτιάχνουμε καινούργια.

Μέθοδος: Βιωματική προσέγγιση (προβληματίζονται, παρατηρούν και δημιουργούν με ευχάριστο τρόπο).

Υλικά-μέσα: Χαλασμένα και παλιά παιχνίδια, σπάγκοι, κλωστές, σύρμα λεπτό κ.λπ.

Στάδια εργασίας:

- Συλλέγουν τα χαλασμένα και παραπεταμένα τους παιχνίδια.
- Προβληματίζονται και συναρμολογούν όπως θέλουν τα παιχνίδια μεταξύ τους, φτιάχνοντας τις δικές τους μορφές.
- Συμπληρώνουν με όποιο άλλο υλικό θέλουν τα καινούργια τους παιχνίδια.

Επιδιωκόμενα αποτελέσματα: Τα παιδιά θα γνωρίσουν το έργο του Βασίλη Σκυλάκου, θα ευαισθητοποιηθούν οικολογικά και θα χρησιμοποιήσουν με φαντασία σκουπίδια και χαλασμένα παιχνίδια δημιουργώντας πρωτότυπα έργα.

Υποστηρικτικό υλικό και εποπτικά μέσα: Φωτογραφίες με σκουπίδια και σκουπιδότοπους, σλάνιτς και βίντεο με οικολογικά θέματα, ντοκιμαντέρ.

Πηγές-βιβλιογραφία

1. *The Art magazine*, τεύχος 12, Νοέμβριος 1994, σελ. 63.

Κατάλογος εικόνων

1. Βασίλης Σκυλάκος «Χωρίς τίτλο», μικτά υλικά.

Νέοι όροι

Ανακύκλωση: Η μετατροπή χρησιμοποιημένης ύλης, κυρίως σκουπιδιών, σε υλικό κατάλληλο να ξαναχρησιμοποιηθεί.

II. ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Οι ασκήσεις έχουν εμπεδωτικό χαρακτήρα. α) Τα παιδιά προβληματίζονται και γράφουν τις προτάσεις τους για τρόπους ανακύκλωσης. β) Παρατηρούν κατασκευές με σκουπίδια και ζωγραφίζουν στα κενά σκουπίδια που μετατράπηκαν σε χρηστικά αντικείμενα.

Ανάλυση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων του παραρτήματος

1. Τα παιδιά φτιάχνουν μια συλλογή παλιών παιχνιδιών και αντικειμένων και οργανώνουν μια πρωτότυπη εκδήλωση στην τάξη τους.

2. Κάνουν μια διαμαρτυρία για την προστασία του περιβάλλοντος και την αναγκαιότητα της ανακύκλωσης. Φτιάχνουν αφίσες και πανό και, με τη βοήθεια του δασκάλου τους, πηγαίνουν στην πλατεία του τόπου τους και δημιουργούν υπαιθρίως εικαστικά με πρώτη ύλη τα σκουπίδια.

Η μέθοδος για τις παραπάνω δραστηριότητες είναι βιωματική (παρατηρούν, προβληματίζονται, πειραματίζονται, δημιουργούν).

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Το θέμα μας συνδέεται διαθεματικά με τα εξής μαθήματα: **Γλώσσα** (παραγωγή λόγου, εμπλουτισμός λεξιλογίου), **Μαθηματικά** (σχήματα), **Μελέτη περιβάλλοντος** (περιβάλλον, ανακύκλωση), **Φυσική αγωγή** (παιχνίδια με διάφορα άχρηστα αντικείμενα). **Μουσική αγωγή** (τραγούδια για το περιβάλλον).

Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να γίνει αφορμή και για περαιτέρω εμπάθυνση στο θέμα, με ένα οργανωμένο σχέδιο εργασίας που θα συνδυάζει τέχνη και περιβάλλον. Τα παιδιά θα χωριστούν σε ομάδες και θα πραγματευτούν το θέμα τους με ποικίλους και πρωτότυπους τρόπους, σύμφωνα με τις εμπειρίες και τα ενδιαφέροντά τους. Θα εργαστούν για να δώσουν ένα οικολογικό μήνυμα με ευχάριστο και καλλιτεχνικό τρόπο.

Α ομάδα: Θα γίνουν ερευνητές. Θα βρουν πληροφορίες και φωτογραφικό υλικό για την καταστροφή του περιβάλλοντος και θα καταγράψουν τα ευρήματά τους.

Β ομάδα: Θα βρουν πληροφορίες για το εμπόριο των παιχνιδιών, τα υλικά που χρησιμοποιούνται, τα χρήματα που σπαταλούνται. Θα πάρουν συνεντεύξεις από γονείς, έμπορους και παιδιά και θα παρουσιάσουν τα πορίσματα της έρευνάς τους στο σχολείο.

Γ ομάδα: Θα βρουν πληροφορίες για τα υλικά των σκουπιδιών και των παιχνιδιών και θα καταγράψουν τα χαρακτηριστικά κάθε υλικού (ξύλο, γυαλί, πλαστικό, αλουμίνιο). Θα προτείνουν πρακτικές λύσεις για την ανακύκλωση των υλικών αυτών.

Δ ομάδα: Θα γίνουν «ρακοσυλλέκτες» και θα δημιουργήσουν μια αποθήκη άχρηστων υλικών, απ' όπου θα προμηθεύονται τα υλικά που θα χρειάζονται για τις δημιουργίες τους.

Ε ομάδα τέχνης: Θα ψάξουν να βρουν έργα πολλών καλλιτεχνών που έγιναν με άχρηστα υλικά και θα φτιάξουν αφίσες με κολάζ.

Όλες οι ομάδες ταυτόχρονα θα δημιουργούν έργα και κατασκευές με άχρηστα υλικά και θα φτιάξουν μια οικολογική εικαστική έκθεση στο σχολείο τους. Μπορούν να συνεργαστούν και με άλλα σχολεία, έτσι ώστε η εκδήλωσή τους να πάρει μεγαλύτερη έκταση και τα παιδιά να αποκομίσουν καλύτερες εμπειρίες.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Τα παιδιά, με ευχάριστο και δημιουργικό τρόπο, θα αντιληφθούν ότι μπορούν να δημιουργούν όμορφα και πρωτότυπα έργα ακόμη και με άχρηστα και «φτωχά» υλικά και κυρίως θα καλλιεργήσουν τη φαντασία τους.

Δ5. ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ: «Ο Πάουλ Κλέε μιλάει με ένα παιδί»

Επιλογή θέματος

Με αφορμή τον **5ο άξονα** το θέμα διασυνδέεται: **1ος άξονας:** χαρτόνια, χαρτιά, πινέλα, χρώματα. **2ος άξονας:** γραμμές, χρώματα, σχήματα, μορφές, ρυθμός. **3ος άξονας:** θέματα από τη φύση και το περιβάλλον, φαντασία, συναίσθημα. **4ος άξονας:** ζωγραφική, κολάζ, υφαντική. **5ος άξονας:** γνωριμία με έργα καλλιτεχνών. **6ος άξονας:** περιγραφή έργων τέχνης, χρήση απλών όρων τέχνης.

Βασικός στόχος: Να γνωρίσουν τα παιδιά τον καλλιτέχνη και δάσκαλο Πάουλ Κλέε και ένα μικρό μέρος του έργου του.

Επιμέρους στόχοι

– Να γνωρίσουν έργα του καλλιτέχνη και να τα προσεγγίσουν με παιγνιώδη και ευχάριστο τρόπο.

- Να εμπνευστούν και να δημιουργήσουν.
- Να αναγνωρίσουν την παιδικότητα που διακρίνει τα έργα του Κλέε και να τα συγκρίνουν με τα δικά τους.
- Να εντάξουν στο λεξιλόγιό τους εικαστικούς όρους.

Χρόνος: Μία διδακτική ώρα αρκεί μόνο για την παρουσίαση των έργων και την αναφορά των βιογραφικών στοιχείων του καλλιτέχνη. Ο δάσκαλος μπορεί να πραγματοποιεί το θέμα με οργανωμένο σχέδιο εργασίας στην ευέλικτη ζώνη, έτσι ώστε να γνωρίσουν βαθύτερα το σημαντικό έργο και τη ζωή του Πάουλ Κλέε.

Σημ. Οι προαναφερόμενοι χρόνοι είναι ενδεικτικοί και ο δάσκαλος μπορεί να τους προσαρμόσει κατά την κρίση του και σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα των παιδιών.

Κίνητρα: Είναι η τελευταία ενότητα του βιβλίου και κλείνει με έναν καλλιτέχνη που ήταν ταυτόχρονα και μεγάλος παιδαγωγός. Ο δάσκαλος προκαλεί τα παιδιά να οργανώσουν μια εκδήλωση και να παρουσιάσουν τον καλλιτέχνη στο σχολείο τους.

I. ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΤΗ

Γενική μέθοδος: Ο δάσκαλος θα αξιοποιήσει τις βιωματικές εμπειρίες των παιδιών, τις παρατηρήσεις και τις προηγούμενες γνώσεις τους. Η παρατήρηση, η συζήτηση και ο προβληματισμός θα βοηθήσουν τα παιδιά να γνωρίσουν καλύτερα τον καλλιτέχνη και το έργο του.

Επεξεργασία και εφαρμογή της ενότητας

Εισαγωγή (προβληματισμός): Παρουσίαση έργων του Πάουλ Κλέε (Paul Klee) σε διαφάνειες και σλάιντς, με ταυτόχρονη αναφορά σε βιογραφικά στοιχεία του καλλιτέχνη.

Η γνωριμία με τον Πάουλ Κλέε στηρίζεται σε ένα φανταστικό διάλογο ενός παιδιού με τον καλλιτέχνη. Το παιδί (Π) ρωτάει και ο Κλέε (Κ) απαντά. Μέσα από το διάλογο παρουσιάζονται τα αγαπημένα θέματα του καλλιτέχνη και τα παιδιά συζητούν και εκφράζουν τις απόψεις και τις εντυπώσεις τους ελεύθερα.

1η σελίδα

Ο Πάουλ Κλέε είχε ένα γάτο που τον αγαπούσε πολύ! Διαβάζουν τα κείμενα, παρατηρούν τα έργα και βρίσκουν ομοιότητες και διαφορές ως προς τα χρώματα, τα σχήματα τη μορφή. Προβληματίζονται για το αν ένα ανθρώπινο πρόσωπο μπορεί να μοιάζει με πρόσωπο ζώου. Δεκτές όλες οι απαντήσεις.

2η σελίδα

Παρατηρούν δύο έργα του Κλέε, που το δεύτερο μπορούν να το δουν και ανάποδα. Βρίσκουν τα πουλιά στο πρώτο και εκφράζουν τις απόψεις τους. Ο Κλέε τους βοηθά να ταξιδέψουν στο όνειρο και να δικαιολογήσουν με αυτό τον τρόπο ό,τι υπερβαίνει τη λογική. Ο δάσκαλος καλεί τα παιδιά να εκφραστούν ελεύθερα και να αφήσουν τη φαντασία τους να ακολουθήσει τον ευαίσθητο καλλιτέχνη που ζωγράφιζε φανταστικές εικόνες.

3η σελίδα

Ο Κλέε αγαπούσε τη μουσική και αυτή του η αγάπη διαφαίνεται σε ολόκληρο το έργο του. Τα παιδιά θα γνωρίσουν τα «ρυθμικά» του με ένα παιχνίδι και θα κατανοήσουν το ρυθμό που είναι διάχυτος μέσα σ' αυτά. Στην αρχή προφέρουν τα μοτίβα όλοι μαζί, παρατηρώντας ταυτόχρονα τα έργα. Το ίδιο κάνουν και στον «κήπο» του Κλέε. Το σχέ-

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

διο βοηθάει στην κατανόηση του ρυθμού «μεγάλο-μικρό» και μοιάζει με μουσική παρτιτούρα.

4η σελίδα

Οι γραμμές είναι έντονες στο έργο του καλλιτέχνη. Στους μαθητές του έλεγε μικρές ιστορίες για να τους διδάξει τα μορφικά στοιχεία. Με μια ανάλογη ιστορία, μια γραμμή δημιούργησε σχήματα και στη συνέχεια τις πόλεις του Κλέε. Τα παιδιά παρατηρούν και περιγράφουν το σχέδιο και τα έργα και βρίσκουν ομοιότητες και διαφορές μεταξύ τους. Μπορούν, αν θέλουν, να δραματοποιήσουν τις κινήσεις της γραμμής βιώνοντας καλύτερα τη δημιουργία σχημάτων και μορφών με τις γραμμές.

5η σελίδα

Βλέπουν τη φωτογραφία του καλλιτέχνη και παρατηρούν τις ζωγραφιές που έκανε παιδί. Τις περιγράφουν και τις συγκρίνουν με τις δικές τους. Γίνεται αναφορά στην αγάπη του για τη μουσική, η οποία διακατέχει ολόκληρο το έργο του. Αναφέρεται ο όρος «καρικατούρες», με τις οποίες γέμιζε τα τετράδιά του ο καλλιτέχνης και ο δάσκαλος τον εξηγεί. Τα παιδιά εκφράζουν ελεύθερα τις εντυπώσεις και τις σκέψεις τους.

Ο δάσκαλος του Κλέε ήταν η φύση. «Αυτή διδάσκει και ο καλλιτέχνης την ακολουθεί», έλεγε. Σε όλο του το έργο διαφαίνεται η αγάπη και ο σεβασμός του Κλέε προς τη φύση. Παρατηρούσε την παραμικρή λεπτομέρεια, τη μελετούσε και την κατέγραφε. «Υπάρχει σοφία στο παιδικό έργο», έλεγε, «και τα παιδιά έχουν ταλέντο, αρκεί να μείνουν μακριά από την επιτήδευση και τα φτιασίδια που φέρνει η γνώση». Τα παιδιά περιγράφουν «Το πουλί με την κολοκύθα» και συγκρίνουν το έργο με παιδικές ζωγραφιές. Ένας μεγάλος ζωγράφος συνειδητά προσπαθεί να εκφραστεί με την παιδική αγνότητα και ειλικρίνεια.

6η σελίδα

Ο Κλέε αποχαιρετά τα παιδιά με το «κουκλοθέατρό του», ένα έργο παιδόμορφο με ποικιλία χρωμάτων και εξωπραγματικά στοιχεία. Τα παιδιά εκφράζουν τα συναισθήματα και τις εντυπώσεις τους.

Επιδιωκόμενα αποτελέσματα: Με το φανταστικό διάλογο τα παιδιά γνωρίζουν καλύτερα τον Κλέε (παιδί, μουσικό, ζωγράφο, δάσκαλο και φιλόσοφο) και κάποια από τα αγαπημένα του θέματα.

Υποστηρικτικό υλικό και εποπτικά μέσα: Φωτογραφίες με έργα τέχνης του καλλιτέχνη και βιογραφικά του στοιχεία.

Πηγές-βιβλιογραφία

- 1, 16. Jeannine Fiedler and Peter Feierabend, *Bauhaus*, Konemann 1999.
- 2, 7. Ιντερνέτ. [www. Teleoder. De/ Klee. Htm](http://www.Teleoder.De/Klee.Htm).
- 3, 14. *Paul Klee*, E.-G. Guse, Wachstum regt sich Klees Zwiesprache mit der Natur, Prestel- Verlag,
- 4,6,9. Will Grohmann, DuMont Buchverlag Koln, *Paul Klee*, Bibliothek grober Maler, 1977.
- 5, 10, α. Πάουλ Κλέε, *Η Εικαστική Σκέψη I*, τα μαθήματα στη σχολή Μπούουκάους, Εκδοτικός οίκος Μέλισσα, Αθήνα 1989.
- 8, 15. Πάουλ Κλέε, *Η Εικαστική Σκέψη II*, τα μαθήματα στη σχολή Μπούουκάους, Εκδοτικός οίκος Μέλισσα, Αθήνα 1989.

11. *Klee, Opere dal 1885 al 1933*, Municipio di Mendrisio, Societa di banca asavizzera 12, 13, β. *Paul Klee*, 26 Ιουνίου-12 Σεπτεμβρίου, Άνδρος 1993, Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης- Ίδρυμα Βασίλη & Ελίζας Γουλανδρή.

Κατάλογος εικόνων

1. Πάουλ Κλέε, «Σενέκιο», 1922, λάδι και γκουάς σε χαρτόνι, (40,5 x 38 εκ.), Kunstmuseum.
2. Πάουλ Κλέε, «Γάτα και πουλί», Ιντερνέτ.
3. Πάουλ Κλέε, «Ο κήπος με τα κίτρινα πουλιά», 1923, ακουαρέλλα και γκουάς σε χαρτί.
4. Πάουλ Κλέε, «Νυχτολούλουδο», *Nachtliche Blumen*, Aquarell, (17,6 x 16,3 εκ.), Museum Folkwang, Essem.
5. Πάουλ Κλέε, «Ρυθμικό», 1930, λάδι σε γιούτα, (69 x 50 εκ.).
6. Πάουλ Κλέε, «Ρυθμικό», 1930, *Pastose Kleisterfarden*, Messerarbeit auf papier auf pappe, Privatbesitz, Deutschland.
7. Πάουλ Κλέε, «Καμήλα σε ρυθμό μέσα σε κήπο με δέντρα», χαρτί (29 x 26 εκ.)
8. Πάουλ Κλέε, «Μηχανικά κομμάτια μιας πόλης», 1928, σχέδιο με μελάνι, (14 x 26,5εκ.), ιδιωτική συλλογή, Η.Π.Α.
9. Πάουλ Κλέε, «Τόπος εκλογής», 1927, σινική και ακουαρέλλα, (46 x 30,5 εκ.), ιδιωτική συλλογή, Μόναχο.
10. Πάουλ Κλέε, «Πόλη κτισμένη επάνω σε δύο λόφους, 1927, (25,5 x 36,5 εκ.).
11. Πάουλ Κλέε, «Χωρίς τίτλο», καρουζέλ, 1889, σχέδιο με μολύβι.
12. «Πάουλ Κλέε», Βέρνη 1892.
13. Πάουλ Κλέε, «Χωρίς τίτλο», (άλογο), 1889, υδατογραφία από μπλοκ σχεδίου, (20,2 x 16,9 εκ.), Βέρνη, ιδιωτική συλλογή.
14. Πάουλ Κλέε, «Συλλογή με φυσικά υλικά».
15. Πάουλ Κλέε, «Πουλί με κολοκύθι», 1939, χρώματα κόλλας σε χαρτί, (28 x 43 εκ.), Παρίσι.
16. Πάουλ Κλέε, «Κουκλοθέατρο», 1923, ακουαρέλα σε χαρτί, (52 x 37,6 εκ.), Kunstmuseum, Bern.

Έργα στο τετράδιο εργασιών

1. Πάουλ Κλέε, «Διάλογος ανάμεσα στο δέντρο και τον άνθρωπο», 1939.
2. Πάουλ Κλέε, «Η εξοχική κατοικία του *Thomas R*», 1927, υδατογραφία σε γερμανικό λευκό χαρτί *ingres*, (81 x 46,5 εκ.), υπογεγραμμένο κάτω αριστερά, Βέρνη, ιδιωτική συλλογή.

Νέοι όροι

Καρικατούρα: Η γελοιογραφία (συνοδεύεται μερικές φορές με λόγια ή σχόλια, με στόχο το χιουμοριστικό σχολιασμό καταστάσεων ή προσώπων).

Ρυθμός: Η εναλλαγή των κινήσεων σε καθορισμένο χρονικό διάστημα και με ορισμένη τάξη. Στην τέχνη ο ρυθμός επιτυγχάνεται με την επανάληψη ενός εικαστικού θέματος.

II. ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Οι ασκήσεις έχουν εμπεδωτικό χαρακτήρα. Στην πρώτη σελίδα τα παιδιά θα ξαναδούν «ρυθμικό» με σβησμένα μερικά μοτίβα του και θα το συμπληρώσουν προσπαθώντας να βρουν το σωστό ρυθμό. Στη συνέχεια θα φτιάξουν με άλλα χρώματα έργο δικό τους με ρυθμό. Εξασκεί την παρατηρητικότητα των παιδιών και τα βοηθάει να κατανοήσουν καλύτερα την επανάληψη των μοτίβων.

Στη δεύτερη σελίδα θα παρατηρήσουν το σχέδιο του Κλέε, θα μιλήσουν για τις εντυπώσεις τους και θα σχεδιάσουν τα ίδια μια φανταστική συνομιλία με κάτι που αγαπούν. Άσκηση που ευαισθητοποιεί τα παιδιά και τα προβληματίζει.

Στην τρίτη σελίδα θα συνεχίσουν με γραμμές το αρχικό σχέδιο και θα φτιάξουν μια πόλη, δημιουργώντας σχήματα. Στο τέλος θα τα χρωματίσουν.

Στην τέταρτη σελίδα θα δουν ένα έργο του Κλέε και θα παρατηρήσουν το σπίτι που προβάλλει ανάμεσα στα σχήματα. Στο σχέδιο θα σχεδιάσουν σπίτια σε όλα τα τετράγωνα, δημιουργώντας μια πόλη και θα χρωματίσουν το έργο τους.

Ανάλυση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων του παραρτήματος

1. Τα παιδιά βρίσκουν και άλλα έργα του Πάουλ Κλέε, τα φέρνουν στην τάξη και συζητούν γι' αυτά.
2. Ζωγραφίζουν τα αγαπημένα τους ζώα και εκθέτουν τα έργα σε ένα χώρο στο διάδρομο του σχολείου τους.
3. Βρίσκουν στο βιβλίο των εικαστικών τους σε ποιες ενότητες υπάρχουν έργα του Πάουλ Κλέε και τα παραλληλίζουν με τα έργα της ενότητας.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Το θέμα μας συνδέεται διαθεματικά με τα εξής μαθήματα: **Γλώσσα** (παραγωγή λόγου, εμπλουτισμός λεξιλογίου, αφήγηση), **Μαθηματικά** (επαναλήψεις, σχήματα), **Μελέτη περιβάλλοντος** (θέματα από τη φύση).

Μελετώντας τον Κλέε, μπορούμε να μελετήσουμε ένα μεγάλο κεφάλαιο της ιστορίας της Τέχνης. Η ζωή, το έργο (εικαστικό και παιδαγωγικό) και η φιλοσοφία του μεγάλου καλλιτέχνη είναι τόσο αξιόλογη που, αν την εκμεταλλευτεί ο δάσκαλος και τη μελετήσει μαζί με τα παιδιά, θα έχει αποκομίσει τις σπουδαιότερες εμπειρίες και γνώσεις για τη χωρίς ψεγάδια και ψεύτικα στολίδια, ζωγραφική. Αρκεί η μελέτη να γίνει οργανωμένα και με σοβαρότητα. Υπάρχουν πολλά βιβλία αφιερωμένα στον καλλιτέχνη με τη βοήθεια των οποίων τα παιδιά θα γνωρίσουν τον Πάουλ Κλέε και το έργο του.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Τα παιδιά, μελετώντας τα έργα του Πάουλ Κλέε με ζωγραφική και εικαστικά παιχνίδια, θα γνωρίσουν τον καλλιτέχνη και δάσκαλο που έμεινε σε όλη του τη ζωή παιδί και θεωρούσε την παιδική τέχνη την πιο αγνή απ' όλες τις μορφές τέχνης.

ΕΝΟΤΗΤΑ Ε

Όλα όσα... δημιουργήσαμε

Η παρακάτω ενότητα αποτελεί μια περίληψη όλων των ενοτήτων του βιβλίου εικαστικών.

Οι προτάσεις της ενότητας απευθύνονται στο δάσκαλο.

Επιμέρους στόχοι

- Να νιώσουν τα παιδιά περήφανα για τις δημιουργίες τους.
- Να γνωρίσουν πώς οργανώνονται διάφορες δραστηριότητες και εκδηλώσεις.
- Να τονωθεί το συνεργατικό πνεύμα της τάξης.
- Να εκτιμήσουν την Τέχνη και να διαδώσουν τις εμπειρίες τους έξω από το σχολείο.
- Να αποκτήσουν υπευθυνότητα και να αναλάβουν πρωτοβουλίες.

Χρόνος: Όλη τη χρονιά τα παιδιά θα συγκεντρώνουν τα έργα τους και στο τέλος θα διοργανώσουν τις εκθέσεις τους. Ο δάσκαλος μπορεί να εκμεταλλευτεί την ευέλικτη ζώνη.

Κίνητρα: Δύο εκθέσεις: η μια στο σχολείο και η άλλη σε χώρο που θα επιλέξουν τα παιδιά (καλύτερα στη φύση).

1η έκθεση

Το σχολείο μετατρέπεται σε **μουσείο παιδικής τέχνης**.

Τα παιδιά θα εργαστούν σε ομάδες με την εποπτεία του δασκάλου τους:

- Τοποθετούν στους τοίχους των διαδρόμων και των τάξεων τα έργα που έχουν φτιάξει όλη τη χρονιά ανά ενότητες.
- Στην είσοδο μπορούν να αναρτηθούν φωτογραφίες που θα δείχνουν τα παιδιά να δημιουργούν.
- Θα φτιάξουν διαφημιστικά προγράμματα, προσκλήσεις και αφίσες για να ενημερώσουν για την έκθεσή τους την ευρύτερη κοινωνία.
- Θα προσκαλέσουν τα Μ.Μ.Ε. και θα πραγματοποιήσουν εκπομπές στο τοπικό ραδιόφωνο.
- Θα σκεφτούν πώς θα περιποιηθούν τους καλεσμένους τους.

2η έκθεση

Εικαστική γιορτή μέσα στη **φύση**.

Τα παιδιά θα διαλέξουν ένα χώρο που τους αρέσει (πάρκο, πλατεία, άσος, παραλία θάλασσας ή λίμνης, πλαγιά ενός βουνού, ακτές ενός ποταμού κ.λπ.) και με τη βοήθεια των δασκάλων και των γονέων τους θα μεταφέρουν εκεί τις δημιουργίες τους.

Αναμενόμενα αποτελέσματα: Τα παιδιά θ' αποκτήσουν μια μοναδική εμπειρία, θα ευαισθητοποιηθούν, θα κοινωνικοποιηθούν και κυρίως θα αισθανθούν ότι το σχολείο δεν είναι μόνο χώρος παροχής στείρων γνώσεων, αλλά μια πηγή διαλόγου, επικοινωνίας, ανταλλαγής ιδεών, αγάπης και αποδοχής και πολιτισμού.

Βιογραφικά καλλιτεχνών

Ακριθάκης, Αλέξης (1939-1994): Έλληνας ζωγράφος από την Αθήνα. Έζησε μεγάλο μέρος της ζωής του στην Αθήνα, στο Παρίσι και στο Βερολίνο. Ασχολήθηκε με την εικονογράφηση βιβλίων, το design και τη σκηνογραφία. Είναι από τους πιο ζωντανούς και ποικιλότροπους σύγχρονους Έλληνες καλλιτέχνες. Στο έργο του υπάρχει μια ποιητική διάθεση που είναι εμφανής στις ξύλινες κατασκευές του στις οποίες διακρίνονται μνήμες από προσκυνητάρια και άλλα ελληνικά στοιχεία. Η τελευταία του δουλειά βασίζεται κυρίως σε μια σημειολογική γραφή που θυμίζει ορισμένη περίοδο του Πάουλ Κλέε.

Βαν Γογκ, Βίνσεντ (1853-1890): Ολλανδός ζωγράφος και σχεδιαστής. Θεωρείται από τους μεγαλύτερους μεταϊμπρεσιονιστές καλλιτέχνες, μαζί με τον Σεζάν και τον Γκογκέν. Ζούσε σε τρομερή φτώχεια και είχε προβλήματα ψυχικής υγείας. Πίστευε ότι η τέχνη ήταν η σωτηρία του και μπορούσε να φέρει τη λύτρωση στην ανθρωπότητα. Ζωγράφιζε χωρικούς και αγρότες. Οι συμβολικές και εκφραστικές αξίες του χρώματος του έγιναν έμμονη ιδέα και χρησιμοποιούσε το χρώμα αυθαίρετα στην προσπάθειά του να εκφραστεί πιο δυναμικά. Επηρέασε τους φοβιστές, τους εξπρεσιονιστές και την πρώιμη αφαίρεση και η συμβολή του στην τέχνη είναι αναμφισβήτητη. Η ζωή του ήταν τρικυμιώδης και δραματική και η πίστη του στα ιδεώδη του ακλόνητη.

Γαϊτής, Γιάννης (1923-1984): Έλληνας καλλιτέχνης από τον Πειραιά. Ασχολήθηκε κυρίως με τη ζωγραφική και λιγότερο με τη γλυπτική και τη χαρακτική. Ξεκίνησε από πορτρέτα και προχώρησε σε αφηρημένες εξπρεσιονιστικές και σουρεαλιστικές συνθέσεις, κυβιστικές και γεωμετρικές, και παράλληλα αφηρημένες συνθέσεις γλυπτικής από γύψο. Μετά το 1960 άρχισε να διαμορφώνει το γνωστό ανθρωπάκι που επαναλαμβάνεται γύρω από μια κεντρική παράσταση, για να σχηματιστεί και να τυποποιηθεί ώστε να αποτελέσει ένα σύμβολο και ένα μέσο ειρωνείας και κοινωνικής κριτικής. Με επίκεντρο το ανθρωπάκι αυτό δημιούργησε κατασκευές, υπερμεγέθεις γλυπτικές συνθέσεις, περιβάλλοντα και χάρτινες, ενώ το μετέφερε και σε ρούχα, υφάσματα και παιχνίδια.

Γουόρχολ, Άντι (1928): Αμερικανός ζωγράφος και σκηνοθέτης, από τους πρωταγωνιστές του κινήματος της pop-art. Στη δεκαετία του 1960 το όνομά του πήρε διαστάσεις θρύλου. Ξεκίνησε την καριέρα του ως καλλιτέχνης διαφημίσεων. Οι πρώτοι πίνακές του είναι τυποποιημένες σειρές κόμικς ή διαφημίσεων. Αργότερα ζωγραφίζει μια επαναλαμβανόμενη εικόνα, χρησιμοποιώντας σφραγίδες από ξύλο ή ελαστικό, καθώς και στένσιλ, για να οδηγηθεί τελικά στην τεχνική της αναπαραγωγής μέσω της μεταξοτυπίας πάνω σε μουσαμά.

Ζογγολόπουλος, Γιώργος (1903-2004): Γλύπτης. Γεννήθηκε στην Αθήνα. Αναζητούσε τις δομικές σχέσεις των ετερόκλητων υλικών του. Το αφηρημένο ύφος της δουλειάς του συχνά μεταβάλλεται σε ένα παιχνίδι όπου το φως, το νερό, το χρώμα, η κίνηση και διάφορες μεταλλικές κατασκευές παίζουν τον πρωτεύοντα ρόλο. Τα βιομηχανικά υλικά στα χέρια του αποβάλλουν τον απρόσωπο χαρακτήρα τους και εμποτίζονται από λυρισμό και δύναμη.

Θουρμπάρν, Φρανθίσκο Ντε (1598-1664): Σημαντικός ζωγράφος του ισπανικού μπαρόκ που διακρίθηκε κυρίως ως ζωγράφος θρησκευτικών θεμάτων. Το έργο του χαρακτηρίζεται από τον νατουραλισμό και τους σκοτεινούς τόνους. Το μεγαλύτερο μέρος των μορφών απεικονίζεται σε σκιά, ενώ λίγα μέρη φωτίζονται δραματικά. Ασχολήθηκε με την προσωπογραφία και τη νεκρή φύση, αλλά κυρίως με θρησκευτικά θέματα. Χρησιμοποιεί το νατουραλισμό για την έκφραση της έντονης θρησκευτικής ευλάβειας.

Ιακωβίδης, Γιώργος (1853-1932): Ζωγράφος από τη Λέσβο. Θεωρείται ένας από τους κατεξοχήν εκπροσώπους της ακαδημαϊκής ζωγραφικής στην Ελλάδα. Στη θεματογραφία των

έργων του συγκαταλέγονται μυθολογικές και ηθογραφικές σκηνές, προσωπογραφίες, τοπία και νεκρές φύσεις. Επηρεάστηκε από τον γερμανικό ιμπρεσιονισμό ως προς την απόδοση του φωτός και του χρώματος. Έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την ηθογραφία, τις εικόνες από την παιδική ζωή και την απεικόνιση μορφών από την ύπαιθρο.

Κάλντερ, Αλεξάντερ (1898-1976): Αμερικανός γλύπτης, γνωστός κυρίως, ως ο δημιουργός του μόμπιλ, ενός τύπου κινητικής γλυπτικής που τα λεπτή ισορροπία ελαφρώς αιωρούμενα στοιχεία που την αποτελούν ενεργοποιούνται με μηχανικά μέσα ή ρεύματα αέρος. Τα στατικά γλυπτά του Κάλντερ, σε αντίθεση με τα mobiles, είναι γνωστά ως stables. Κατασκεύαζε πρόσωπα και ζώα από σύρμα μετατρέποντας το εργαστήριό του σε μικρογραφία τσίρκου.

Καντίνσκι, Βασίλι (1866-1944): Ζωγράφος και συγγραφέας ρωσικής καταγωγής, από τους σημαντικότερους πρωτοπόρους της αφηρημένης τέχνης. Το 1911 ίδρυσε με το Φραντς Μαρκ τον «Γαλάζιο Καβαλάρη». Άσκησε μεγάλη επιρροή στους καλλιτέχνες της γενιάς του με τη ζωγραφική και τα γραπτά του. Η εξέλιξή του προς την αφαίρεση προχωρούσε παράλληλα με τις φιλοσοφικές του απόψεις για τη φύση της τέχνης που είχαν επηρεαστεί από τη θεοσοφία και το μυστικισμό. Υποστήριζε ότι ο αγνός καλλιτέχνης προσπαθεί να αποδώσει μόνο τα εσώτερα και βαθύτερα συναισθήματα και αγνοεί τα τεχνητά και τα απρόβλεπτα. Τα βασικά κείμενά του, που στηρίζουν τις θεωρίες του για την αφηρημένη εικονιστική σύνθεση, είναι για το *Πνευματικό στην τέχνη* του 1912, *Αναμνήσεις* του 1913 και *Στιγμή και γραμμή στις επιφάνειες* του 1926.

Κλέε, Πάουλ (1879-1940): Ελβετός ζωγράφος, παιδαγωγός και χαράκτης από τις μοναδικές και πιο σημαντικές φυσιογνωμίες της τέχνης του 20ού αιώνα. Το έργο του διακρίνεται για την εξαιρετική ευαισθησία του χρώματος, της γραμμής και της υφής του και είναι συχνά εμπλουτισμένο με φαντασία και χιούμορ. Ο Κλέε υπήρξε από τους εφευρετικότερους και πιο παραγωγικούς δασκάλους της σύγχρονης τέχνης και η συνολική του παραγωγή υπολογίζεται σε 8.000 έργα περίπου. Είχε την ικανότητα να κινείται ελεύθερα μεταξύ παραστατικής και αφηρημένης ζωγραφικής απορροφώντας αναρίθμητες επιρροές και μεταμορφώνοντάς τες με αξεπέραστη δημιουργική φαντασία. Κατατάσσεται στους πιο πρωτότυπους καλλιτέχνες του 20ού αιώνα.

Κουνέλλης, Γιάννης (1936-): Γεννήθηκε στον Πειραιά. Ζωγράφος-κατασκευαστής. Από το 1956 εγκαταστάθηκε στη Ρώμη για να σπουδάσει στην Ακαδημία Καλών Τεχνών. Παρουσίασε πάρα πολλές ατομικές εκθέσεις σε όλο τον κόσμο. Αναδείχθηκε σε κορυφαία μορφή της ευρωπαϊκής τέχνης. Βασικός εκφραστής της Art Povera (φτωχή τέχνη) και της Conceptual Art (εννοιολογική τέχνη), προσπαθεί να αποδεσμεύσει το καλλιτεχνικό αντικείμενο από την εμπορευματική του διάσταση και να ενεργοποιήσει το θεατή όχι τόσο προς το έργο όσο προς τη διαδικασία παραγωγής του. Τα πρώτα του έργα ήταν αριθμοί και γράμματα σε μονοχρωμικές επιφάνειες που απηχούν ποπ-αρτ αντιλήψεις και που επεδίωκαν ένα είδος εικαστικής σημειολογίας. Στη συνέχεια χρησιμοποίησε αρχέγονες μορφές ύλης (φωτιά, καπνό, νερό) σε συνδυασμό με ζωντανά όντα για να χτίσει ένα εξωπραγματικό «ηρωικό» κλίμα. Επανεφευρίσκει ύλες που θεωρούνταν αντικαλλιτεχνικές και τις φορτίζει με ένα καινούργιο ιδεολογικό περιεχόμενο. Θεατρικός χώρος μαγείας ή υποβολής είναι το αποτέλεσμα των προσπαθειών του. Το 1969, για παράδειγμα, εξέθεσε στη γκαλερί Esrone δώδεκα άλογα, θέλοντας να μελετήσει τη λειτουργία του τυχαίου μέσα στο εικαστικό happening, απορρίπτοντας την παραδοσιακή ζωγραφική.

Μάλεβιτς, Βλαντιμίρ (1878-1935): Ρώσος ζωγράφος και σχεδιαστής. Μαζί με τον Μόντριαν υπήρξαν οι σημαντικότεροι πρωτοπόροι της γεωμετρικής αφηρημένης τέχνης. Ζωγράφιζε αγροτικά θέματα με βαρύ σωληνόμορφο ύφος. Με το έργο του έφερε για πρώτη φορά την αφηρημένη τέχνη σε μια γεωμετρική, ριζοσπαστική απλότητα. Ασχολήθηκε περι-

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

σότερο με τη διδασκαλία, το γράψιμο και τη δημιουργία τρισδιάστατων μοντέλων. Απομακρύνθηκε από την απόλυτη αυστηρότητα πλαγιάζοντας τα κάθετα ορθογώνια, προσθέτοντας περισσότερα χρώματα και εισάγοντας μια πρόταση για τρίτη διάσταση.

Μποέτι, Αλιγκιέρο (1940-1994): Ιταλός καλλιτέχνης γνωστός για τη συλλογική *Arte Povera*, ένα γκρουπ νέων Ιταλών καλλιτεχνών που πειραματίστηκαν με διαφορετικά υλικά και τεχνικές. Το μεγαλύτερο μέρος της τέχνης που δημιούργησαν διερεύνησε τη σχέση μεταξύ της τέχνης και της καθημερινής ζωής. Ο Μποέτι ενδιαφέρθηκε για τη δυϊκότητα, την ιδέα ότι όλα διέπονται από δύο αντίθετες δυνάμεις. Τον καιρό του Μποέτι οι επιστήμονες πίστευαν ότι κάθε μισό του ανθρώπινου εγκεφάλου είχε διαφορετικές ικανότητες: έτσι ένα άτομο ήταν ή δεξιά ή αριστερά επικρατών. Ένας από τους λόγους που ενδιαφέρθηκε για τη δυϊκότητα ήταν η επιθυμία του να εκφράσει τη δημιουργικότητά του και από τις δύο πλευρές του εγκεφάλου του. Για παράδειγμα, πολλά από τα έργα του περιλαμβάνουν λέξεις και γράμματα σε μια φόρμα παζλ. Άλλαξε το όνομά του σε *Alighiero e Boetti* («e» στα ιταλικά σημαίνει «και»). Με αυτήν την ενέργεια έδειξε ότι είναι ένα μοναδικό άτομο και ένα μέρος μιας οικογενειακής ιστορίας.

Μπουρονίκος, Χρήστος (1958-): Σύγχρονος Έλληνας καλλιτέχνης. Γεννήθηκε στην Αγία Παρασκευή Γρεβενών και σπούδασε στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών του Βερολίνου. Ασχολείται κυρίως με εγκαταστάσεις. Έχει πολλές ατομικές και ομαδικές εκθέσεις στο ενεργητικό του τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Ζει και εργάζεται στο Βερολίνο και ακολουθεί την τακτική «φύγε και ξαναγύρνα» στη ζωή και το έργο του.

Μυταράς, Δημήτρης (1934-): Ζωγράφος και σκηνογράφος. Γεννήθηκε στη Χαλκίδα. Είναι από τους πιο σημαντικούς εκπροσώπους της γενιάς του 1960. Στο προσωπικό του ύφος ανελίσσονται παραστατικά εξηρησιονιστικά στοιχεία με δυναμική σχέση χρώματος και χειρονομίας. Ο προβληματισμός του στράφηκε στη σχέση παλαιού και νέου (προσόψεις νεοκλασικών κτιρίων και μοτοσικλετιστές) και στην αντιπαράθεση γραφισμών με μορφές εκτελεσμένες παραδοσιακά. Το πρόσφατο έργο του το διαπερνά μια έντονη «θεατρική» αίσθηση, καθώς θέματά του είναι γυναίκες μπροστά σε καθρέπτες και όντα μιας προσωπικής μυθολογίας που θυμίζουν φιγούρες της Κομέντια ντελ Άρτε.

Νόλντε, Εμίλ (1867-1956): Γερμανός ζωγράφος και γραφίστας, ένας από τους σημαντικότερους εκπροσώπους του εξηρησιονισμού. Εκπαιδεύτηκε αρχικά για ξυλογλύπτης. Υπήρξε μοναχική φυσιογνωμία και ήταν βαθιά θρησκευόμενος. Έγινε διάσημος για τους πίνακές του με θέματα από την Παλαιά και Καινή Διαθήκη στους οποίους εκφράζει έντονο πάθος μέσα από βίαια χρώματα, ριζικά απλοποιημένο σχέδιο και αφύσικες παραμορφώσεις. Το μεγαλύτερο μέρος του έργου του ήταν τοπιογραφίες. Ήταν ένας από τους σημαντικότερους εκπροσώπους της ζωγραφικής λουλουδιών του 20ού αιώνα. Υπήρξε επίσης χαράκτης και λιθογράφος. Ανακηρύχτηκε εκφυλισμένος καλλιτέχνης από τους Ναζί και του απαγορεύτηκε να ζωγραφίζει.

Ντιμπιφέ, Ζαν (1901-1985): Γάλλος καλλιτέχνης. Σπούδασε ζωγραφική, αλλά ασχολήθηκε κυρίως με το εμπόριο κρασιού ως το 1942, οπότε επέστρεψε στη ζωγραφική. Δημιούργησε έργα με ακατέργαστο υλικό, πήρε αφορμές από έργα παιδιών, ψυχωπικών ή εντελώς ακαλλιέργητων ατόμων και τοιχογραφημάτων – προτιμώντας τον ανεκπαιδευτο αυθορμητισμό από την επαγγελματική επιδεξιότητα. Συχνά ενσωμάτωνε στους πίνακές του υλικά όπως άμμο και γύψο, ενώ δημιούργησε και μεγάλα γλυπτά από υλικά σκουπιδιών. Το έργο του αρχικά θεωρήθηκε προσβλητικό, ενώ ο ίδιος διακρίθηκε ως πρόδρομος και κύριος εκπρόσωπος των τάσεων της σύγχρονης τέχνης που υποτιμούσαν τα παραδοσιακά υλικά και μεθόδους.

Πανταζής, Περικλής (1849-1884): Ζωγράφος από την Αθήνα. Σπούδασε στο «Σχολείο των Ωραίων Τεχνών» της Αθήνας και τιμήθηκε με βραβεία και υποτροφίες. Συνέχισε τις σπου-

δές του στο Μόναχο και κατέληξε στο Βέλγιο, όπου και έμεινε μέχρι το τέλος της ζωής του. Ασχολήθηκε με προσωπογραφίες, ηθογραφικές σκηνές, τοπία και νεκρές φύσεις. Η εξαιρετικά πλούσια θεματογραφία του και η συνεχής δοκιμή διαφορετικών τεχνικών, από τη λεία καλοδουλεμένη επιφάνεια ως τη με μικρές και γρήγορες πινελιές ή την σε πλατειές παστόζικες επιφάνειες εναπόθεση του χρώματος, μαρτυρούν μια ανήσυχη προσωπικότητα που αναζητά, επιλέγει και αφομοιώνει αρχές και κινήματα, δημιουργεί ένα εντελώς προσωπικό ύφος. Πέθανε πολύ νέος από φυματίωση.

Παύλος (Διονυσόπουλος) (1930-): Κατασκευαστής και ζωγράφος. Εργάστηκε σε σκηνογραφικές και διαφημιστικές εργασίες. Αξιοποιώντας αντιλήψεις του νεοντανταϊσμού, της ποπ και του νεορεαλισμού, αναπαράγει στην αρχή δεδομένα της καθημερινότητας με συρματάκι κουζίνας ανάμεσα σε δύο πλάκες πλεξιγκλάς, ενώ αργότερα χρησιμοποιεί λωρίδες από κομμένες διαφημιστικές αφίσες και αναπλάθει αντικείμενα του καθημερινού περιβάλλοντος όπως έπιπλα, μπουκάλια, ρούχα, βαλίτσες, λαχανικά και φρούτα. Παράλληλα κάνει επεμβάσεις στο χώρο. Από το 1980 στρέφεται στη δημιουργία συνθέσεων με σπάγκο σε τόνους του μαύρου, του γκρι, του λευκού αλλά και του πράσινου, του βιολετί και του χρυσοκίτρινου, ενώ στην τελευταία του δουλειά περιλαμβάνονται τοπία, θάλασσες και λιβάδια.

Πικάσο, Πάμπλο (1881-1973): Ισπανός ζωγράφος, γλύπτης, χαράκτης, κεραμίστας και σκηνογράφος. Γεννήθηκε στη Μάλαγα της Ισπανίας και πέθανε στο Μουζέν της Γαλλίας. Υπήρξε ένας από τους σημαντικότερους καλλιτέχνες του 20ού αιώνα και δημιουργός (μαζί με τον Ζωρζ Μπρακ) του κυβισμού. Το τεράστιο σε όγκο έργο του παραμένει ολοζώντανο και ο θρύλος του επιζεί, φόρος τιμής στη ζωτικότητα του ανήσυχου Ισπανού καλλιτέχνη. Η τέχνη του έχει ριζοσπαστικό χαρακτήρα και πολλοί καλλιτέχνες επηρεάστηκαν από αυτόν. Συνέχισε να είναι νευτεριστής μέχρι το τέλος της ζωής του. Δημιούργησε 50.000 έργα.

Πίτερ, Ντε Ρινγκ (1615-1660): Γεννήθηκε στη Leyden. Ζωγράφος της νεκρής φύσης. Ελάχιστα στοιχεία υπάρχουν για τη ζωή και το έργο του.

Σκυλάκος, Βασίλης (1930-): Γεννήθηκε στο Κιάτο Κορινθίας και σπούδασε στην Ακαδημία Καλών Τεχνών της Ρώμης. Έχει λάβει μέρος σε πολλές ατομικές και ομαδικές εκθέσεις στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Οι απρόβλεπτες «συνευρέσεις» χρησιμοποιημένων υλικών της καθημερινότητας και η «ανακύκλωση» απορριμμάτων παραπέμπουν σε κατασκευές χωρίς νοηματικές φορτίσεις και συμβολισμούς. Όπως σημειώνει ο ίδιος *«εκείνο που άμεσα μ' ενδιαφέρει είναι η προσωπική μου επαφή με τα πράγματα, ο μυστικός, σχεδόν εκμυστηριακός διάλογος μαζί τους. Η ένταση περισσότερο από την έκταση, η εσωτερική βούληση περισσότερο από οποιαδήποτε διανοητική πρόθεση»*.

Σμίθσον, Ρόμπερτ (1938-1973): Αμερικανός γλύπτης και πειραματικός καλλιτέχνης. Κατά τη δεκαετία του '60 το έργο του ανήκε περισσότερο στην κατηγορία της Ελάχιστης τέχνης, ενώ πειραματιζόταν ιδιαίτερα με την αντανάκλαση και τα είδωλα (σε καθρέπτες). Από τα τέλη της δεκαετίας του '60 στράφηκε στην Τέχνη της γης και έγινε ο πιο διάσημος καλλιτέχνης του είδους. Επισκέφτηκε εγκαταλελειμμένα λατομεία, συλλέγοντας κομμάτια βράχων, αμμοχάλικα και γεωλογικά απόβλητα, τα οποία τοποθετούσε είτε σε τυχαίους σωρούς είτε σε μεταλλικά ή ξύλινα καλάθια. Με αυτά και τους καθρέπτες και σε συνδυασμό με τοπογραφικά σχέδια, γεωλογικούς χάρτες και αυτόματες έγχρωμες φωτογραφίες κατασκεύασε τους περίφημους «μη τόπους» του, χρησιμοποιώντας φυσικά απορρίμματα για καλλιτεχνικούς σκοπούς. Σκοτώθηκε σε αεροπορικό ατύχημα, ενώ επέβλεπε μία τοποθεσία για ένα έργο του, στο Τέξας.

Στεφανίδη, Φωτεινή (1962-): Γεννήθηκε στην Αθήνα και γνώρισε την τέχνη κοντά στον πατέρα της, το ζωγράφο Γιάννη Στεφανίδη. Σπούδασε στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών. Για πέντε χρόνια δίδαξε ζωγραφική και χαρακτηριστική σε ομάδες παιδιών του δημοτικού. Έχει εικονογραφήσει πολλά βιβλία για παιδιά και μεγάλους. Έχει στο ενεργητικό της ατομικές και

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

ομαδικές εκθέσεις ζωγραφικής, χαρακτικής και εικονογράφησης στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Τιμήθηκε με βραβεία και τιμητικές πλακέτες για την εικονογράφησή της. Το 2003 ήταν υποψήφια για το βραβείο Άντερσεν.

Σεζάν, Πολ (1839-1906): Γάλλος μεταϊμπρεσιονιστής ζωγράφος. Δεν ενδιαφερόταν για τη ρεαλιστική απεικόνιση των τυχαίων και πρόσκαιρων εφέ του φωτός, αλλά αφιερώθηκε στη δομική ανάλυση της φύσης, προαναγγέλλοντας τους νεοϊμπρεσιονιστές. Αγαπημένα του θέματα ήταν οι προσωπογραφίες της γυναίκας του, νεκρές φύσεις και τοπιογραφίες της Προβηγκίας. Ο Σεζάν ενδιαφερόταν για την υποκείμενη δομή του και οι πίνακές του σπανίως έχουν οποιαδήποτε εμφανή ένδειξη για τη χρονική στιγμή της ημέρας ή της εποχής που απεικονίζουν.

Τσαρούχης, Γιάννης (1910-1989): Σύγχρονος Έλληνας ζωγράφος. Υπήρξε από τους πλέον διακεκριμένους εκπροσώπους της εικαστικής γενιάς του 1930. Μαθητής του Παρθένη και του Κόντογλου, θαυμαστής του θεάτρου σκιών και της επιπεδόσχημης ζωγραφικής του Ματίς, προσπάθησε να συγκεράσει την ελληνικότητα με το ιδίωμα του μοντερνισμού. Ήταν ζωγράφος των παθών του σώματος και το θεματολόγιό του ήταν προκλητικό για την εποχή του. Ασχολήθηκε με τη σκηνογραφία και την εικονογράφηση. Με τα έργα του αναβιώνει η ελληνική παράδοση.

Χατζηκυριάκος-Γκίκας, Νικόλαος (1906-1994): Καλλιτέχνης με ποικίλα πνευματικά και καλλιτεχνικά ενδιαφέροντα. Ασχολήθηκε με τη σκηνογραφία, τη χαρακτική, τη γλυπτική και την εικονογράφηση βιβλίων. Δημοσίευσε πολλές μελέτες και άρθρα για θέματα τέχνης και αισθητικής. Αξιοποίησε στη ζωγραφική του κυβιστικές και κονστρουκτιβιστικές διατυπώσεις με τύπους της ελληνικής τέχνης, επιτυγχάνοντας μια καθαρά προσωπική σύνθεση ευρωπαϊκών πρωτοποριακών και εγχώριων παραδοσιακών στοιχείων.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΙ ΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

Πανελλήνιο Δίκτυο για την εκπαίδευση: <http://www.edu-net.gr>
 Υπουργείο Παιδείας: <http://www.ypepth.gr>
 Παιδαγωγικό Ινστιτούτο: <http://www.pi-schools.gr>
 Οργανισμός Παιδείας: <http://www.pedia.gr>
 Ουνέσκο, διεθνής οργανισμός για την εκπαίδευση: <http://www.unesco.org/index.shtml>
 Εθνική βιβλιοθήκη της Ελλάδας: <http://www.nig.gr>
 Stratari, δικτυακός τόπος για το δάσκαλο και το μαθητή: <http://www.stratari.gr>
 Ελληνικό λεξικό: <http://www.yourdictionary.com>
 Νέα Ευρωπαϊκά Εκπαιδευτικά Προγράμματα: <http://www.ntua.gr>
 Βιβλιοθήκες στην Ελλάδα: <http://www.ekt.gr>
 Δίκτυο «ΜΕΝΩΝ»: http://www.menon.org/family_main.htm
 Εφημερίδα "Times", με άρθρα και έρευνες για την εκπαίδευση: <http://www.times/education.com>
 Ινστιτούτο επεξεργασίας λόγου: <http://www.ilsp.gr>
 Παγκόσμιο δίκτυο για την εκπαίδευση: <http://www.eurydice.org>
 Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης: <http://www.ekt.org.gr>
 Η ελληνική ιστορία από το Ίδρυμα Μείζονος Πολιτισμού: <http://www.hellenichistory.gr>
 Ηλεκτρονικό περιοδικό για τον Έλληνα εκπαιδευτικό: <http://www.tach.gr>
 Σχολική Εκπαιδευτική Πύλη: <http://www.edra.gr>
 Σχολικό δίκτυο για την εκπαίδευση: <http://www.odysseia.edu.gr>
 Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας: <http://www.kee.gr>
 Ελληνικός φιλολογικός ιστοχώρος: <http://www.philology.gr>
 Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού: <http://www.snhell.gr>
 Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας: <http://www.komvos.edu.gr>
 Κέντρο εξ αποστάσεως Επιμόρφωσης: <http://www.hdtc.pi-schools.gr>
 Ελληνικός Πολιτισμός: <http://www.culture.gr>
 Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού: <http://www.ime.gr>
 Ιστός: <http://www.link2school.gr>
 Η παιδεία στον κόσμο: <http://www.edunews.gr>
 Ο ελληνικός κόμβος για την κοινωνία της πληροφορίας: <http://www.infosociety.gr>
 Ελληνική Μαθηματική Εταιρία: <http://www.hms.gr>
 Θέματα επιστήμης και τεχνολογίας: <http://www.spin.gr>
 Ευρετήριο Σχολείων και Εκπαιδευτικών: <http://www.school.gr>
 Πύλη Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης: <http://www.pe.sch.gr/pe/>
 Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο: <http://www.sch.gr>
 Λογότοπος, από το Ινστιτούτο Επεξεργασίας του Λόγου: <http://www.logotopos.gr/>
 Ελληνική Εκπαιδευτική Πύλη: <http://www.greekedu.gr/>
 Πύλη με θέματα για το Δημοτικό Σχολείο: <http://www.dimotiko.gr/>
 Σχολικός Εκπαιδευτικός Δικτυακός Ιστός Αιγαίου (ΣΧΕΔΙΑ):
<http://www.rhodes.aegean.gr/sxedia/index.htm>
 Προγράμματα επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών: <http://www.de.sch.gr/epimorfosi> και
<http://www.cti.gr/epimorfosi>
 Η εκπαιδευτική πύλη του ΥΠΕΠΘ: <http://www.e-yliko.gr>
 Διαδίκτυο και διδασκαλία: <http://www.netschoolbook.gr/>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ανδρέου Αντρέας, *Ιστορία, Μουσείο και Σχολείο*, εκδ. Γ. Δεδούση, Θεσσαλονίκη 1996.
- Α.Σ.Κ.Τ. Παρισίου, *Ομάδες, Κινήματα, Τάσεις της Σύγχρονης Τέχνης μετά το 1945*, εκδ. Εξάντας, 1991.
- Αργκάν Τζούλιο Κάρλο, *Η Μοντέρνα Τέχνη*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Α.Σ.Κ.Τ. Αθήνας, Ηράκλειο 1998.
- Arnason H.H., εκδ. Παρατηρητής, Θεσ/νικη.
- Βακαλό Ελένη, *Αφαίρεση*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1985.
- Βακαλό Ελένη, *Η Φυσιογνωμία της Μεταπολεμικής Τέχνης στην Ελλάδα*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1983.
- Βακαλό Ελένη, *Η Φυσιογνωμία της Μεταπολεμικής Τέχνης στην Ελλάδα - μετά την Αφαίρεση*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1985.
- Beardsley Monroe C., *Ιστορία των Αισθητικών Θεωριών*, εκδ. Νεφέλη, Αθήνα 1989.
- Braudel Fernand, *Γραμματική των Πολιτισμών*, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 2002.
- Cole Michael-Cole Sheila R., *Η ανάπτυξη των παιδιών*, Β΄ τόμος, μετάφραση Μαρία Σόλμαν, εκδ. Τυπωθήτω - Γιώργος Δάρδανος, Αθήνα 2002.
- Γεωργόπουλος Αλέξανδρος, *ΓΗ, ένας μικρός και εύθραυστος πλανήτης*, εκδ. Gutenberg, Εκπαίδευση και Περιβάλλον, Αθήνα 2002.
- Gombrich E.H., *Το Χρονικό της Τέχνης*, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.
- Gombrich E.H., *Ελληνική Τέχνη*, Εκδοτική Αθηνών.
- Gombrich E.H., *Ιστορία της Τέχνης*, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1994.
- *Εικαστικές Τέχνες*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 1993.
- Εκπαιδευτική Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια, *Παγκόσμια Τέχνη*, Εκδοτική Αθηνών.
- *Ιστορία της Τέχνης Λαρούς*, Ζωγραφική, γλυπτική, Αρχιτεκτονική, Διακοσμητικές τέχνες, εκδ. Βιβλιόραμα, 1990.
- *Ιστορία της Τέχνης*, εκδ. Υποδομή, Αθήνα 1984.
- Hauser Arnold, *Κοινωνική Ιστορία της Τέχνης*, 4 τόμοι, εκδ. Κάλβος.
- Hollingsworth Mary, *Η Τέχνη στην Ιστορία του ανθρώπου*, εκδ. Adam Editions, Αθήνα 1989.
- Καμαρινού Δ., *Βιωματική μάθηση στο σχολείο*, Β΄ έκδοση, 1999.
- Καμπουρίδης Χ. - Λεβούνης Γ. *Νεοελληνική Τέχνη 20ός αι.*, Υπουργείο Αιγαίου.
- Κανάκης Ι., *Η Σωκρατική στρατηγική διδασκαλίας-μάθησης*, εκδ. Γρηγόρης, Αθήνα 1990.
- Κάνιστρα Μ., *Η σύγχρονη εικαστική αγωγή στο σχολείο*, εκδ. Σμίλη, Αθήνα 1991.
- Kandinsky W. *Για το Πνευματικό στην Τέχνη*, εκδ. Νεφέλη, Αθήνα 1981.
- Κλέε Πάουλ, *Τα ημερολόγια 1898-1918*, τόμοι I & II, εκδ. Νεφέλη, Βιβλιοθήκη της Τέχνης, Αθήνα 1986.
- Κοζάκου-Τσιάρρα Όλγα, *Εισαγωγή στην εικαστική γλώσσα*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1997.
- Κοκόρου Γ.- Αλευρά, *Η τέχνη της Αρχαίας Ελλάδας, Σύνοψη ιστορία (1050-50 π.χ.)*, εκδ. Καρδαμίτσα, Ινστιτούτο του Βιβλίου, Αθήνα 1995.
- Κυρίδης Αργύρης Γ., *Η Πειθαρχία στο Σχολείο*, Θεωρία και έρευνα, εκδ. Gutenberg, Παιδαγωγική σειρά, Αθήνα 1999.
- Κυρίδης Αργύρης Γ., *Η Ανισότητα στην Ελληνική Εκπαίδευση και η Πρόσβαση στο Πανεπιστήμιο*, (1955-1985), εκδ. Gutenberg, Παιδαγωγική σειρά, Αθήνα 1997.
- Ματσαγούρας Ηλίας Γ., *Η Διαθεματικότητα στη σχολική γνώση*, εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 2003.
- Meredieu F., *Το Παιδικό Σχέδιο*, εκδ. Υποδομή, Αθήνα 1981.
- Μπαμπινιώτης Γ., *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, Κέντρο Λεξικολογίας Ε.Π.Ε., Αθήνα 1998.
- Μπουζάκης Σήφης, *Νεοελληνική Εκπαίδευση*, (1821-1998), 4η, εκδ. Gutenberg, Αθήνα 2003.
- Μπουσκάλια Λέο, *Η αγάπη*, εκδ. Γλάρος 1989.

- Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, *Λεξικό Τέχνης και Καλλιτεχνών*, τόμοι I & II, εκδ. Νεφέλη, Αθήνα 1997.
- Παπανικολάου Μιλτιάδης, *Το μπλε άλογο* (θέματα ιστορίας και κριτικής της τέχνης), εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1994.
- Ράινερ Κ. Βικ., *Γιοχάνες Ίππεν. Η εικαστική παιδαγωγική ως ολιστική παιδαγωγική. Κείμενα εικαστικών καλλιτεχνών 6*, έκδοση Συλλόγου Καλλιτεχνικών Μαθημάτων, 2000.
- Μικέλι Ντε Μάριο, *Ιστορία της Σύγχρονης Τέχνης, Οι Πρωτοπορίες της Τέχνης του 20ού αι.*, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα.
- Μπέκετ Γουέντι, *Ο Κόσμος της Ζωγραφικής*, εκδ. Πατάκης, Αθήνα 1996.
- *Οι Έλληνες Ζωγράφοι*, Καλλιτεχνική Βιβλιοθήκη, εκδ. Μέλισσα.
- *Οι Μεγάλοι Ζωγράφοι*, Καλλιτεχνική Βιβλιοθήκη, εκδ. Μέλισσα.
- Ρνντ Χέρμπερτ, *Ιστορία της Μοντέρνας Γλυπτικής*, εκδ. Υποδομή, Αθήνα 1979.
- Ρνντ Χέρμπερτ, κ.ά., «*Λεξικό Εικαστικών Τεχνών*», εκδ. Υποδομή, Αθήνα 1986.
- Rubin Judith Aron, *Θεραπεύοντας παιδιά μέσα από την Τέχνη*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα-Κέντρο Τέχνης και Ψυχοθεραπείας, Αθήνα 1997.
- Σαρμπονέ Ζωρζ, *Διάλογοι με Μοντέρνους Ζωγράφους*, εκδ. Δελφίνι, Αθήνα 1992.
- Sargent W., *Το Χρώμα στη φύση και στην Τέχνη*, εκδ. Κάλβος, Αθήνα 1987.
- Schittmacher Robert, *Τέχνη & Δημιουργική Ανάπτυξη των παιδιών*, 2η έκδοση, εκδ. Ίων, για την ελληνική γλώσσα εκδ. Έλλην, 1998.
- Σεβερίνι Τζίνιο, «*Από τον κυβισμό στον κλασικισμό*», *Κείμενα Εικαστικών Καλλιτεχνών I*, Ένωση Καθηγητών Καλλιτεχνικών Μαθημάτων, Αθήνα 1987.
- Charman Laura H., *Διδακτική της τέχνης*, εκδ. Νεφέλη, Βιβλιοθήκη της τέχνης, Αθήνα 1993.
- Colzy Alain, Marchal Raphael, Wateau Fabrice, *L' image au college*, εκδ. Belin.
- Curtil Sophie, *En tythme*, Paul Klee, Atelier dew engantw et Musee National d' Art Moderne - Centre George Pompidou.
- *The Art magazine*, περιοδικά Τέχνης.
- Φοργκάς Εύα, *Bauhaus*, Ιδέες και πραγματικότητα, εκδ. Νησίδες, 1999.
- Χίλτον Τίμοθυ, *Πικάσο*, Μετάφραση Ανδρέας Ρικάκης, εκδ. Υποδομή, Αθήνα 1982.
- Χόνορ Χιού-Φλέμινγκ Τζον, *Ιστορία της Τέχνης*, εκδ. Υποδομή, Αθήνα 1993.
- Χρήστου Χρύσανθος, *Εισαγωγή στην Τέχνη*, Σύλλογος προς διάδοσιν ωφέλιμων βιβλίων, Αθήνα 1987.
- Χρυσ αφίδης Κώστας, *Βιωματική-Επικοινωνιακή Διδασκαλία* (Η εισαγωγή της μεθόδου project στο σχολείο), εκδ. Gutenberg - Παιδαγωγική σειρά, Αθήνα 2000.
- ΥΠ.Ε.Π.Θ, *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Σπουδών*, Αθήνα 2001.
- Wolffin Heinrich, *Βασικές έννοιες της Ιστορίας της Τέχνης*, εκδ. Παρατηρητής, Θεσ/νικη 1992.

Με απόφαση της Ελληνικής Κυβέρνησης τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν βιβλιόσημο προς απόδειξη της γνησιότητάς τους. Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δε φέρει βιβλιόσημο, θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7, του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α΄).

ΒΙΒΛΙΟΣΗΜΟ

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.